

דברי סופרים והוא ליקוטים מדו"זל מה [א] אדם הנקי מתאות ונגיעה לעצמו בודאי יש לו להרגיש כשמקיים פקודי ד' הישרים שמחת לב, ואע"פ שמפסיד עי"ז ממונו וכיוצא, כיון דהמצוה בכך ומצות ד' יקרה ממאודו, ואם מרגיש צער זה סימן שאינו מצוה, וז"ש בגיטין [ל"ז רע"ב] א"ר נתלי לי' עד דא"ל, ומייתי אח"כ העובדא דרבה דהוה עציב יעו"ש, ונ"ל דמהך עובדא הוא שעמד ע"ד הלכה זו דאין מצות שמיטה אלא בדבור משמט אני לא בפועל ותלי לי' כו', דאין המצוה לשמט באמת ולפיכך הי' עצב ולולי כן לא הי' עציב, ואעפ"י דרבה החזיק עצמו לבינוני כדאי' בהרואה (ס' ב') שעדיין לא הי' לבו חלל בקרבו לגמרי, מ"מ ידע בנפשי' דמוכן לשמוע בעצת יצר טוב ולהתגבר נגד יצ"ה לעשות מצות ד' בשמחה ולא להתעצב מזה אלו הי' מצוה, ודבר זה רק לשרידים אשר ד' קורא לאדם איזה דבר [ב] כשזודמן לאדם איזה סכנה וניצול זה סימן שיש עליו דין עונש אותו דבר שהי' ראוי לבוא עליו, אלא שהש"י ברוב רחמיו וחסדיו לא יחפוץ במות המת כ"א בשובו מדרכיו וחי' והצילו בנס נגד שורת הדין.

והזמין לו זה לעוררו עי"ז שישוב, וכמ"ש בשבת קכ"א ב' [ב] בנזדמנו לו נחשים ועקרבים ונשופין בו ולא הרגן שנזדמנו להרגו ונעשה לו נס, ופירש"י והראה לו הקב"ה שחטא, וכן אי' [ב"ב י' א'] אשתמיט כרעא ובעי למיפל אמר השתא איחייב כו' שמא עני בא כו' יעו"ש, ועכ"א בברכת הודאה הגומל לחייבים טובות, דלולי הי' חייב לא הי' צריך ליכנס למקום סכנה כלל, ונראה בקריעת י"ס שהוצרכו ליכנס לים בסכנה ושבת יהודה בראש כמ"ש (סוטה ל"ז).

(שוח"ט עו), ע"פ היתה יהודה לקדשו, הי' בשביל חטא מכירת יוסף שיהודה הי' העיקר בזה, ויע"כ שהוצאתי מדבריהם איזה פנינים. הורידוהו מגדולתו כמ"ש (שמו"ר פמ"ב) ע"פ וירד יהודה, וגונב נפש ומכרו בחנק כדתנן בר"פ הנחנקין ודינו בידי שמים לטבוע בנהר כמ"ש בכתובות (ל' ב'), וגזירת הבן הילוד היאורה תשליכוהו נגזר ג"כ בשביל עון זה ועדיין לא הטהרו עד קי"ס דהים ראה ארונו של יוסף (שוח"ט קיד) שהעלוהו אחיו ע"י שבועתו, דכבר נתפייסו יחד אז ויננס, ומשז"ל (סנהדרין ק"י).

(דחשדוהו למרע"ה מאשת איש י"ל שראו וטעו כאצטגניני פרעה דמושיען של ישראל ילקה במים וחשבו דיטבע והוא בעון א"א דבחנק, ונ' דהשלכתו ליאור הי' ג"כ לעוררו כי צריך תיקון על עון זה מתולדה ומגלגול ראשון שהי' ג"כ בדור המבול, כמ"ש בזוהר (פנחס רט"ז רע"ב) ונרמז בדרז"ל חולין קל"ט ב' [ב] משה מן התורה מנין בשגם הוא בשר, וחטאם בזנות דאשת איש דעונשו חנק וטביעה שע"כ נידונו בטביעה במבול, והוא בא לידי כך וניצול לעוררו דצריך להשתדל לתקן זה, וע"כ פירש מן האשה ושבת פ"ז.)

עדשז"ל (ירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ג) בדהע"ה חייך אני מתאבך דבר המותר לך, דזהו דרך בעל תשובה כמ"ש בפ' זה בורר (כ"ה:) בחזרת הפסולין שצריך למנוע גם משערי ההיתר דאפי' בחנם לא עבדי דאפי' לעכו"ם לא מלוה עיין שם:] כל הקנינים של אדם הם שייכים לו בתולדה ובשורשו, וכמ"ש בריש סוטה (ב).

(דמכריזין קודם יצירה בת פלוני לפלוני וכן שדה פלונית לפלוני, שגם זה דוגמת זיווג שיש לו חיבור בשורש, ועכ"א בסוטה (מ"ז.) ג' חנות הן חן אשה על בעלה ומקח על מקחו, דזהו הסימן שהוא זיווג ומקחו השייך לו כאשר יש לו חן בעיניו והוא חושק בו דוקא, ועכ"א [ב"מ ל"ח א'] אדם רוצה בקב שלו יותר כו', ואע"פ שהכל א' וג"ז כשיקנה יהי' שלו, אבל זה הוא מקחושו של שורש יש לאדם חשק בזה דוקא, ושם [ק"ה א'] חטי מארעאי בעינא, כי שדה הנגזר לו יש לה שייכות עם שורש נשמתו, ועכ"א [ב"ב י"ב סע"ב] מעלינן לי' כנכסי דבי בר מריון ע"ש בתוס' בשם ר"ת שאין רוצה למכור אלא בדמים יקרים, ובב"י [ח"מ סי' קע"ד] בשם תשו' הרא"ש הקשה על זה דזהו מדת סדום שלא ליתן שלו אלא בדמים יקרים אע"פ שהוא לא חסר רק שחבירו נהנה ע"ש, אבל באמת לתת את שלו לאחר לא שייך כלל מדת סדום, דאדם רוצה בשלו והוא יקר אצלו, והתם נמי מה שיזכה בגורל הוא בירור מן השמים שהוא שייך לו ורוצה בזה דוקא, וע"כ אין טעם בחשק ורצון כי אדם חושק השייך לו ויש לו חן בעיניו יותר מד"א המשובח ממנו, וכד"ש (סוטה שם) בחן מקום על יושביו מההוא דאלישע אעפ"י שהארץ משכלת, רק המקום יש לו ג"כ שייכות לאותן יושבים דאין לך אדם מישראל שאין לו ד' אמות בארץ ישראל (עי' תוס' ב"ב מ"ד: ד"ה אלא), וזהו חלקו השייך לו בשרשו דעמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ ובעילוי דמים יוכל למכור בעוה"ז גם דבר השייך לו, כי כשנותן לו כ"כ עד שיחשוק בזה יותר, זה מורה דבזה יוכל למלאות ולהשלים קנינים השייכים לו יותר, ויש בזה דברים עמוקים: ד].

מ"ש פ"א דאבות אל תהי' כו' על מנת לקבל פרס, לכאורה לשון פרס משמע מזונות עוה"ז, וכמ"ש עירובין ע"ב סע"ב] במקבלי פרס, ע"ג א' [בקבלות פרס ובכמה דוכתי, וכן ברש"י אבות פי' דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא משמע דוקא שכר עוה"ז וגם זה משום דליכא אך בפסחים [ח' סע"א] משוה על מנת שאהי' בן עוה"ב לעל מנת שיחי' בני, וע"ש ברש"י ותוס' ברע"ב שזהו שלא לשמה ועל מנת לקבל פרס ומ"מ הוא צדיק גמור דישראל אין תוהה, ועיקר מצוה אין כן, וע' במד"ש אבות שם דדוקא צדיק גמור נקרא ולא חסיד, והיינו דצדיק נקרא משום דלעולם יעסוק כו' אפי' שלא לשמה (פסחים נ:) ובנדרים [ס"ב א'] פי' למוד מאהבה כו' עשה דבר לשם פעלן כו' והוא מספרי עקב [ס"פ מ"ח].

[ושם חשיב ג"כ שלא ילמוד בשביל שאאריך ימים לעוה"ב אבל נראה דמ"מ גם זה כשהכונה רק לגרמי' שיהי' בן עוה"ב ושיאריך ימים לעוה"ב ושיהי' לו טוב לעוה"ב דבזה אין נ"מ בין פרס דעוה"ז לדעוה"ב, אבל מה שהוא עיקר עוה"ב דנהנין מזיו השכינה וברכות י"ז.) דזהו לאו הנאת גרמי', ואף בעוה"ז מי שזוכה לכך והוא השעה א' דתשובה ומעש"ט בעוה"ז שיפה מכל העוה"ב (אבות פ"ד) ושכר מצוה מצוה, [עק"א וכ"א ג"כ ברפ"ב דאבות הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות, ר"ל שאע"פ שזו המצוה קלה אין אתה יודע מתן שכרה, ושכר מצוה מצוה ואפשר דהמצוה הבאה בשכרה היא חמורה שבחמורות ולשכר זה יש לחשוק] דזוכין לזה בשכר מצוה לבוא לתשובה ולאהבה ולדביקות, לשכר כזה יש לצפות ומותר על מנת לקבל פרס כזה, וזהו לשמה גמור שעושה מאהבה שרוצה לזכות עי"ז לאהבת הש"י, ודייקא לקבל פרס לא ולא לקבל שכר, ובברכות [כ"ח סע"א] ועירובין [כ"ח רע"ב] איקום

מקמי' ואקבל אגרא, ובע"ז [י"ז רע"ב] ונכפיי' ליצרא ונקבל אגרא, ואיך א' בהדיא ע"מ לקבל פרס, ובב"ק (מ"א ב") כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך קבלתי שכר על הפרישה.

ובסוטה [י"ד א'] אמרע"ה כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר, ובמדרש חזית (פ"ה) טיפש אומר מה אני עמל כו' וחכם אומר לא שכר אני נוטל, וברפ"ב דאבות הוי זהיר כו' שאא"י מתן שכרן של מצות הוי מחשב מצוה נגד שכרה, ובסוטה [כ"ב א'] לא שכר פסיעות יש והזכירוה לשבח בזה, וכן בכמה דוכתי', אלא דפרס ושכר תרי מילי נינהו, ושכר מצוה האמיתי שהוא שיזכה עי"ז להיות דבוק בהש"י זהו עיקר תכלית מכוון כל מעשה המצות, וזהו עיקר מצותו לעשות ע"מ כן, וזהו לשם פעלן לידבק עי"ז בו ית': [ה] המתפלל להצליח במו"מ לעצמו או בשביל אחר יש להזכיר העסק להצליח בעסק פלוני ולא סתם מאהבה שרוצה להצליח בכל מה שיעסוק, דיותר מתקבל ופועל הוא התפלה על מין מיוחד כ"מ בתוס' [ב"מ ק"ו א'] ד"ה לניסא יעו"ש, ונראה דהיינו רק כדהתם דרובא דבאגי אשתדיף ולא הצליחו ודי שיהי' הוא מצליח במין אי, ושיצליח בכל נחשב לנס, ומ"מ שמעינן דיותר קל לפעול הצלחה במין פרטי, אבל נראה זהו שם שמבקש על עסק מיוחד דזריעת שדה וכל שדות לא הצליחו וצריך לבקש להוציא עצמו מהכלל וע"כ עדיף להוציאו מכללם בפרט א' לבד, אבל כשמתפלל סתם על ברכה והצלחה במעשה ידיו ועסקיו, י"ל דהכי עדיף טפי מלהתפלל על עסק מיוחד.

דאפשר נגזר על אותו מו"מ שלא יצליח בעולם כמו עסק שדות אז, אבל כשמתפלל סתם הרי מעשה איש ותחבולתו מהש"י, וכמו שת"א ע"פ הוא הנותן וגו' דיהיב עיטא למיקני נכסין, כי למי שהש"י רוצה להצליח שולח בלבו עצה באיזה עסק המצליח יתעסק, ונמצא עדיף דהשתא אין צריך לעשות לו ביחוד ענין היוצא מהכלל כלל רק מצליחו לעסוק בדבר שהוא מצליח באותו זמן אצל כ"א, וכל למעוטי בניסא עדיף: [ו] אין נקרא חיים אלא כשיש לו מנוחה שמרגיש בחיים ולא בעל יסורין השרוי בצער, וכמ"ש בפסחים קי"ג ב' ג' חיהם אינן חיים כו', ופירשב"מ שמקפיד תדיר אין חייו חיים שאין ל"ב ב' [ג' חיהם א"ח כו' ע"ש ג"כ ביסורין וצער תדיר, וביומא ע"א סע"א] שנים של חיים ושנים שאינם ש"ח אלו כו' ע"ש וברש"י, ובעירובין (נ"ה ב') יושבי כו' חיהם א"ח הו' כיושבי קברות פירש"י כמתים לפי שמחוסרין הנאה ולוקין כו', וברש"י (שבת ק"ה סע"ב) כשמבלה ימיו בטוב חשוב אריכות ימים, ובע"ז [ה' סע"א] ד' חשובים כמתים כו', ובירושלמי [פי"ב דכתובות ה"ג] אין ארצות החיים אלא צור וחברותי תמן זולא תמן שובעא, ובאדר"נ [ספכ"ה] חשיב בכלל חיהם אינם חיים הדר בעלי', ונראה לפי שא' בעירובין [נ"ו א'] דמעלות ומורדות מזקינן ומקצרין החיים, והחיים שהם חיים הם אדרבא מאריכין החיים כמ"ש אורך ימים ושנות חיים, ע"י שנות חיים יש אורך ימים ג"כ, וכשנגזר על אדם מיתה ר"ל והקב"ה לא יחפוץ במות המת כי אם בשובו וגו' ניצול ממיתה גמורה ע"י הצער ושאיין לו מנוחה דלא נקרא חיים [ועד"ש] [פסחים קי"ת א'] דגובה חובתו בטובתו] עד ששייב אל ד' ומחיי חיים יתן לו חיים ארוכים, ונראה דגם בכלל שני החיים הקצובים לאדם אין עולים לחשבון הימים של צער שאינן בכלל חיים והש"י שקוצב חיים לכל חי, היינו מה שנקרא קרא חיים והוא ה' היודע צירוף עתיו ורגעיו אותם שהוא נקרא חי בהם שחייו חיים, ואותן לבד הם העולין ומצטרפין לחשבון

שני חייו, ואין הכונה בשלוח גופנית לבד ולהתענג בחמודות עוה"ז דזה ודאי אינו חיים, ולא דברה תורה במתים אותם שבחייהם קרוים מתים (ברכות י"ט).

(ובתמיד [ל"ב א'] מה יעשה אדם ויחיל ימית את עצמו מה יעשה אדם וימות יחיל א"ע, ואין נקרא חי אלא הדבוק בהש"י כמ"ש ואתם הדבקים וגו' חיים כולכם, ואין נקרא חי אלא כשהחיות דבוק בו ואין נפרד, ועכ"א [ברכות י"ח ב'] בן איש חי צדיקים שבמיתתן קרוים חיים, וזהו נקרא חי סתם דאין חיות אלא הנמשך מחי העולמים כמ"ש ואתה מחיל את כולם, וזולת זה אינו חיות, וכמו שהוא ית' קיים לעד כך החיות הנמשך ממנו, רק כונת המנוחה וסילוק הטרדות והצער בעוה"ז כדי שיהי נפשו בנייחא לידבק בקונה, שא"א כשיש דברים המטרידים הלב ומבלבלים האדם, יש בעירובין (ס"ה).

(אי קרצתן כינה לא ועל זה הוא צורך נייחא דעוה"ז [ז]. הש"י מנסה כל הצדיקים כמ"ש ד' צדיק יבחן, ונא' ועפעפיו יבחנו בני אדם משמע כל בנ"א, ובשמו"ר [רפ"ב] מפרש עלה ולמי בוחן לצדיק כו', והיינו רק לאפוקי הרשעים שאין יכולים לעמוד וכמ"ש בברא"ר [ר"פ נ"ה], ועמך כולם צדיקים שאין לך אדם מישראל שאין עליו שם צדיק ק באיזה דבר [שמי שהוא צדיק לגבי דבר אחד אף דבד"א רשע נקרא צדיקבאותו דבר כמ"ש בחיל הרמב"ן נידה י"ד רע"א], ובתנחומא [שמות ושמו"ר פ"ב] אין הקב"ה נותן גדולה לאדם עד שבודקהו בדבר קטן, ולא דוקא גדולה והתנשאות על זולתו אלא ה"ה כל מעלה ומדריגה, והנסיון הכל לפי מה שהוא אדם כפי מה שיוכל לעמוד, וכמ"ש (סנהדרין י"ט סע"ב) תקפו של יוסף ענותנותו כו', והש"י בוחן לבות ויודע איך לנסות כל אחד לפי מה שהוא, ובכתובות [ל"ג ב"] אלמלא נגדוהו כו' ובתוס' שם דפלוח משמע על זה דהיו מחוייבים לסבול גם יסורים קשים, וע"כ משום דהי' נסיון יותר מכפי כחם וכד"ש בשו"ח"ט בדורו של שמד א"י לעשות ומה היו כי' ע"ש, ולמדו זה מדלא הביא הקב"ה הנסיון בנגדא כי הנסיון הוא בדבר היותר גדול שיוכל לעמוד והי"ל להביא הנסיון בנגדא, וע"כ דידע ית' שלא יוכלו לעמוד בזה והביא כפי כחם, ועכ"א [ע"ז ד' סע"ב] לא היו ישראל ודוד ראויים לאותו מעשה, כי איך הביא הש"י נסיון יותר מכפי כח אדם, והוא דדהע"ה נסיון הי' כמ"ש בסנהדרין ק"ז א'], וכן חטא עגל כמ"ש בברכות [ל"ב רע"א] ע"פ ודי זהב מה יעשה הבן כו', וע"כ דהי' בכחם לעמוד נגד יצרם בזה: [ח] כל ישועת השי"ת לאדם נקרא נס כמ"ש ועל נסוך שבכל יום עמנו, ובב"מ ק"ו סע"א] נקרא ניסא זוטא כאשר ההצלה בדרך טבע קצת כלעמוד נגד אריל' שפעמים האדם גובר עליו, או בדאשתדיף רובא דבאגי ואכלן חגב וזה ממיעוט הניצולים, ושם מבואר דכ"א ראוי לנס שהרי כ"א יכול לטעון כן ולא חילקו בין אדם לאדם ואפ"ל לניסא רבא כראב"ד ע"ש, ובשבת [נ"ג ב'] כמה גרוע אדם זה שנשתנו עליו סדרי בראשית, הרי אדרבא לאדם גרוע שהי' הרבה מקטרגים נגדו למעלה ולא יכול לעזור דרך טבע להשפיעו ריוח, הוצרך עשות ניסא רבא שהוא למעלה מהנהגת הטבע המסורה למנהיגי הטבע ואין כח המקטרגים מגיע לשם], ובשבת [ל"ב א'] אל ירד למקום סכנה שיעשו לו נס, והיינו לדבר סכנה ברורה דמהיכ"ת יסמוך על נס רק לחשש סכנה, ואע"פ שאפשר שניצול זה נקרא נס למי שהשגחת השי"ת עליו ואינו מסיר למקרה כל הצלה נס מנסים נסתרים, וגם על זה מנכין מזכיותיו (שבת שם) וע"כ אין לאדם לבקש מהשי"ת אלא ההכרחי לקיום הגוף שזה הכרח לנברא דמאן דיהיב חיי ע"כ יהיב מזוני,

(כמ"ש תענית ח':) ומ"ש בשבת [כ"ה סע"ב] איזו עשיר ופירש"י נ"מ למטרך להדורי אמלתא, ובנידה ע"א סע"ב] מה יעשה ויעשיר יבקש רחמים כו', ובב"ב כ"ה ב' [הרוצה שיעשיר יצפין, היינו למי שמכיר בנפשו שהוא צריך זה לעבודת הש"י שיוכל לעבדו עי"ז בהרחבת הלב יותר, וכמ"ש בברכות נ"ז ב'] ג' דברים מרחיבין דעתו של אדם כו', ומה שחכמים קוראים דעת הוא הדעת אותו ית' שאנו מבקשים על זה בברכת אתה חונן, ושעל זה אמרו בנדרים [מ"א רע"א] דדא קני כו', ודעת זה הוא מתרחב ע"י הרחבת גופניות בדירה נאה וכלים נאים, ומי שמתכוין לכך ויודע בעצמו דצריך לכך לש"ש ולא יטנו העושר מעבודתו ית' דע"כ (אמר) שהע"ה ריש ועושר וגו' פן וגו' ונא' וכסף הרבתי וגו' וכמ"ש בברכות ל"ב רע"א] יכול לבקש ובזה אין מנכין מזכותיו, אדרבא מוסיפין גם זה על זכותיו כיון שהשתדלותו בעושר הוא ג"כ זכות לש"ש, וכן יוכל להכניס עצמו ג"כ למקום סכנה כשכונתו לשמים, ועז"נ ואהבת וגו' בכל נפשך שצריך למסור נפשו לעבודת הש"י ולא על מנת לעשות לו נס דאז אין עושין, רק כשמוסר נפשו באמת די שיהי' המס"נ בלב ולא בפעל ואז הש"י מצילו בפעל, ובעירובין [מ"ה א'] דלמדו מדוד בקעילה ע"ש ברש"י ותוס' מדמסר נפשי', ולכאורה מה מסירת נפש הוא כיון דשאל באורים ותומים והש"י הבטיחו לך והושעת ואם לא לא הי' הולך וכיון שהובטח מהש"י שינצח אין כאן מס"נ, רק הואיל ואם עושין נס מנכין מזכותיו לא הי' לדהע"ה ליכנס לסכנה בשביל הצלת ממון כיון שאין ליכנס לסכנה בשביל זה, ואע"פ שהובטח לא הי' ל לשאול באורו"ת כלל ע"ז, רק לפי שצריך למס"נ ע"כ שאיל][ט] הברכה היא התפלה, וכמ"ש בב"מ [מ"ב אי] התחיל למוד כו' ברוך השולח כו' מדד ואח"כ בירך הרי זה תפלת שוא ואע"פ שאומר בלשון ברכה והשולח, ובש"מ שם מהריטב"א בשם הרמב"ן דהוא במפריש תרומות ומעשרות דהובטח והריקותי וגו' ע"כ אינו ברכה לבטלה [וע"ש דמברך בשם ומלכות], ולשון הגמ' לא משמע כן וכן הפוסקים ג"כ כתבו סתם, אבל אחר שהתפלל תחלה בהליכתו למוד יהי רצון מלפניך ד' כו' אין לך תפלה באינה נענית ובודאי ישלח ברכה ואפי' אינה נראה מורגש בפעל, ועל זה הוא לשון ברכה אח"כ, ע"ד ישמעאל בני ברכני בפ"ק דברכות (ז) ואמר יר"מ כו', כי כאשר הש"י מתמלא רצון ושפע להשפיע ברכה וטובה לבניו, זהו הברכה לו ית' שנעשה כבריכה להשפיע ברכה וכידוע, וע"כ כשהתחיל למוד התפלה הוא בלשון ברכה והוא סילוק המקטרגים כי מי יקטרג על ברכת המלך מ"ה, ואפי' מלאך רע כששומע ברכתו של מ"ה על כרחו צריך לענות (כמ"ש שבת קי"ט:), ואחר שמדד שהוא תפלת שוא אין מקום לברכה עוד כי ברכה זו היא תפלה, וכ"ה כל ברכות התפלה שבכל ברכה מתחיל תחלה הבקשה בלשון תפלה כמו וחננו וגו' ומסיים בברכה בא"י תוה"ד, שאנו בטוחים שכבר נענינו ומברכים אותו על זה שיתמלא ברכה לחוננו דעת, ויש בה תרתי תפלה וגם הודאה שכבר שמע בקול תפלתנו, וכן אומרים שמע קולינו וגו' ומסיימים בא"י שומע תפלה שהוא שומע ודאי, וכל המלאכים שרפים ואופנים השומעים ברכתו ית' ע"כ עונים אמן על זה, ובזה אין מקטרג ואין פגע רע שהרי אדרבא כולם מקיימים ומסכימים על זה, ובסנהדרין [מ"ד ב'] שצריך לבקשת רחמים על זה שיהיו הכל מאמצין אותו יעו"ש: [י] דור הולך ודור בא, ופי' בזוהר [עקב רע"ג א'] הדור שהולך הוא שבא, מלבד סודו בגלגול פשוטו כמשמעו דכנס"י בכלל נחשב הכל א' בכל דור, וע"כ אבותינו חטאו ואינם ואנחנו

עונותיהם סבלנו, ובסנהדרין [ק"ב סע"א] אין לך פורעניות כו' של עגל הראשון כו' כ"ד דורות נגבה כו', וכן דזכרי' נגבה בחורבן אחר כמה דורות כמ"ש בגיטין נ"ו רע"ב], והרי נאמר פוקד עין אבות וגו' רק על רבעים ולא יותר, אבל זהו מצד חוב האב על הבן, אבל בכלל הדורות של כלל כנס"י הרי כלל הכנס"י א' הוא בכל דור, ועכ"א בהוריות [ו' א'] דצבור לא מייתי ובעי למימר משום תחת אבותיך וגו' ודחי דא"כ יחיד נמי אבל צבור לאו מתורת בן לאב, ואע"ג דמסיק שם דוקא דשייכי בכפרה ומתוך שמכפר על החיים כו', י"ל זהו עד"ש בסנהדרין (כ"ו סע"ב) על עון וגו' דוקא שאוחזין, ה"נ בצבור לענין כפרה פרטית צריך שיהי' להם שייכות לאותו דבר, וכן בגביית חוב דעגל נא' וביום פקדי וגו' שיהי' יום פקודה בלא"ה כמו בחורבן, וכ"ה לענין מדה טובה המרובה וכמ"ש זכרתי לך חסר נעורייך וגו' לכתך אחרי במדבר, והרי א' [סנהדרין ק"ד א'] אבא לא מזכה ברא, ונ"ל אע"ג דכתיב ועושה חסד לאלפים וגו' צ"ל ההוא חסד בעוה"ז דוגמת פוקד עון וגו' דודאי רק בעוה"ז, (ומ"ש [שבת נ"ה א'] תמה זכות אבות גם בעוה"ז י"ל דקרא דעושה חסד דוגמת פוקד וגו' דמוקמי' כשאוחזין מעשה אבותיהם, אך מ"מ הא דאבא לא מזכה ברא לא נתיישב בזה דהרי מצינו זכות אבות קודם שתמה הועיל גם לרשעים ומיהו י"ל שם לגבי אברהם יצחק ויעקב אף הרשעים מישראל נקראין אוחזין מעשה אבותיהם במקצת דהרי אע"פ שחטא ישראל הוא כמ"ש בסנהדרין [מ"ד א'] ונמשל לאסא ביני חילפי, ושם [ל"ז א'] דאפי' ריקנין מלאים מצות וריח בגדיו ריח בוגדיו, משא"כ התם אבל מ"מ קושטא כמ"ש], ובעוה"ז הועיל גם זכות אברהם לישמעאל [וזרעו שהיו רשעים גמורים ואין אוחזין מעשה אבותיהם כלל] כמ"ש וגם את בן האמה וגו' זרעך הוא, וההוא דאבא לא מזכה ברא הוא רק לעוה"ב כדאי' התם, וקרא דזוכרתי וגו' נמילעוה"ב כמ"ש בסנהדרין [ק"י ב'] אהאי קרא ומה אחרים באים בזכותם כו', אבל שם לא מטעם אבא מזכה ברא דקרא דייק נעוריך כלולתיך לכתך שהם הן בעצמם העושים בנעוריהם, כי כלל הכנס"י א' בכל הדורות וכאלו הוא הדור ההוא עצמו: וכן הוא לענין חכמי ישראל הנקראים ראשי הדור ועיני העדה (ב"ב ד') וז"ש בב"מ [צ"ו ב'] נמעלו ב"ד ע"ש לשון רש"י ב"ד של ישראל שבאותו דור שכל תקנות משפט תלוי' בהן ועל ידיהן נוהגות חוקות המתוקנים לצבור מאז והוי כמו שתקנו להם כו' ע"ש, ולכאורה תמוה מאוד מה טיב ב"ד של אותו דור לתק"ח דקביעא וקיימא שאי אפשר לשנותה וא"צ לב"ד אלא לכופ' אם מי לא ירצה לציית דין ותק"ח וכיוצא או לדון אם יש איזה ספק בטענות ותביעות, אבל הכינה דכמו דכלל הדור נחשב אותו דור וצבור לא מייתי, ה"נ הב"ד שהם עיני הדור לא מייתי וכאלו הוא אותו הב"ד, ואע"ג דהתם בצבור בעי' שיהיו שייכים באותה כפרה כפמ"ש עיקר הטעם משום אוחזין מעשה אבותיהם, וזהו כונת לשון רש"י דב"ד של ישראל העוסקים בהנהגת ישראל לחוקי התורה ותקנת חכמים הרי הם אוחזים מעשה אבותיהם של כל הב"ד שבישראל מימות עולם, ובההוא דזכרי' אי' בגיטין שם שהרג תחלה סנהדרי גדולה וקטנה, ורש"י פ"י שם דזכרי' הרגוהו שרי יהודא במצות המלך, ובקרא בד"ה לא נזכר זה, אבל כונתו דמה שהרגו סנהדרין בחטאו ע"כ דהריגתו הי' ע"י שרי יהודה והם הסנהדרין שדנוהו בדין סנהדרין ומה דרגמוהו ובסקילה אולי הי' עדי שקר דאינו נביא אלא ובסקילה, וכן מה שהרג בחורבן.

סנהדרין כדדרשו בירושלמי (פ"א דסנהדרין ריש ה"ב) והובא בתוס' [י' סע"ב.] לפי שא' בגיטין [פ"ח א'] דז' בתי דינין עבדו ע"ז, דיוחס הע"ז לב"ד שהם הסנהדרין ע"כ נידונו ג"כ הסנהדרין שבדור אחר אע"פ שאותם לא חטאו ולא היו מזרעם ג"כ, רק לפי שהם עיני העדה מהכנס"י וכמו שכלל הכנה"י א' וסובל דור זה חטאי דור אחר, כן עיני הכנס"י דדור זה סובלין חטא עיניהם דדור אחר דהכל א', וכן לענין השבח תנן בריה [כ"ה א'] כל ג' שעמדו ב"ד על ישראל הרי הם כב"ד של משה, וכן ידוע דברי האר"י עמ"ש שבת [ק"א ב'] ובכ"ד משה שפיר קאמרת דכל חכם הדור נקרא משה, ופשוטו כי הוא כמשרע"ה בדורו ועומד במקומו, ובזוהר עקב שם דמשרע"ה נהיר בכל דרא ודרא, והיינו בחכם הדור שהוא ראש הכנס"י באותו דור כמשרע"ה והוא הוא שמאיר בו אורו, וכן אור כל ראשי הדורות שלפניו כמו שבכלל הדור יש אור דוהמ"ד כמ"ש מקרא דוזכרתי וכן בשאר הדורות וכמ"ש: [יא] על ידי אכילה ושתי' בא לגיאות כמ"ש [ברכות י' סע"ב] לאחר שנתגאה זה, ונ"ל דהיינו דוקא באכילה ושתי' שקודם התפלה שחושב שהוא בידו להחיות את עצמו וזה גיאות, וגם דעל ידי אכילה ושתי' יש לו דעת שלימה וכמו"ש [ב"ב י"ב ב'] עד שלא אכל ושתה יש לו ב' לבבות, פירש"י שאינו מסכים לדעת שלימה, ושלימות הדעת אינו אלא מהש"י, כמ"ש אתה חונן לאדם דעת, וגם אין ברכת ד' בא באכילתו ושתייתו אלא לאחר התפלה, וכמ"ש בב"מ ק"ז ב' ועבדתם וגו' זו ק"ש ותפלה וברך את וגו' זה פת במלח ר"ל אפ"ל אוכל רק פת במלח ומים במשורה, וכל הסעודה נקרא בכ"מ על שם לחם כידוע, וכן כל המשקים נקראים מים, ומפורש בעירובין [ס"ה סע"א] דהך בירך את מימך היינו וזהו ג"כ הברכה שזוכה אחר התפלה שיהי' יין נשפך כמים] כו', וכל המחלה דמצרים בא להם ע"י גיאות דפרעה שאמר מי ד', ובריש כל מרעין אנא דם כמ"ש [ב"ב נ"ח ב'] שהדם הוא מוליד גסות הרוח והנפש הוא הדם והאכילה ושתי' מוסיף בדם וה"ה מוסיף בגיאות ובכל מיני מרעין, רק אחר שתתפללו על דמכם, דהתפלה עיקרה ההכנעה ושפלות בלב ושיכיר דלית לי' מגרמי' כלום רק כעיני עבדים וגו' כן עינינו וגו' שיחננו, וכמ"ש [שבת י' א'] פכר ידי ומצלי כעבדאקמי מארי', ובזה משקיט המיית הדם ונעשה צינור להמשיך ברכת ד' ע"י התפלה בכל מאכליו ומשקיו שיתנו דעת שלימה בלב כרצון הש"י, ובפת במלח נמשך כל מיני מטעמים וכחות של כל מיני סממני רפואות ושל כל מעדני עולם שברא הש"י להחיות בהם נפש כל חי כמן שהי' משתנה לכמה טעמים (יומא ע"ה) ועי"כ נעשה רפואה לכל מיני מחלה כי אין לך מחלה שלא ברא לו הש"י מין מאכל סם רפואה בעולם שעל זה הם ריבוי מיני הצמחים שכל אחד הוא לצורך כידוע, וכן על ידה המים מתברך כמימי בארה של מרים שהיו רפואה לכל כדאי' באגדה בעובדא דמוכה שחין (ויק"ר פכ"ב), והיו בו ג"כ טעמים של כל מיני משקה וכמ"ש בס' דבש לפי מע' ב' ממארז"ל: ובריש כל אסוון אנא חמר, הוא יין המשמח הנשפך כמים שיש בו סימן ברכה, ונקרא מים שהוא רומז לשפלות הלב כמ"ש תענית ז' א' דמניחים מקום גבוה ויורדים למקום נמוך, וכן יין שונא גיאות וגאים כדאי' התם שאינו מתקיים אלא בפחות שבכלים ומי שדעתו שפלה, ובב"ב [פ"ח א'] מקרא דהיין בוגד גבר יהיר ע"ש, וכל חליי הגוף נמשכים מחליי הנפש אשר שרשם והתחלתן הגיאות, כידוע דהתחלת שבירת הכלים ע"י מחשבת אני אמלוך ומה שנתגאו לקבל שפע יותר מהראוי להם, ועי"ז נגרם שבירתן של כלים שהוא

מיתתם (ב"ק נ"ד), וכל החוליים הם פרוונקי דמלאכא דמותא ועי' ע"ז כ"ח) ועד חזקי' לא הוה חולי דאתפח וכ"ה גי' בר"ר פס"ה) היינו חוליים הפנימים הנשלחים פרוונקי דמה"מ, ומ"ש ורפא ירפא הוא בהכאה חיצונית ומכה שאין בה כדי להמית, וכן רפא נא לה דצרעת מרים, ומעולם היו רופאים כמ"ש הצרי אין בגלעד אם רופא וגו', ובאסא נא גם בחליו וגו' כי אם ברופאים, אבל הי' רק בחליים קלים ועי' בתוס' ב"ב ט"ז: דומה לזה) שאין כדי להמית שזה נמשך מחטאים קלים שאדם דש בעקביו ואין נוגעים עד שורש הנפש ותשובתן קלה כמ"ש בסוף יומא כ"ד חלוקי כפרה, אבל הנמשך מצד השורש הרע שבנפש זה גורם קלקול להשורש, והתעוררות החסרון שבתולדה שמזה הוא ההכרח דסוף אדם למות, וחזקי' חידש תיקון השורש והמשכת תוספת חיים ממקור החיים אפי' הגיע קץ חייו ומדת ימיו שבתולדתו וכמ"ש הנני מוסיף על ימך, ואפי' למ"ד [יבמות מ"ט א'] משלו הוסיפו לו, מ"מ הרי נקרא בלשון תוספת והוספה ויש מה שנקצב כך דרך הוספה שאפשר להוסיף, וזהו מה שחידש חולי דאתפח ע"י דבלת תאנים כמ"ד עץ שאכל אדה"ר תאנה הי' ובדבר שקלקלו בו נתקנו, וכן הוא תיקון שורשו התלוי באיפת אדה"ר דע"ז ביקש הקב"ה לעשותו משיח כמ"ש בסנהדרין (צ"ד א') שהוא ירפא מחץ מכתו של עולם ע"י תכלית השפלות שיהי' עני ורוכב על החמור, ועי"ז הש"י שוכן עמו להחיות רוח שפלים ולהחיות וגו' וחיים שאל ממך נתת לו, וע"כ נקרא המים בלשון מים חיים שיש בהם כח חיות דחיי עולם על ידי תכלית כח השפלות והפשיטות שיש בהם, וזהו ברכת המים שאחר התפלה להמשיך שפלות וחיות בגוף, וע"כ נכון לכל אדם אפי' בשתיית מים וכ"ש חולה הצריך לאכול מיד בקומו בבוקר שיקבל עכ"פ מקודם עומ"ש בקריאת פסוק א' דק"ש ולהתפלל עכ"פ חד פסוקי דרחמי ומקיים ועבדתם וגו' בק"ש ותפלה ואז יזכה לברכת ד' בלחמו ומימו, וכל סגולות דפת שחרית שא' בב"מ שם הוא לאחר ועבדתם וגו' כדאי' התם, וזהו זמן סעודת כל אחד בשעה ד' ודת"ח בשעה ו' (פסחים י"ב:) ודאגריפס בשעה ט' כמ"ש בפ' ע"פ (ק"ז:) שאז השלימו עבודתם הקודמת: [יב].

יש לאדם להתפצל להוליד בנים זכרים שהרי מברכין שלא עשני אשה, ובב"ב ט"ז ב' [תנחומין של הבל ניחמך כו' אשרי מי שבניו זכרים אוי למי שבניו נקבות, ומ"ש ר"י שם בירך בכל שהי"ל בת, היינו משום דבת אחת נ"ל עכ"פ לאדם לקיים מצות פו"ר (כמ"ש יבמות ס"א:) והרביי' לעולם בא ע"י הבנות כדאי' התם, ומי שיש לו כבר הרבה בנים י"ל לבקש גם על בת או בנות, וזה טעם דר"ח [שם קמ"א א'] דאמר לדידי בנתן עדיפי ע"ש ברש"י ותוס' נדחקו, והנכון כי הי"ל כבר ז' בנים ת"ח ועדיין לא הי"ל בת והי' מבקש רחמים להוליד בנות דהיו עדיפין לו אז לפי שכבר הי"ל בנים, ומ"ש שם בת תחלה סימן יפה, נראה דהוא סימן למדה כנגד מדה בעבודת האדם דתחלה עביד אדעתא דנפשי ואח"כ לקיים כל העולם כולו כדאי' בפסחים (ס"ח ב'), וכשהוא מכוין רק לעצמו אז השי"ת נותן לו השכר רביי' לעולם ולא לעצמו, אבל אח"כ שהוא מכוין לרביי' דכל העולם כולו אז הש"י נותן שכרו לדידי' וגם מ"ש שם להרווחה בתו עדיפא, הוא ג"כ מצד חסרונה שא' בנידה [ל"א ב'] זכר ככרו עמו נקיבה נקי' באה כי מזונותי' על בעלה, ואפי' שהאשה נושאת ונותנת עיקר צינור השפע על ידי האיש שהיא תלוי' בו והוא תלוי במי שאמר והי' העולם (חולין פ"ד:), ופרנסתו של אדם הקצובה מן השמים הוא לאיש

והיא לית לה מגרמה כלום רק מה שמקבלת מהשפע הנשפע לאיש שמזונתה עליו כלבנה המקבלת אורה מהחמה, ומעשה ידי' לבעלה ע"כ גם מה שהיא נושאת ונותנת נקרא על שמו וקרי' ב' ברכתך בכל אשר תעשה כיון ד' שלו ושליחיתיה עבדא ושלוחו של אדם כמותו ובפסחים [כ ב'] דעבדא ומיזבנא משבחה קרא, דזהו רזא דאשת חיל היא כנס"י שעיקרם בהשתדלות המעשים בעולם העשי' דהיום לעשותם שיהי' מעשיו מרובין מחכמתו דע"כ הקדימו נעשה לנשמע, אבל באמת כל מעשינו פעלת לנו והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות ל"ג) שזהו רק בלב, כמ"ש ביומא [ע"ב ב'] ע"פ ולב אין שמכיר חסרונו דלית לי' מגרמי' והכל מהש"י, רק הש"י רצה שנשתדל ושיקרא על שמיני שאני באים בשכרינו דמאן דאכיל דלאו דילי' כו' (ירושלמי פ"ק דערלה), וכמו שתקנו חכמים באשה מעשה ידי' תחת מזונותי' (כתובות ס"ה:), ועיקר חסרון האשה הוא בעצלות העשי' והעדר הזריזות וכמ"ש בירושלמי [פ"א דפסחים ה"א] דהן עצילות והובא בתוס' שם [ד' ב'] ד"ה הימנוהו, וע"כ סיפרו לרבנותא שם פ"ט א' במעשה שהקדימו הבנות ונמצאו בנות זריזות כו', וא' ברכות כ' ב' תבוא מארה לאדם שאשתו כו', וכן במשנה (סוכה ל"ח א') מי כו' אשר כו' ותבוא לו מארה, ובירושלמי (פ"ב דמאי) תבוא מארה למי שאשתו נאמנת והוא אינו נאמן, [ונראה טעם הלשון מארה כידוע דרז"ל על מארת חסר ונזכר ברש"י תענית כ"ז ב"ן] ד"ה ברביעי ובא ע"י חסרון הלבנה וכשהוא חסר מן האשה בריאה תבוא המארה לו] והכל בענין זריזות ובדור המדבר דנשים לא רצו לתת לעגל (פ"א פמ"ה) הוא מצד עצל ונשכר והם היו אז זריז ונפסד, ולעולם הזריזות וכח העשי' באיש.

והאשה קרקע עולם (סנהדרין ע"ד ע"ב) וכל כח מעשי' הוא ע"י האיש ומכחו, וע"כ מעשה ידי' שלו כי הוא בכחו וכאלו הוא העושה, וכד"ש בפ' וישב כל אשר הם עושים הוא הי' עושה. שבהיות הוא השליט ומושל עליהם וכל מעשיהם הי' נעל פיו נחשב מה שהם עושים שהוא העושה, כי מה שנעשה בכחו ועל ידו נקרא על שמו: יג] עיקר השתדלות אדם בעוה"ז הוא ביראת שמים, כמפורש בכתוב מה ד' שואל מעמך כי אם ליראה, ובגיזה [ט"ז ב'] דצדיק ורשע לא קאמר דחוץ מיראת שמים מקרא זה ע"ש, דצדיק ורשע תלוי ביראת שמים דמי שעושה המצות מצד הרגלו מנעוריו מצות אנשים מלומדה לא שייך לקרותו צדיק על זה, וכן לא ימלט של"י רשע לפני המקום כשיפגענו יצרו בתאוה וכיוצא, כמפורש בכתוב אך אין יראת אלקים וגו' והרגוני ע"ד וגו' ונא' את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם, שזה תכלית בריאת האדם, ושמירת המצות נכלל ביראת שמים וכמ"ש דהא בהא תליא ונמשך ממילא זה מזה, ובשבת (ל"א ב') אין להקב"ה בעולמו כו' והביאו שם עוד קרא דיראת ד' היא חכמה, היינו דשלימות הכל החכמה דהיא התחלת האצילות מאין ליש, והמדה האחרונה היא יראת שמים וזהו השער לד'שצדיקים יבואו בו כידוע, וע"כ צ"ל יראת חטאו קודמת לחכמתו כמ"ש באבות ואם לאו אין מתקיים ואם אין יראה אין חכמה, וזהו שהמשילו בשבת שם למפתחות חיצונות ואח"כ המשילו לדרתא והתורה תרעא, וזה נראה היפך שהיראה בפנים והתירה כשער וכן א' באבות ג"כ אם אין חכמה אין יראה, אבל באמת יראת ד' עצמה היא חכמה, ובדב"ר [פי"א] חייכם כל החכמה וכל התורה דבר אחד קל הוא כל מי שמתירא אותי ועושה ד"ת כל החכמה וכל התורה בלבו מנין כו' וזהו חכמה תתאה

חכמת שלמה שנא' בו ויחכם מכל האדם שהוא תכלית חכמת אדם, והשגתו בעוה"ז זהו ע"י היראה שבלב לבד וע"כ מי שיש בידו תורה ולא יראת שמים דרשו עליו ביומא [ע"ב ב'] מחיר לקנות חכמה, שהתורה שלו אינו נקרא רק מחיר לקנות חכמה, כי עיקר החכמה הוא ההכרה שיש בורא, ואז ממילא יפול עליו היראה ומצד זה נקרא התורה תרעא, וכן נקראין סנהדרין יושבי שער, ובתורה השערה לתרע בי דינא, היא התרעא לדרתא והשער לד' כי הם חכמי תושבע"פ שהש"י מסר התורה לידם ע"פ המשפט אשר יורוך שכבר התורה בקנין אצלם, וכמ"ש בקדושין (ל"ב) שתחלה נקראת תורת ד' ואח"כ תורתו, וכ"א (נדריים ל"ח).

(במרע"ה דהי' לומד תורה ושוכחה עד שניתנה לו במתנה, ונקראת על שמו תורת משה כאלו הוא המחדשה מלבו כאאע"ה שנעשו ב' כליותיו מעיינות נובעות תורה (בר"ר פס"א שוח"ט א'), שע"י יראת שמים כל התורה והחכמה נתון בלבו ונובע מלבו, כי מכוון כל התירה להגיע להשגת אנכי ד' אלקיך ואז התורה והיראה בקנין בלבו תרעא ודרתא, ובתחלת הכניסה הוא להיפך: והמשילו שם בשבת [ל"א סע"א] לכור חטים וקב חומטין שהוא עפר ארץ, כי התחלת היראה שמצד האדם עפר מן האדמה הוא דבר מועט שהאדם פותח כמלא מחט סדקית, וכלא חשיב נגד יראתן של מלאכים ושרפים שנהר דינור נגיד מזיעתן שמחמת תוקף היראה, ואי אפשר לבו"ד בעודו בגוף ארציי ועפריי להגיע ליראה כזו כלל וכ"ש בהתחלה מה שהוא מהשתדלותי, ופתיחתו אינו אלא דבר מועט וקב הוא מדה מועטת כמ"ש [יבמות מ"ה א'] אקבא רקדא, כתובות ס"ב רע"ב] רוצה אשה בקב כו', [ב"מ ל"ח א' רוצה בקב שלו], ואע"פ שיש מדות קטנות יותר, זה מדה קטנה החשובה קצת, וכ"א קדושין מ"ט ב' י' קבין כו', [יבמות י"ז א'] קבא רבא וקבא זוטא מיגנדר כו', [שבת י"א ב'] חקק קב בבקעת וכן טובי, וזהו פתיחת היראה הקודמת לחכמה עכ"פ דהקב"ה אימר העלה לי (שבת שם), ואורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחא לעילא (תיק"ז תי' י'), ומוטב שלא העלית כיון שאינה מתקיימת, ושפת אמת אשר תכון לעד מארץ דייקא תצמח היא ארץ העליונה הידועה השער לד', דעלי' אמרו (בר"ר פי"ב) הכל הי' מן העפר אפי' גלגל חמה, היא עפר שתחת כסה"כ שממנו הקב חומטין המתערב עם החט"ה הרומזות לי אותיות התורה שבכתב שהיא נובלות חכמה העליונה, והם ט' מדות כל אחת כלול מ' בדכורא וכן בנוקבא הרי ק"פ וקב בכור הוא א' מק"פ, הוא התחלת כניסת שער היראה מלכות שבמלכות דנוקבא וכנס"י, וזה עפר ארץ וארץ מלחה, והי' נראה כפגם לערב עפרורית בחכמה עליונה העולה למעלה במקום שרפים ואופנים שיראתם אש בוערה ומה ליראת ילוד אשה הקלה כמות שהיא ביניהם, אבל רצון הש"י בכך שהוריד התורה לתחתונים והשליך אמת ארצה, וכל יניקת פמליא של מעלה הוא מתורה שבתחתונים ויראה הקטנה שבהשתדלות אדם השי"ת בונה ממנה אוצר גדול עם פתחים גדולים כפתחו של אולם, (כד"ש שהש"ר פ"ה) והחכמה אח"כ נתינים בלבו, ונעשה מן חמטין חיטין, המ' הרומזת למלכות מתחלפת בי' הרומזת לחכמה כידוע, ומקב נעשה כור ויראת ד' היא חכמה: [יד].

[מצות ישיבת ארץ ישראל, נראה לי עיקר כהמגלת אסתר בספר המצות (סוף מצות עשין מצות עשהד') דהוא שביהמ"ק קיים, וכלשון הכתוב וירשתם אותה וישבתם בה, וגם אין נקרא ישוב אלא בישיבה בשלוה, כד"ש בברא"ר (ר"פ פ"ד) מפרש וישב יעקב

ביקש לישב בשלוה, והיינו שהם אדוני הארץ, ולשון הכתוב בני שעיר יושבי הארץ שהקשו בשבת [פ"ה א"] אטו כולי עלמא יושבי רקיע, פשטי דקרא ר"ל אדוני הארץ קודם שבא עשו, וכד"ש בברא"ר [פנ"ח] על פהוק ועפרון ישב דאותו היום נתמנה ארכיסטריקטס, שזה נקרא ישיבה כשהוא אדון ויושב בראש, ובשבת [ל"ג א'] בעון שפיכת דמים בהמ"ק חרב כו' הא אתם מטמאים אותה אינכם יושבים בה כו', ואח"כ א' בעון כו' גלות בא כו' ע"ש, ואמאי לא אמר גם תחלה אשפיכות דמים גלות דהא דריש אינכם יושבים בה, וע"כ דההיא אישיבה דוקא כדרך ישיבת הארץ בשלוה ובממשלה דזה נקרא ישיבה, והיינו בזמן שבהמ"ק קיים ומשחרב בהמ"ק אע"פ שלא גלו (כולם) ממנה גם היושבים בה אין נקראין יושבי הארץ ואין להם ישיבה בה, מאחר שהם עבדים עלי' למלכי העמים המושלים שם כמונו בח"ל אין זה נקרא ישוב שיושבים בה בישיבה, רק גרות בעלמא ולא מקיים וישבתם: [טו].

[עיקר החכמה והידיעה כאשר נבלעת בלב, וכמ"ש בדואג [סנהדרין ק"ו ב'] דתורתו מהשפה ולחוץ ולא בלב, ורחמנא לבא בעי שיהי' נבלע בלב והלב נמשך אחר הידיעה והחכמה שבו, וזהו נקרא חכם לב שנא' ובכל חכם לב נתתי חכמה דלמדו מזה בהרואה (נ"ה.) דלא יהיב חכמתא אלא לחכימין, והכונה מי שהוא מקבל החכמה בלבו שזה נקרא חכם, אבל משפה ולחוץ נקרא כסיל כמ"ש בלב נבין וגו' ובקרב כסילים תידע, והרי שיש בו חכמה דתודע ומ"מ קוראו כסיל לפי שאינו בלב דאז תניח משא"כ הכסיל אין לו חפץ בתבונה כי אם בהתגלות לכו, וכמ"ש בזוהר [בלק קצ"ג ב'] אבלעם סימן דלא ידע כלום שבוחי, ובודאי לא נכתב בתורה דבר שקר מה שאמר על עצמו יודע דעת עליון, אלא שכל ידיעתו משפה ולחוץ ומשהוציאם מהשפה בע"כ לא נשאר כלום ונטרד והלך כמ"ש על פסוק הנני הולך וגו', ואע"פ שידע דעת עליון שאוהב ישראל ושהם קיימים לעולמי עד, עכ"ז לא חדל מלייעץ מצות להכשילם נגד רצון הש"י, כי הרשעים הן ברשות לבן (בר"ר פל"ד) ואין הלב נמשך אחר ידיעת האמת שמכיר רק החכמה נמשכת בע"כ אחר הלב הטמא, וע"כ אין משכן לחכמה לנוח בו אלא להשתבח בלבד וכל רוחו יוציא כסיל ולא נשאר בו כלום, וזהו סימן דלא ידע באמת כלום שאין נקרא ידיעה כלל להיות בו משכן הדעת ליקרא ידועים וכבצלאל מלא רוח חכמה ודעת, רק הוא אמר יודע דעת עליון שהדעת הוא עליון ולמעלה ממנו רק שהוא הי"ל ידיעה להתפאר בה לבד, ועכ"נ אל יתהלל החכם בחכמתו, והוא נקרא חכמתו אף דבאמת הוא בהיפך אצל המתהלל דהוא סימן דלא ידע כלום דאז אין לו שייכות עם החכמה כלל וממילא דאין לו במה להתהלל, אך הכתוב אימר על החכם בחכמתו הקבועה בלבו, וכמ"ש בקדושין (ל"ב) בתחלה נקראת תורת ד' ולבסוף תורתו, היינו דלא מיד נקבע בלב וכמ"ש [פסחים ס"ח ב'] דמעיקרא כי עביד אדעתא דנפשי: עביד, והיינו שלא לשמה דהוא נקרא בפסחים [נ' ב'] עד שמים שאינו מתפשט אלא בעיה"ז, כמ"ש (שבת ס"ג.

(למשמאילים בה עישר וכבוד היינו בעוה"ז וג"ע התחתון הוא ג"כ תחת השמים אבל השמים שמים לד', ואין לו שייכות עם עצם התורה שהיא תורת ד' ואין לה שייכות עמו עדיין ליקבע בלבו, עד לבסוף דמתוך שלא לשמה בא לשמה אז נעשה תורה דילי' ונקרא חכם באמת שהיא חכמתו, ואז אין לו להתהלל עוד בה כי ההתפארות רק בעוד שלא ידע

כלום והיא רק מהשפה ולחוץ להשתבח בפה ולב אין, וכשמתהלל סימן דאינו חכם והחכמה שיודע אינה חכמתי באמת רק במחשבתו, אבל אח"כ הוא להיפך דהש"י קורא התירה דילי אבל הוא מכיר דלית לי מגרמי כלום רק הכל מהש"י החונן לאדם דעת, וזהו תכלית חכמת אדם להכיר דהכל מהש"י ובזאת יתהלל המתהלל ר"ל מתהלל מפי אחרים כמ"ש יהללך זר וגו' כאשר הוא משכיל ויודע אותו ית' שהכל ממנו ושחלק מחכמתו: [טז] אין ליהודי להתייבש משום דבר, בין בעניני הגוף כמ"ש [ברכות י' סע"א] אפי' חרב חדה על צוארו אל ימנע מהרחמים, בין בעניני הנפש אפי' נשתקע למקום שנשתקע וחטא בדבר שאז"ל (זה"ק ח"א רי"ט שאין תשובה מועלת ח"ו, או שתשובתו קשה, או שרואה עצמו משתקע והולך בענייני עוה"ז, אל יתייבש בעצמו לומר שלא יוכל לפרוש עוד, כי אין יאוש כלל אצל איש יהודי, והש"י יכיל לעזור בכל ענין, וכל בנין אומה הישראלית הי' אחר היאוש הגמור דאברהם ושרה זקנים ומי מלל לאברהם הניקה וגו', שלא עלה על דעת אדם עוד להאמין זה ואפי' אחר הבטחת המלאך ושרה הצדקת ידעה והאמונה דהש"י כל יכול ועכ"ז צחקה בקרבה, שהי' רחוק אצלה להאמין זה בידעה זקינת אברהם דטוחן ואינו פולט כמ"ש בברא"ר (פמ"ח) וכן זקנתה, ואם הי' רצון הש"י לפקדם הי' פוקדם מקודם דלמעט בנס עדיף ולא עביד ניסא במקום שא"צ, אבל באמת מאת ד' היתה זאת שיהי' בנין האומה דוקא אחר היאוש הגמור שלא האמן שום אדם ואפי' שרה שתפקד עוד, כי זה כל האדם הישראלי להאמין שאין להתייבש כלל דלעולם הש"י יכול לעזור והיפלא מד' דבר, ואין לחקור בחקירות למה עשה ד' ככה, וכן הישועה דלעתיד נא' [ישעי' נ"ג] מי האמין לשמועתינו וגו', וכ"א סנהדרין צ"ז ע"א] דאין בן דוד בא עד שיתייבש מן הגאולה, וע"כ אמר ישעי' נ"א] הביטו אל אברהם אביכם וחל שרה תחוללכם, דגם התחלת בנינם הי' כן אחר היאוש, ושוב מצאתי בתנחומא ופ' וירא] על פסוק וד' פקד דבר זה ע"ש ואהניין, ואע"ה ראש האומה הוא שפתח דבר זה שלא להתייבש משום דבר כשנשבה לוט וכבר נתייבשו כולם מלהציל, דעכ"כ מלך סדום הרכוש קח לך דכבר נתייבש בידי המלכים וקניי' אח"כ אברהם אבינו בשינוי רשות, ואברהם אבינו אור עצמו עם שי"ח ילידי ביתו לרדוף אחר ד' מלכים, ובנדרים ל"ב סע"א] דהוא בגימט' אליעזר, ומשמעות השם מפורש בתורה אצל מרע"ה כי אלקי בעזרי ויצילני וגו' שכבר הי' קרב פרעה על צוארו והש"י יכול לעזור גם אחר היאוש שאין להתייבש משום דבר, וזהו רמז מספר שי"ח בגימטריא יאו"ש עם הכולל הייני שמספר זה הוא המוציא מידי יאוש ומורה שהש"י עוזר מכל דבר שהאדם חושב להתייבש, ונראה לי דזה דברי ההיא סבתא [סוכה ל"א א'] אתתא דהוה לאביה שי"ח עבדי כו' ע"ש היינו דחשבה אולי סוברים כר"ש [ב"ק קי"ד א] דסתם גזילה יאוש בעלים, ובפרט עבדי ריש גלותא דתקיפי וחלימי ומי ידון עם שהתקיף ואצל ר"נ ורבנן שעמו הוי שינוי רשות שא לא השגיחו בה, ע"כ אמרה דהוה לאביה כו' שהיא מזרע אברהם שהתאזר עם שי"ח עבדיו לעורר דבר זה שאין יאוש כלל, ולמה לא ישגיחו בה להאמין לה שלא נתייבשה כלל כי גם היא מזרע אברהם אבינו בוטחת בהש"י כמוהו ויודעת שהש"י יכול לעזור נגד הכל והי' לו לאיש לדברי' ושלא לישב בסוכה הגזולה: [יז].

בשבועות צריך למסור כל תאותיו להש"י שזהו ענין הקדמת נעשה לנשמע, ולא אמרו לשמוע קודם אם יכולים לקבל כמו שאמר ההוא מינא אי מציתו כו' (שבת פ"ח.), וע"כ לא ניתנה תורה לאו"ה שהם שאלו מה כתיב בה וכשאמר להם דבר שנגד תאותם לא רצו לקבלה (פסיק"ר ר"פ כ"א), אבל בני ישראל לא שאלי כלל מה כתיב בה כי נתרצו לעשות כל מה שיצוה ואפי' שהוא נגד תאות לבם, וזהו מסירת כל התאות להש"י שאפי' בתכלית תוקף התאוה הוא מוכן למנוע עצמו ממנה אם אינו כרצון הש"י, וכמ"ש (שהש"ר פ"ז שוח"ט ב') על פסוק סוגה בשושנים לאחר שהוציא כמה הוצאות ובא ליוקק אמרה לו כשושנה אדומה ראיתי זה פונה לכאן ואיזה חוח עקצו רק דברי תורה הרכים כשושנה, וזהו ענין שתי הלחם דשבועות שבאות חמץ שהוא הקרבת השאור שבעיסה המעכב כמ"ש ברכות י"ז א' להש"י, ועי"ז זוכה לקבלת מתן תורה שהוא התבלין ליצר (קדושין ל'): היינו להשתמש בו רק כרצון השי"ת, ואז הוא טוב מאוד כדרז"ל בב"ר וכמ"ש ברכות ל"ד א' בשאור דמיעוטו יפה רק רובו קשה, וזהו הסכלות מעט היקר מחכמה מכבוד, חכמה היא השגת הדברי תורה עצמן, וכבוד הוא הנמשך ממנה בסוף דכבוד חכמים ינחלו, והסכלות מעט היא המביא לכל זה ע"י הרגשת החסרון דעי"ז הוא חומד ומתאוה ומצפה לד"ת להשלים ע"י זה חסרונו, וזהו עיקר כח האדם רק התשוקה וההשתוקקות שיש לו ושהוא מכין את עצמו לקבל ולעשות ככל התורה, והשאר הכל מהש"י הגומר בעדו והוא יתן חכמה אבל לא יהיב אלא לחכימין, הם אותן שיש בהם הראשית חכמה שהוא יראת ד' דנקרא ג"כ חכמה כמ"ש הן יראת ד' היא חכמה שהוא הכנת הלב שלא לעשות שום דבר שנגד רצון הש"י, ואז כל התורה והחכמה מסור לו לדעת מה הוא רנון הש"י ושיהיו כל מעשיו ומחשבותיו כפי חכמת הש"י שבקרבו, וזהו ג"כ הכנת ג' ימים אל תגשו אל אשה שקודם מתן תורה שלא יהיו הנשים פולטות ש"ז וטומאה זו מצד התאוה, ואף דקיי"ל ברכות כ"ב.

(כרבי יהודה בן בתירא דאין דברי תורה מקבלין טומאה, זהו לאחר מתן תורה דפסקה זוהמתן (שבת קמ"ו) הוא שורש טומאת התאוה הבא ע"י ביאת הנחש על חוה וע"כ היא בנשים ביותר, ושורש זה אינו ניתק ע"י תבלין דתורה אלא נפסק ע"י התורה לגמרי, ולכן צריך טהרה בטבילה מקודם כידוע מספר החינוך ומצוה קע"ג) ענין הטבילה כאלו העולם כולו מים במים ועתה הוא נברא ונוצר ונעשה ברי' חדשה, וע"כ גם הגרים צריכין טבילה קודם קבלת התורה (יבמות מ"ו) דאף דמזליי' עמד על הר סיני ועי"ז פסקה זוהמתן ג"כ כמ"ש בשבת ושם), מ"מ לא נפסק ממנו מיד בתולדתו, ובעודו בגיותו עדיין הרי הוא ככל העכו"ם המזוהמים רק משנתגייר הוא שנפסק ע"י קבלתו התורה כמו לכל ישראל במתן תורה, וע"כ צריך טבילה מקודם להיות כקטן שנולד עי"ז אחר קבלת התורה ע"י טבילה זו הבאה אצלו כאחת עם קבלתו ד"ת, כי משנבחרו ישראל במתן תורה אין שייכות טבילה מטהרת אצל עכו"ם כלל, כי אינה מטהרת אלא מצד מצות התורה ולא ניתנה תורה אלא לישראל, רק דאצלו באין כאחד, [דמועיל על דרך גיטה וחצרה, באין כאחד] (גיטין ע"ז ב): [יח].

על ידי רחמים יוכל לזכות שיהי' נפסק הלכה לטובתו, וכמשמעות לשון הגמ' [יבמות ע"ז א'] דדרשו פתחת למוסרי ורבות עשית אתה ד' נפלאותיך וגו' אדוד ורחבעם במה שההלכה עמוני ולא עמונית כו', כי הוא נפלאות שעשה הש"י עם דוד לפתוח למוסרותיו

שרצו החולקים לאסרו, וכל זמן שלא נגמרה הלכה ונקבעה בב"ד הגדול לכל ישראל עדיין היתה הלכה רפוי', ובזכות דהע"ה נקבעה ההלכה כן, ובירושלמי [פ"ג דקדושין הי"ב] בגוי על בת ישראל דרבי אומר הולד ממזר ואח"כ אומר מזוהם ואח"כ ר"נ הורה הולד כשר אר"ז ההן ולד כל מה דהוא אזיל הוא מתעלה ע"ש, ואין זה מליצה לבד ודרך צחות בעלמא דאין להזכיר דברי צחות בתלמוד ולהזכיר שם אמרו עלה כאלו הוא מימרא ושמיעה ואיזה לימוד דברי תורה, אבל ודאי קושטא אמר זה דבכח הולד ההוא (וקאי שם אאותו ולד עצמו שאירע בימי רבי ולא מעשה אחרת הי' ונידון אחר, ועדיין הי' חי הוא עצמו או זרעו ושייך נמי הלשון ההן ולד כו') הוא שנשתנית ההלכה מדור לדור דכל מה דאזיל הוא מתעלה במעלות במדריגתו ויקרתו ביותר, וע"י זכותו יצא מידי פסולו כי זכה שיקבעו ב"ד הלכה דהולד כשר, וכך גדול כח הרחמים דאפי' בענין התלוי בפסק ב"ד ההלכה דלא בשמים הוא, מ"מ גם זה ע"י זכות והתעלות נפשו יוכל לפעול, וגם בנוגע לענין יחוס משפחות דנוגע להרבה משפחות ומאורעות כהאי גוונא, אם אחד זיכה הוא מזכה גם כל האחרים עמו שיהי' נגמר ההלכה ונפסק בבית דין כדעת אותו המתירו לבוא בקהל, וכך קבלתי שעלידי רחמים יוכל לזכות להיות מיוחס: [יט] כמו שכל הגדול מחבירו יצרו גדול כמ"ש [סוכה נ"ב סע"א] והוא סבא שהוא אלי' כדברי יש מפרשים בתוס' [חולין ו' א'] שקבלתי שהוא עיקר, נתגלה לו ע"י צערו לגלות לו זה ולנחמן] כך כל מי שיצרו גדול מחבירו זה סימן שהוא הגדול ממנו מצד הניצוצות קדושות שבו ג"כ, כי זה לעומת זה עשה האלקים בכל אחד והבחירה בידו וסודו מבואר בספר הגלגולים פ"א, וכל אותן ז שאין להם חלק לעוה"ב שנמנו בפרק חלק מכלל הדורות כולם שנראה שהיו היותר גרועים מכולם, היו מוכנים ג"כ להיות היותר גדולים, וכמ"ש בסנהדרין [ק"ב א'] ושם אח"כ [סע"א ורע"ב] בירבעם, ושם ק"ג רע"ב] עליו ועל אחאב ומנשה, ושם [ק"ו ב'] בדואג ואחיתופל על פסוק אי' סופר, וגיחזי נמי שבחר בו אלישע לשמשו ושלחו להחיות המת מסתמא לא בחנם הי' והכיר בו שהוא מוכן לכך ויותר מכל תלמידיו נביאי הדור, והשביעי בהם שהוא נגד מדת כנס"י דעמך כולם צדיקים ולא ידח מהם נדח מצד מדה זו, אי אפשר למנות מישראל כלל ע"כ נמנה בלעם מהאומות, והוא נתייחד מכולם שהוא היותר גרוע שבהם שהוא פרץ גדר של עריות לאומה שלימה בפרהסיא (במדב"ר פ"כ) מה שכל האומות גדרו עצמם מימות המבול כמשז"ל (בר"ר פ"ע), והי' גדול שבהם כמ"ש בזבחים קט"ז א'] נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע, וכ"א במדרש (בר"ר פס"ה) לא עמדו פילסופין באו"ה כבלעם ואבנימוס כו', וכשהחזיר הקב"ה התורה על כל אומה ולשון שיקבלוה ע"כ הי' הכונה ע"י בלעם שהי' לעומת מרע"ה בקדושה, וכמשאז"ל (במדב"ר פי"ד ספרי סוף ברכה) על פסיק ולא קם כו' אבל באו"ה קם ומנו בלעם, וכמו דדור המדבר חביב מכל הדורות כמשאז"ל (ויק"ר פי"ג לגי' הילקוט) ומרע"ה הגדול שבאותו הדור הוא הגדול מכל הדורות, כך או"ה שבאותו הדור נגד כל הדורות דאומות ובלעם ביניהם אלא שהם ירדו לשאול תחתית ונעשו גרועים מכל הדורות, ובמתן תורה ירדו שנאה וחורבה לאו"ה כמ"ש [שבת פ"ט רע"ב] מסתמא לא בחנם באותו הדור כי הם היו היותר גרועים, וזכו ישראל במתן תורה להיות גוי אחד אחד בארץ ועם לבדד ישכון להפריד חלק הטוב מחלק הרע, ונשארו הם כולם קודש לד' כמ"ש קודש ישראל לד' והאומות כולם בתכלית הרע וקוצים

כסוחים, וכידוע בסוד זכה נוטל חלקו וחלק כו' (חגיגה י"ג) ומצינו גם גוי נקרא חבירו בשבת [ק"נ א'] וכמ"ש תוס' (סוכה).

ל"ט א'] דגם בהם כל זמן שיש להם קיום בעוה"ז יש בהם איזה ני"ק המחיל שצריכים ישראל לקלוט כל אחד השייך לו, והוא מוסר לו חלק הרע שבו השייך לו שמצד הזה הם קרויים חברים במאמר זכה כו' הנזכר, ויש גם בישראל כן בעוה"ז שיש צדיק ורשע, אבל סוף הכל דכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב ואפי' אותן ז' דרשו דורשי רשומות סנהדרין ק"ד סע"ב] כולן כו', ולא דוקא כולן דלא חשיב שם בקרא דמייתי אלא אותן ו' דמישראל, אבל בלעם הרשע דמאו"ה נשאר לעולם במשפטו, ועוד יותר כי גם הרע שבאותן ו' שנמנו חברים עמו באותו משנה יטול הוא חלקם בגיהנם דאתן אדם תחתך ולאומים תחת נפשך, היינו כל אחד השייך לו כנ"ל: [ב] באומות אותם שיש להם שייכות לקדושה יותר, הם הגרועים יותר, ויש בהם כח טומאה ביותר, וצריך להתרחק מהם יותר, ועמלק יש לו שייכות בקדושה יותר מכל האומות דמלבד שהוא מיוצאי חלצי ב' אבות ואמהות, תמנע אמו ג"כ חזרה על פתחי אברהם יצחק ויעקב להתגייר כמ"ש סנהדרין צ"ט ב'] והם לא קבליה כי הרגישו תוקף הטומאה דראשית גוים שעתיד לצאת ממנה, ומ"מ חשקה להתגייר ולחזור על פתחיהם כ"כ ודאי מצד ני"ק המקשקש בקרבה, ואליפז אביו גדול בחיקו של יצחק כמשז"ל (רבה ואתחנן) והי' מנביאי או"ה, והוא נתרחק יותר מכל האומות למחות שמו מתחת כל השמים השמים, וא' במכילתא (פ' בשלח) דאין מקבלין גר מעמלק, וכן הכנענים שהי' ארץ ישראל תחת ידם ונקרא על שמם ודאי הי' להם שייכות לקדושת הארץ ע"כ נתרחקו יותר בלא תחיל' כל נשמה ונאסרו לקחתם ג"כ לשפחות, [מ"מ הי' בידם ליפנות משם כמי שעשה גרגשי (ירושלמי שביעית פ"ו ה"א) דע"י שנפנה הוא מפנה עצמו מכל אותה קדושה ונתרוקן הימנה ומשאירה כולה לישראל והם נשארו ריקנים, כי הם לא הי' להם זה בתולדה מצד אבותם רק מצד קנין הארץ ובידם ליפנות] ומכל האומות לא נתרחקו בקהל אלא עמון ומואב ומצרי ואדומי, עמון ומואב מפני שלשלת בית דוד ומשיח הגנוז בהם, ואדום מפני שרשו מיצחק ורבקה וע"כ נקרא בקדושין [י"ח רע"א] ישראל דכבר נימול לח', משא"כ ישמעאל דיצא משפחה דאין קרוי בנך אלא בנה (יבמות י"ז), ומצרים שהיו ישראל להם לעבדים דרך עבדות גמור דמה שקנה עבד קנה רבו, הי' כל קדושת ישראל בלוע בקרבם דעכ"א (שוח"ט ק"ז) על פסוק גוי מקרב גוי שהיו כעובר בבטן אמו, והרי העובר נחשב לירך אם וכך הי' כח השייכות דקדושת ישראל בהם, ואזהרת מצרי ואדומי לא נכתב בתורה האיסור אלא ההיתר דדור ג' ובלשון לא תתעב וגו', כי אחר פ' עמון ומואב שנתרחקו לעולם ונתעבו יותר מכל האומות מפני שייכות קדושה שבהם, הי' ס"ד גם במצרי ואדומי לתעבם לגמרי דגם בהם יש כן, וע"כ אמר לא תתעב כו' כי יש בהם מעליותא מצד מה נגד עמון ומואב, ומ"מ גריעי מכל אומות, וישיבת מצרים נאסרה ג"כ מפני תוקף טומאת הארץ ע"י מה שהי' בה צד שייכות קדושה יותר בישיבת יעקב ושבטים וצאצאיהם כמה דורות בה, וגם מה שהוזהרו ללחם עם עמון ומואב ואדום ושלא יהי' להם מארצם עד מדרך כף רגל, גילו לנו רז"ל הסוד דלא מפני מעליותא דידיהו הוא רק מפני טומאת הארץ ביותר, כמ"ש בגיטין ל"ח רע"א] הלשון עמון ומואב טיהרו בסיחון, ולא אמרו הותרו רק לשון טיהרו להודיע כי איסורן הקודם הי' מפני

מומר טומאתן הגדולה בהיותה תחת ידם, וכשיצאה מהם לסיחון יצתה מאותה טומאה הגדולה להיות ככל ארץ העמים ועי"ז טיהרו לישראל: [כא] עיקר זכות השתדלות אדם בעוה"ז הוא רק החשק שיש לו לעשות רצונו ית' אבל גמר המעשה הוא מהש"י כמ"ש גם כל מעשינו פעלת לנו, ומה ד' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה שהוא בלב כמ"ש ביומא [ע"ב ב'] על פסוק ולב אין, אבל המעשים הוא בכלל הכל בידי שמים, ואפי' חישוב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כעשאה כמ"ש [שבת ס"ג א'] לפי שהוא עשה את שלו במחשבתו וחשקו, ורבותא דאפילו, דס"ד דלא מהני מחשבתו ורצונו אלא כשעלה בידו בפעל ובהצטרפות אל המעשה, וא' נדרים ס"ב א"ן עשה דברים לשם פעלו, קרי בזה להש"י פעלן וע"ש בהרא"ש והר"ן, אבל הכונה כי הש"י הוא הפועל באמת ואין לאדם אלא הרצון וכח הבחירה שלו שהוא בוחר וחפץ במעשה זו, וע"כ העיקר להיות עושה לשמה שיהי' כונתו ומחשבתו לשם שמים דאה עושה מעשה גולמת מה בידו כלום שהרי המעשה מהש"י והוא הפועל, ומכל גמילות חסדים של אאע"ה והכנסת אורחים שלו לא נזכר בתורה לשבח אלא מה שעשה למלאכים שלא הי' בזה שום מעשה של גמ"ח על האמת כלל שהם לא הוצרכו לכל זה כלל ורק לכבודו הוכרחו להיות כאוכלים, ואין בזה אלא המחשבה והרצון הטוב של אאע"ה להודיע שזה העיקר מכל המעשי בהשתדלות ועבודת האדם שלא להשגיח על גמר מעשה, וע"כ העוסק בתורת קרבנות כאלו הקריב (מנחות ק').

(ע"י החשק שיש לו בלימוד מתי יבוא לידו ויקיימנו דזהו עיקר הלימוד ועסק בתורה על מנת לעשות, ועל זה נא' ולך ד' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, שזה להש"י ברוב רחמיו דנותן שכר גם בעד מעשה לבד כאלו אדם הפועל, ולמ"ד מצות אין צריכות כונה אפי' כפוהו ואכל מצה יצא (ר"ה כ"ח).

(ולדברי הכל האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחי' כו'כו' הרי זה צדיק גמור (פסחים ח'.) אף דלהנאת עצמו מתכוין כל דדעתו למצוה הוי לי' כונה המועילה גם למ"ד מצות צריכות כונה וסגי בהכי להיות צדיק גמור, ופי' בר"ה [ד' א'] דהוא רק בישראל ע"ש ברש"י שלבן לשמים כו', והוא עד"ש רמב"מ [פ"ב מהל' גירושין] בטעם כופין עד שיאמר רוצה אני דבמעמקי לב כל אחד רוצה לשמוע דברי חכמים רק השאור שבעיסה מעכב ומשהוכה ותשש כח יצרו עד שאומר בפה ג"כ רוצה אני סגי ע"ש, וה"נ המחשבה שלא לשמה בישראל אינו אלא מצד היצר המרגילו לבקש בכל דבר הנאת עצמו אבל מעמקי לב דבני ישראל אינו אלא לשם שמים בלבד, וכמ"ש ברכות י"ז רע"א] גלוי וידוע שרצונו לעשות רצונך כו', וכשיש מעשה בפעל ג"כ סגי בהכי כי להצטרף לרצון שבמעמקי הלב ואין משגיחין למחשבת שאור שבעיסה המערבבת, ונראה עוד דגם בחישוב לעשות מצוה שלא לשמה ונאנס ג"כ מעלה עליו הכתוב כעשאה, אע"ג דהמחשבה הי' שלא לשמה זהו מצד השאור המבלבלו ועומק מחשבתו ורצונו לא כן, [והגם דילפינן התם זה מקרא דלחושבי שמו דמשמע לשמו ית', מ"מ מאחר דאר"י לעולם כו' דמתוך שלא לשמה בא לשמה ומשמע בערכין ט"ז ב'] דכהדדי לגמרי נינהו מטעם זה יעו"ש, ה"נ במחשבת מצוה שלא לשמה מתוך כו' ונחשב כלשמו] ומ"מ כל זה הכל מצד חסדי הש"י, אבל מצד האדם צ"ל כל השתדלותו על הכונה ומחשבה לשם שמים בכל דבר ואל תהיו כעבדים המשמשים כו': [כב] עיקר חשיבות המעשה כאשר

אינו מרגיש כ"כ היקרות שיש בה, דאז לאו רבותא כ"כ לחשוך בדבר יקר אבל כאשר אינו יורע כ"כ החשיבות שבו רק בתמימות עושה איזה דבר הנראה בעיניו טוב והוא דבר הראוי כרצון שמים אז אפי' דבר קל נחשב הרבה, ועז"א [ברות רבה] על פסוק ויצבט לה קלי בא הכתוב ללמדך שאם אדם עושה מצוה יעשנה בלבב שלם שאלו הי' ראובן יודע שהקב"ה מכתוב עליו כו' בכתפו הי' כו' ואלו הי' יודע אהרן כו' ואלו הי' יודע בועז כו' דזה נקרא בלב שלם כאשר אינו יודע כ"כ יקרות הדבר שהקב"ה מכתובו לזכרון לעצמי עד דאז ודאי היו עושין ביתר שאת הרבה אבל התעוררות זה לעשות דבר יקר וחשוב בעיני הש"י אינו עוד מצד עצם חשק הלב לאותו ענין הטוב, רק מצד חשקות הלב לעשות דבר היקר וזה לא נקרא עוד לבב שלם בשלימות הגמור, ולימדך הכתוב במה שספר בשבחן של צדיקים הללו בדברים קלים כאלו, אשר בודאי לגדולה מזאת הרבה היו מתוקנים ומסתמא פעלו הרבה בימי חייהם גדולות ונפלאות בעבודת הש"י, אבל מה שנשאר מהם בכתובים לזכר עולם הוא רק מה שעשאו בלב שלם, ועיקרו הוא בדבר קל שבזה אינו יודע ולא מעלה על לב שהקב"ה יכתוב אותה פעולה כלל בספר זכרון, ודייקא פעולה כזו הוא מה שהש"י מכתוב לפי שדבר זה עושה בלב שלם, ועד"ז מ"ש [בשמו"ר פ"ב] אין הקב"ה מעלה לגדולה עד שמנסהו בדבר קטן, דוקא בדבר קטן דבדבר גדול אין כ"כ נסיון אם יעמוד בו, ורק דבר קטן שאינו מעלה על לב שיש בזה איזה ענין מנוה ועבירה רק מצד עצמו בטבעו הטוב להטיב ולרחם על הבריות זהו הנסיון על עצם שורשו בטוב עד שראוי להיות ראש אלפי ישראל, [עד"ז עיקר הנסיון בעבירה כאשר אינו יודע חומר העבירה, כמ"ש (ויק"ר פכ"ג) בבוועז דהסיתו יצרו אתה פנוי והיא פנוי, ושל פלטי בן ליש דגדול יותר נראה מלבד פירש"י [סנהדרין כ' רע"א] דהי' שנים הרבה, העיקר בשביל שהיתה נשואה לו בהיתר בית דינו של שאול שפסקו דקדושין דדהע"ה לא היו קדושין כדאי' התם והוא ודאי לא ידע שטעו בדין דא"כ לא הי' נושאה כלל וע"כ גם הוא חשב דכדין הורה, וע"כ אמר שם [י"ט סע"ב] שפלטו כו' שהי' לו סיעתא דשמיא מה שלא עלה על לבו מיחוש איסור לאו דעונתה לא יגרע מאחר שנשואה לו כדין, רק שלבו הי' נוקף מ"מ בו מצד גודל ותוקף מורא שמים ויראת חטא שהי' עליו אולי אע"פ שבדין שריא, מ"מ אין זה ראוי והגון והגון לגזול ולחשוך לחלק חבירו מאחר שמיכל ברצונה הטוב נשאת לדוד ואהבתו כמפורש בכתוב, ומצד טהרת עצם נפשו שלא לחשוך למה שאינו שלו ואין ראוי לו פירש הימנה והשם יתברך עזרו שלא יעלה בלבו ביטול מצות עונה, וזהו עיקר תוקפו של נסיון בכל מקום]: [כג] כאשר האדם גודר עצמו באיזה דבר להתגבר נגד יצרו בכל כחו, הוא גודר בכחו זה כל הנפשות ואומה הישראלית שבכל הדורות באותו דבר, וכד"ש [בוי"ר פל"ב] ובשהש"ר [על פסיק גן נעול] שרה ירדה למצרים וגדרה עצמה מן הערוה וכל הנשים נגדרו בזכותה ויוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה ונגדרו כל הזכרים בזכותו, ואם בשרה יש לומר לפי שכל ישראל מזרעה וצאצאי' ביוסף לא שייך זה, וע"כ לפי שכל ישראל קומה א' ובשלימות האחד נשלם כל הקומה, ואמר ירדו למצרים היינו דנכנסו לנסיון דשם ערות הארץ מקום תוקף הקליפה דעריות, והגדרת ערוה דשם היינו חסרת כל תוקף כח אותה קליפה ועי"ז נגדרו הכל, ולפי שבתאווה זו אין דומה יצרו של איש ליצרו של אשה (כמ"ש כתובות ס"ד): הוצרכו בזה ביחוד הגדרה ע"י אשה בפני עצמה, ולפי שכללות

הקומה אינו אלא ע"י האיש שהאשה טפלה לו וכלולה בו, בזה שהוצרכו להגדרת אשה בפ"ע אפשר אלא ע"י אחת מהאמהות שהם כלולים בה מצד שיוצאים ממנה, ולא מצד שכוללת הקומה שזה לא שייך כלל באשה דהיא רק נטפלת לאישה, ובכל דור ודור יש כמה וכמה נפשות מישראל הגודרים עצמם באיזה עניינים שנכנסו בהם לנסיון, שהש"י מנסה לעולם בכל דור ודור הקנקנים השלימים צדיקי הדורות דלא בציר עלמא מיניי (סוכה מ"ה).

(, ובאותן העניינים שהשלימו עצמן הרי נשלמו כל נפשות הדורות כולם עמהם, וזה טעם שקבלתי דאע"פ שהדורות הולכים ומתקטנים ולא אכשור דרי מ"מ הנקודה שבלב איש הישראלי הולכת ומשתלמת יותר ומאירה יותר בכל דור עד עת קץ שתשתלם לגמרי, יצר והיינו מה שבמעמקי הלב שאין מתגלה בפעל אצל כל אחד מצד כח היצר המקיף לכל אחד, וכמ"ש (ברכות י"ז).

(גלוי וידוע שרצונינו כו' ומי מעכב כו', וכד"ש הרמב"מ בהל' גירושין (סוף פ"ב) בטעם כופין עד שיאמר רוצה אני דאמיתות רצונו כך אלא שאין רוצה בפועל ע"פ יצרו דאנסי', וכמו במצרים דהעיד הכתוב דהיו גדורים מהערוה ומ"מ אחת היתה שפירסמה הכתוב (ויק"ר פ"ב), אבל גם היא מאונס המצרי אף דשלא בחנם הי' רק ע"י שהיתה פטפטנית שלום עליך כו' כמשז"ל (שם) מ"מ עיקר הדבר הי' באונס, וכן בשבטים דנכשלו ג"כ הזכרים בביאת ארמית הי' באונס היצר ע"י שקישטו זונות ויין של גוים לא נאסר עדיין ובער היצר בלבם כמשז"ל (סנהדרין ק"ו) וכן בכ"מ שהוסיפו צדיקי הדורות מאז ועד עתה לגדור עצמם נקבע כן בכל ישראל במעמקי לבם, ואף שיש שבפועל אינו כן אינו מצד רצון עצמו רק מאונס היצר לבד, וע"כ מעמקי הלב הולך ומזדכך: [כד].

כל שררת ומעלת שום אדם מישראל אינו משלו לבד רק מכלל הכנסי', כמשז"ל (חולין נו: שמו"ר פ"ז) על פסוק ממנו פנה ממנו יתד כהניו ממנו מלכיו ונביאיו ממנו ע"ש ע"ש, לפי שכל האומה קימה שלימה וכמו שהרגל צריך לראש כך הראש צריך לרגל, ואין מעלת כהנים ונביאים ומלכים מצד עצמם רק מצד בני ישראל שהם מהם ומכללם נבחרו, וכמ"ש (עי' תענית ל':) דכל זמן שישראל במדבר היו נזופין לא נגלה שכינה למשה, ונא' בחורבן גם נביאיך לא מצאו חזון הגם דלא חטאו, וכמו שאמר ירמ' לברוך את אשר בניתי אני הורס וגו' ואתה תבקש לך גדולות, ובמלך נא' מקרב אחיך תקים שע"י שהם מקימים אותו ולוקחים אותו מקרב ומעמקי לב כל ישראל הוא קם ונעשה, כי המלך בעולם הוא דוגמת הלב בגוף כמ"ש בספר יצירה, שהוא לב הקומה דכנס"י, וע"כ אמרו פרנס לפי הדור ע"ש בערכין (י"ז), והסנהדרין נקראין עיני העדה (במד"ר פט"ו שהש"ר פ"ה) והכה"ג הוא הראש של הכנסי', וכונן כל קדושת כהנים ולויים הוא הנאצל ונפרש מקדושת בני ישראל, ואע"פ שהם נתעלו מהם הוא מכח קדושתם דבני ישראל שנתגלית בשבט לוי ביותר, וזה טעם קח את הלויים מתוך בני ישראל, וע"כ בפ' ואתנה את הלויים בפ' בהעלותך נא' ה' פעמים בני ישראל ואז"ל (ויק"ר פ"ב) והובא ברש"י שם דלהודיע חבתן של ישראל שכפל אזכרתן ה' פעמים בפסוק אחד, ולמה הודיע חבתן באותו פסוק דוקא, אבל שלא נחשוב בחירת הלויים מתוך בני ישראל שיש בזה חסרון לבנ"י שרק הלויים נבחרו לעבודת ד' וכל ישראל נדחו ואינם ראויים לכך,

ע"כ בא להודיע חבתן במקום זה דייקא לומר דלא נבחרו הלויים אלא מתוך רבוי חבתן דבני ישראל, דמרוב חבתן הי' ראוי שיבחר מהם ג"כ שבט לעבדו ולולי תוקף חיבת כל בני ישראל לא היו לויים נבחרים כלל וכל מעלתם מתוך בני ישראל ומצד מעלתן וחבתן דבנ"י, ובכל דור ודור כפי מעלת הדור כולו כן הוא מעלת וקדושת הכהנים שבאותו דור והתלמידי חכמים וכל ראשי ישראל, וכמו בדור המדבר שהי' חביב מכל הדורות הי' מרע"ה הת"ח והנביא שבאותו דור רבן של כל החכמים והנביאים שבכל הדורות שלא קם כמוהו, ואהרן הכה"ג גדול שבכל הכהנים שהרי בזכותן באו כולם וכן בכל דור ודור: [כה] כל מצוה יש לה שכר מיוחד בפני עצמו, בין בעוה"ב בין בעוה"ז מפירותיהן שיש לכל מצוה כמ"ש בתורה ההבטחות בכל המצות בשכר עוה"ז, ומ"ש בריש פיאה אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן כו', היינו שהוא בטוח לאכול מהם עכ"פ פירות בעוה"ז ג"כ ולא יעבור, משא"כ שאר מצות אין הבטחה בהחלט לאכול הפירות בעוה"ז דאפשר לאיזה סיבה יהי' גם הפירות נשאר לעוה"ב, אבל פירות יש לכל מצוה שיוכל לזכות בהן בעוה"ז אם ראוי לכך, דרק שכר מצוה גופה בהאי עלמא ליכא (קדושין ל"ט): אבל שכר פירות איכא לכל מצוה ענין מיוחד כמו עשר בשביל שתתעשר (שבת קי"ט), ובשלוש הקן בנים כמ"ש במדרש (דב"ר פ"ו) על פסוק ואת הבנים תקח וכדומה, וידוע על פסוק בפ"ך ובלבבך לעשותו דכל המצות הן במחשבה דבור ומעשה שאפי' אם אי אפשר לו לעשות בפעל, ע"י החשק בלב לעשות מעלה עליו הכתוב כעשאה כמ"ש בשבת [ס"ג א'] אפי' חשב לעשות כו', וכן ע"י הדבור בלימוד דברי תורה דדיני המצוה, ומ"ש סוף מנחות מקרא דזאת התורה וגו' גבי קרבנות, רבותא אשמועינן דאף דשם אי אפשר להיות בפועל ע"י ישראל כלל דצריך כהן המקריב והכהן הוא העובד ועושה המעשה להיות בעלים מתכפרים, ואשמועינן קרא דתורה עדיפא שגם הישראל העוסק בתורת חטאת ועולה נחשב לו כמקריב ע"י הכהן, וכ"ש שאר מצות שביד ישראל לעשותם והוא מוכן ורוצה לעשותם אלא שלא נזדמן לידו, דאפי' במחשבה לעשות כעשאה כ"ש בטרחת העסק בדברי תורה בלימוד הלכותי', ות"ח שבדור שהוא ראש הדור הוא הממשיך במעשיו ובלימודו ובמחשבתו שפע לכל הדור, דע"כ נקרא (ערכין י"ז) פרנס הדור שהוא המפרנס בכל צרכיהם דכל הצרכים כים בכלל פרנסה, כי כל ישראל קומה א' והפרנס הוא במקום המלך כדמשמע בערכין [י"ז א'] והוא כלב בגוף כמ"ש בספר יצירה וממנו תוצאות חיים כמ"ש במשלי שכל האברים מקבלים חיותם ממנו, וכפי ההלכות המתחדשות מפי התלמיד חכם שבדור באיזה מעניני התורה שהוא עסוק, כן הוא פירות השפע הנמשך לכל הדור על ידו, וזה שאי' במנחות [פ"ח ב'] נר ישראל ובתוס' ד"ה נר משום דאירי ובמידי דאורה כו'.

ר"ל שע"י הלכה בענין אור דמנורה ודירח המאור שישאל מונין לו (סוכה כ"ט ע"א), על ידי זה המשיך אורה לכל ישראל וע"כ נקרא באותה שעה נר ישראל, וז"ש רש"י [ערכין י' רע"א] שאתה מאיר עיני חכמים, היינו דעי"ז המשיך אורה לחכמים שזהו עיקר האורה זו תורה כמ"ש במגילה [ט"ז ב'] ומצאתי גם בספר צמח דוד על התורה (פ' בהעלותך ד"ז רע"ג) שפירש כן ע"ש], וכיוצא בו בכל חידוש דאורייתא שתלמיד ותיק עתיד לחדש, והן השמים חדשים וארץ חדשה חדשה שא' בווה"ק (ח"א ה') דנעשה, היינו השפעות חדשות לשמים וארץ וכל צאצאיהם בכללם: [כו] דברי תורה הם כאש,

דהלא כה דברי כאש לשרוף כל תאות רעות דעכ"א (סוכה נ"ב) אם פגע בך מנוול כו' הוא יצרא דעריות ותאות שהוא ניוול דאשה חמת כו' כמ"ש בשבת (קנ"ב ע"א), וכשמושכו לביהמ"ד נימוח ומתפוצץ, ואש של תורה נמשל בסוף חגיגה (כ"ז) לאש של גיהנם דע"כ אין אש של גיהנם שולט בתלמידי חכמים ולמדו מסלמנדרא דהכל אש א', ואש של גיהנם המשילו שם אח"כ לאש של מזבח וע"ש בתוס' מהמ"ד דהיא אש שלמעלה דאוכלת ואין מכלה וכך אש של גיהנם, שהוא דוגמת הליבון לכלי ברזל שמפליט טעמים הבלועים וגופו ר ואינה אלא שורפת הרע שקלט בעוה"ז, ובת"ח אש התורה שורפתן בעוה"ז, וז"ש ביומא [ע"ב ב'] לא תירתו תרתי גיהנם, כי הת"ח סיבלים בעוה"ז כרשעים בגיהנם דאש התורה מלהטת תאות היצר, וביקש שיראו שישרפם בעוה"ז לגמרי שלא ישאר כלום שלא יצטרכו עוד לסבול גם אש של גיהנם לשרוף הנשאר עדיין, ואמרו משכהו לבהמ"ד ולא שילך ללמוד בעצמו וגם הי' לו לומר משכהו לדברי תורה, רק דאעפ"י דכל ד"ת כאש ידוע דיש אש חזק ביותר וגדול ומלהט הרבה ויש אש קטן וכחו חלוש, וכך מדריגות דברי תורה ובבהמ"ד שמרביצים תורה ואיכא ת"ת דרבים וגם הרי יש מסתמא אדם גדול, דברי תורה כזו פועל יותר שכח האש בהם חזק יותר, וז"ש [ב"ב ע"ח ב'] ע"כ יאמרו המושלים ביצרם בואו חשבון כו' שרק המושלים שכבר שרפו היצר"ר שבגופם בכח אש דדברי תורה בהם, הם יכולים לפעול בדבריהם גם בלב השומעים, וז"ש אח"כ שם תצא אש ממחשבין ותאכל כו', היינו שהגם שזה אינו שומע לו ומהלך אחר יצרו עדיין, מ"מ אש הדברי תורה דבורים שלו וז"ש צדיקים שנקראים שיחין לשון שיח ודבור כשיחה נאה דהתם כי כל שיחתם תורה, יוצאה ושורפת תאות דאין מחשבין שאין יכולים להתפשט כל כך, ק וזהו כמו הני דירתי תרתי גיהנם שאף דהולך בשרירות לבו כה הד"ת פועל בו ג"כ שאוכלת ומלהטת תוקף התפשטות היצר שלא יוכל להתרחב כ"כ בקרב לבו, וכן שמעתי בשם ספר א' על פסוק ואתה כי הזהרתו וגו' הוא בעונו ימות, ולא אמר הוא רשע בעונו וגו' ככרישא שם כשלא הזהירו, כי משהזהירו אף דלא שמע לו מ"מ פעל קצת שאין יצר לבו בריא בקרבו כל כך ואין נקרא עוד רשע אף דעדיין הוא בעונו]: שיקר וחביב וחשוב בעיניו אחרים העושים רצון הש"י, אעפ"י שהוא אינו עושה כך שא"י לעשות כך, זה ששמח באחרים העושים הרי זה חשוב כאלו הוא העושה, ובמדת פורענית מצאנו חשיב בחוקותי תמאסו שפירש בתו"כ זה המואס באחרים העושים בהדי לא תשמעו ולא תעשו וגרוע מהם, ק"ו במדה טובה המרובה, ובתוס' [ב"ב ס' א'] ד"ה ראוין שתשרה שכינה כי דייק מסיפ' ותהי עליו רוח אלקים, ותמהו על זה מפרשים דהא ותהי וגו' דסיפ' אבלעם קאי, אבל הכונה נ"ל כמו"ש לפי שאמר מה טובו ששיבחו ומצא חן בעיני מעשיהן עד שאמר ראויין כו' עי"ז זכה גם הוא דותהי וגו', ואם כך בעכו"ם המשבח לישראל העושין שאין לו שייכות עמהם כלל, כ"ש וק"ו בישראל שכ"י קומה א', וכמו בעבירה שאיש א' יחטא ועל כל העדה יקצוף כמ"ש ביהושע כ"ב הלוא עכן וגו' ועל כל וגו' והוא איש אחד וגו', שזה כמו שכל האברים מרגישים בכאב ויסורין שבאצבע קטן שברגל, או כמשל המדרש (ויק"ר פ"ד) לקודח בספינה תחתיו וזה טעם הערבות, וע"י התוכחה נא' ואתה כי הזהרתו וגו' נפשך הצלת, פירוש הפרשת ש והבדיל עצמו בזה ממנו, ואם איננו שומע דעל זה נא' אל תוכח לץ ומצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע (יבמות ס"ה).

(הוא נפרש ממנו ע"י ששונא ומואס בו במעשיו הרעים דעל זה אמרו (פסחים קי"ג): דברואה דבר ערוה מצוה לשנאותו, דבזה מתרחק שלא יזיק לו בכח הרע שבו, וכך במדה טיבה מרובה הוא בהיפך דכל ישראל קומה א' והטובה טוב וקדושה שיש בכל אחד הוא מאיר בכל ישראל, וע"י האהבה שאוהב לת"ח ולכל ישראל מצד הקדושה שיש בהם דעמך כולם צדיקים והחביבות שיש לו לכל המעשים והעובדות הטובות שרואה באחרים העושין, עי"ז יש לו שייכות והתחברות יותר עם קדושה להיות נמשכת גם עליו: [כח].

בירור כל מדה הוא בהיפך, כי אין לך שום מידה שאין בה צד שראוי להשתמש להיפך, והמדות הם חלוקים בנפשות מתולדתן, שיש שהוא בטבעו רחמן וביירווי להתאכזר על עמלק וכדומה משונאי ד' וכמ"ש (קה"ר פ"ז שוח"ט ז) כל המרחם על האכזרים בסוף נעשה אכזר על הרחמנים, כי רחמנות זו אכזריות הוא באמת ומי שמרחם רק מצד טבע תולדתו ולא רק לשם שמים הוא מרחם גם במקום הראוי להתאכזר, ובזה עבירה גוררת עבירה דסופו להתברר להיפך ח"ו שהוא רק רחמן במקום שאין צריך ובמקום שצריך הוא מתאכזר, אבל שלימות המידות אף שנטועים בו בטבע לא ישתמש בהם מצד טבעו לבד רק לשם שמים לעשות כרצון הש"י, וכשמתאכזר במקום שאין רצין הש"י לרחם זהו הרחמן האמיתי שזה רחמנות על האמת דהנאה להם והנאה לעולם להתאכזר עליהם, וע"י דקרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק וכל שפע וברכה מתרבה בעילם עי"ז, וכיוצא בו בכל המדות כגון עניה יש ג"כ פעמים שצריך להשתמש בהיפך וכמ"ש בסוטה [ה' א'] בשמתא מאן דלית, ורשב"ג דכשתבח בענוה שהוא המשובח בין ג' ענותנין (ב"מ פ"ד): תיקן ברי"י לכבודו נגד ר"מ ור"נ בסוף הוריות [י"ב ב'] והם חשבוהו לגיאות ואלו הי' כן הי' עולה בידם מה שבקשו להשפיל כבודו דכל הרודף אחר הגדולה הגדולה בורחת ממנו כמ"ש בעירובין [י"ג ב'], אבל הוא נתברר אז בשלימות ענותו כי לא קיבל שום גיאות כלל מזה, כי הכבוד הוא מה שתיקן מה שראוי ע"פ הלכה לנשיא ונקבע הלכה כדבריו, ואין בזה להתגאות מה שהש"י חולק כבוד לנשיא והוא כה בה מאבותיו דהבן קודם לכל אדם ויורש גדולת אביו ולא נתרומם לכו כלל עי"ז ובזה נתברר שלימות ענותו וע"כ עזרו הש"י להגדיל כבודו עוד יותר כמדת הבורח מהגדולה עד דהם נדחו מבהמ"ד ור"נ הוצרך לפייסו, וכן רבי דענותן הי' כמ"ש בסוף הוריות (י"ד).

(וסוף סוטה (מ"ט) צוה לבנו בכתובות [ק"ג ב'] נהיג נשיאותך בדמים וזרוק מרה בתלמידים, ומרע"ה העניו מכל האדם אמרו לו דתן ואבירם כי תשתרר עלינו גם השתרר. ומסתמא לא ידברו שקר בעלמא וכ"ש שלא יהי' נכתב זה בתורה, אבל הרגישו בו למראית עין איזה השתררות ובזה הי' בירור שלימות הענוה שלי, והשונא נתלה בזה שלמראית עין והיפך האמת, ודהע"ה הי' לבו נקי לגמרי מתאות וכמ"ש לבי חלל בקרבי שהרגו ליצ"ר בתענית (עי' ירוש' ברכות פ"ט ה"ה) וע"כ לא הי' ראוי כלל לאותה מעשה כמ"ש בע"ז [ד' סע"ב], וכן מדנסהו הש"י בתאוה ואין הקב"ה מנסה אלא קנקנים שלימים כמ"ש בברא"ר (פל"ב) ע"כ דהוא הי' שלם בזה בתכלית השלימות, וביירווי הי' בנסיון זה דאף שלא עלתה בידו למראית העין ואויביו חשבוהו עי"ז לבא על אשת איש ובעל תאוה, הוא באמת נתברר בזה כי על האמת אמרו שבת [נ"ו א'] דלא חטא,

ואמרו בסנהדרין (ק"ז) דראויה היתה לו בת שבע מששת ימי בראשית אלא שאכלה פגה, וכן ידוע דאותו וולד הי' נשמת משיח רק לפי שהי' פגה דעדיין לא הגיע הקץ ע"כ לא נתקיים, וזהו בירורו שגם במקום שנשתמש בתאווה לא נתאוה לדבר רע ח"ו רק לדבר הראוי לו מששת ימי בראשית ולהביא נפש משיח לעולם שראה שעתיד להוציא ממנה, ואף שלמראית העין לשעה דהי' נחשב לחטא הי' נראה שלא עמד בנסיונו ונתחרט על מה שביקש שינסהו (שם), מ"מ נקבעה בקשתו בחנני ד' וגו' לבקשה קבועה לעלמי עד, כי באמת עי"ז נצטרף לבו ונתברר שהוא מנוקה מתאוות לגמרי אחר התשובה שנתברר דלא חטא, דע"כ נשאה אח"כ ואויביו יאמרו רע לו בזה וכמו שאמר לו שמעי ואודך ברעתך ע"י שהיתה אספקפסילי של בת שבע עוברת עמועמו כמ"ש בשוח"ט (ב') וע"כ חשב שמעי דיעלה ביד אבשלום, אבל באמת זה הי' בירור טוהר לבבו מכל תאוה רעה ועי"כ הוחזר למלכותו וכן בירור התמימות דיעקב אע"ה הוא ע"י הרמאות שנהג עם לבן, כי תם נקרא מי שאינו יודע לרמות כדפירש"י, אבל תמימות יעקב לא הי' מפני שא"י בתולדתו רק לפי שרצון הש"י כך ובמקום ורצון הש"י שיתנהג ברמאות הי' מרמה, וגם זה בתמימות דזהו עיקר התמימות להיות נמשך רק אחר רצון הש"י כצאן אחר הרועה, ומדת האמת ליעקב שהוא שורש מדת האמת שהושלך ארצה בעוה"ז דכולו שקרים (בר"ר פ"ח) נתברר בשעה שאמר ליצחק אנכי עשו וגו', דזה נראה מדובר שקרים ח"ו דלא יכון נגד עיניו והוא דייקא אז קיבל הברכות דויתן לך אלקים שדרז"ל בבר"ר (פס"ו) יתן לך אלקותי, היינו שיהי' הש"י נוכח עיניו להכיר מכל דבר שהוא המנהיג ובעל הכחות דזהו פי' אלקותו שיתן בכל דבר שיתן לי, וזהו רק מצד בירור מדת האמת שלו שהוא חותמו של הקב"ה (שבת נ"ה).

(ועי"ז צורתו חקוקה בכסא הכבוד (חולין צ"א: וש"ד) ועיניו ית' רק עליו היפך דובר שקרים דלא וגו', כי אז נתברר שכולו אמת אפ"י מה שנראה כעין שקר למראית העין בעוה"ז הוא אמת גמור, כי הוא בכור באמת ליצירה וע"י קנין מעשו, ובהתלבשותו בלבוש עשו כל פעולת יעקב אע"ה שהי' הכל באמת לאמיתו הי' זה התלבשות גמור בלבוש השייך לעשו, רק שאצל עשו הוא החמודות שאותם הי' לובש כשמשמש את אביו (בר"ר פס"ה) לרמאותו בפשיטת טלפיים כחזיר שיש לו סימן אחד הנגלה לטהרה כך עשו בנגלה ועל הלבוש הי' יכול להראות עצמו טהור, ואותו לבוש כשלבשו יעקב עי"ז הריח יצחק ריח בוגדיו כמ"ש בסנהדרין [ל"ז א':] שמה שאצל עשו נחשב לחמודות והראות טהרה, אצל יעקב נחשב זה לבגידה ופושעי ישראל שזהו חונף וצביעות, ומצד מדת יעקב שהוא רק האמת לאמיתו כשמראה רק הלבוש נחמד הוא בוגד, ויצחק הריח גם בהם ריח טוב כי אצל יעקב דהכל אמת גם הפו"י אע"פ שחטא ישראל הוא כמ"ש סנהדרין [מ"ד א' וכמ"ש בגיטין (נ"ו א')] תא חזי מה בין פו"י לנביאי או"ה כו' כי אצלו יש במעמקי הלב גנוז נקודת אמת, וע"כ ר"מ גמר תורה מפומי' דאחר (חגיגה ט"ז:) כי הוא מזרע נירון קיסר (גיטין שם) מזרע עשו, וכידוע דזהו הצידי בפיו דסתם מתניתין ר"מ (סנהדרין פ"ו) שהוא יסוד תורה שבע"פ הי' בפיו, ועד שלא ניתנה תורה ולא נבחרה אומה ישראלית הי' נחשב גרים העתידיים לצאת ממנו מזרעו, אבל באמת גר שנתגייר כקטן שנולד (יבמות כ"ב).

(ובשם ישראל יכונה ואין נקרא עוד זרע עשו, וז"ש אנכי עשו וגו' היינו אותם ני"ק)
שאתה מרגיש בפיו שזהו שורש עשו שהי' יצחק אוהב ע"י הציד שבפיו הוא באמת אנכי
ואינן שלו כלל, כי אפי' הגרים בשם ישראל יכונה וכ"ש ר"מ דכפי הנ"ל הי' אמו
מישראל ג"כ, ומצד הגירות שבו מאביו ודאי מי שהוא מזרע אברהם יצחק ויעקב עדיף
בת"ח, ואפי' פו"י מעלה זו שהוא זרע אי"ו אינו אובד בחטאו ולא ניתק ממנו, וע"כ הי'
אחר שהוא פו"י רבו, וזהו שלימות בירור האמת אשר הוא כולו אמת שאין בו שום דבר
של שקר ומלבד, כי מטתו שלימה, וכיוצא בו בכל המידות כולם: [כט].

כללות המדות טובות הם ז' כל אחד כלול מי' שנגדם ע' נפש שירדו למצרים כל אחד כח
מיוחד בקדושה, ונגדם ע' אומות כל אחד כח מיוחד בקליפה במידה רעה מיוחדת ושרשם
ז' עממין שבארץ ישראל, וכל אלה מבני נח שאין להם שום שייכות עם ישראל, ואדום
ומואב ועמון שהם קנייזי וקדמוני שהובטח בהם אאע"ה כמ"ש בב"ב (נ"ו וע' יל"ש
רמז ע"ח) הם נגד ג' ראשונות שהוא הרישי' דעשו בעטפי' דיצחק (ת"י ויחי נ') שיש
להם שייכות קצת להקדושה, אדום הוא מצד שרשו מזרע יצחק ורבקה הורתו ולידתו
בקדושה ונימול לח', וע"כ נקרא עמלק ראשיתראשית גוים שהוא ההתחלה וכתר
דקליפה ואחריתו עדי אובד שכל שייכות שלו לקדושה הוא רק מצד ההתחלה בשרשו
לבד וממנו העומק ראשית של כל העמים, ואחריתו עדי אובד שנכרת משרשו ואין נקרא
זרע אברהם דביצחק ולא כל יצחק (נדרים ל"א).

(וזהו הכתר דקליפה, ומואב נראה לי דהוא נגד חכמה דקליפה כי בהם הי' גנוז שורש
חכמה תתאה חכמת שלמה, ורות בת בתו של עגלון בן בנו של בלק שהוא הי' חכמתו
גדולה מדבלעם כמשז"ל ותנחומא ר"פ בלק), וקליפת מואב קבלתי שהוא בגאווה דעכ"א
ישעי' י"ו] שמעתי גאון מואב גא מאוד, והוא אתחלתא דרע שבמדות כידוע דהתחלת
כל רע הוא הגאווה שמזה בא השורש לכל ענין הרע והקלי' בשבירת הכלים ע"י הלבוש
דגיאות לבש כנודע, ועמלק הוא שורש הרע שאינו נגלה עדיין בפעל בהתגלות לבו,
והתחלת התגלות היש מאין דרע הוא בגיאות הנמשך מחכמה הרעה שהיא פסולת
החכמה האמתית עי"ז בא להתפארות וגיאות הלב, משא"כ בחכמת האמת שהיא חכמת
התורה כל מה שמוסיף חכמה מוסיף ענוה ושפלות רוח (כמ"ש אבות פ"ו) כמרע"ה רבן
של כל ישראל הי' ענו מכל האדם, כי כל חכמי ישראל הוא להכיר שאין עוד מלבדו
ושהכל מהש"י וממילא מכיר שפלותו ואין לו במה להתגאות כלל, משא"כ חכמת או"ה
הוא בהיפך כל שמתחכם יותר הוא כופר יותר ומחשיב עצמו ומתהלל בחכמתו, וזהו
מואב כידוע (זוה"ק שמות פ"ה).

(דאבא הוא חכמה. ועמון הוא העלמת שם האב והזרעתו (בר"ר פנ"א) נראה לי נגד
בינה דקליפה שכל כח הבינה הוא ע"י החכמה שמתבונן בה דבר מתוך דבר, אבל החכמה
הוא בהעלם תוך הבינה, וע"כ נקרא אימא שבה כח אבא בהעלם והיא הגורמת
ההתפשטות והתגלות, ועם לשון אם וכן אומה לשון עם.

שכלל העם והאומה הוא כמו האם, וכדשז"ל בר"פ כ"מ (ברכות ל"ה) אמו זו כנסת
ישראל, והאב הוא השורש שממנו התפשטות וכענין האבות שהן המרכבה (בר"ר פ'
פ"ב וזוה"ק ח"ג רי"ז.) , וצורת יעקב חקוקה בכסא הכבוד זהו אביו שדרשו שם

אהקב"ה, וירושלים העליונה יונקת מאבא ואימא תרין רעין דלא מתפרשין, ונגדן עמון ומואב בקליפה שיבבי בישי דירושלים (סנהדרין צ"ו:) דנעשו שותף בחורבנה לצור היא מלכות הרשעה בת אדום שנתמלאית מחורבנה (מגילה ו' ע"א), ואל אחר אסתרם ולא עביד פירין כנודע (זוה"ק ח"ב ק"ג:): דאין שם דעת בקליפה לחבר חכמה ובינה, ובלעם שהוא נגד התפאר דיודע דעת עליון כי בקליפי שם ההשגה דדעת וכל מה שהשיג הי' מאחוריים דדעת דקדושה כי הי' נגד מרע"ה בזה לעומת זה כידוע, וע"כ נכתבו דבריו הדעת בתורה: וידוע די' ספירות הם ולא ט' ולא י"א כי כתר בחיצוניות הוא דעת בפנימיות, וע"כ גם עמלק הוא נגד בלעם ובלק, ומצותו תמחה לגמרי שלא ישאר לו שום זכר דהיינו פירין, ופירוש דלא עביד פירין היינו פרי המתקיים אשר זרעו בו שהוא חוזר בגרעיניו להצמיח אילן העושה פירות ומן הפירות חוזר אילן והוא הקיום במין שאין פוסק, וזהו האיש אשר לא הלך וגו' אשר פריו וגו' שדומה לעץ החיים דאתם הדביקים וגו' משא"כ השורש דרע אע"פ שנ"כ יש לו התפשטות שממין כל כחות הרע דע' אומות אבל אין זה נקרא פירין אשר זרעו בו שיוכל להיות חוזר חלילה דח"ו מטרטשי עלמא, רק הוא ע"ד ביעי דספני מארעא וביצה ז' ע"א) דזה סוד שור הבר שסירס הזכר כמ"ש בהספינה (ב"ב ע"ד:), כי שיר הבר ולויתן הן תרין יצרין דו"נ וכמ"ש במק"א, ואחריתו עדי אובד כי אין לו אחרית כלל, ומחיתו הוא ע"י המצות עשה דזכור וגו' ע"י הזכירה בלב והתאוננות על שיש עדיין בעילם מציאות השורש דרע הגורם דאין השם שלם (תנחומא ס"פ תצא), היינו התגלות אלקותו ית', והכסא היינו מושבו ושכינתו ית' בתחתונים, והוא חושק ומתאוה למחותו ושלא יהי' עוד מציאות לרע, ע"י חשקות וכיסופין אלו שבלבבות בני ישראל הם פועלים באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא שהש"י ג"כ מתעורר למחותולמחותו, ובכל שנה בקריאת פ' זכור וימי הפורים נתעורר זה, וכל שנה שנוסף התעוררות נוסף התחזקות להתעוררות זה עד שיגיע הקץ שנזכה למחותו לגמרי, ועי"ז יהי' השתלמות הקומה דקדושה בזה לעומת זה והתגלות העומק ראשית דקדושה שהוא דבוק בעומק אחרית, כי בקדושה כשמגיניו לסוף חוזר לראש דעי"ז הוא הקיום לעלמי עד, וע"כ בפרשת זכור ופורים שהוא הזמן דמחיית עמלק להיות אל אחר אסתרם ולא עביד פירין אז הזמן לפעול בקדושה לזרע יעקב הולדת פירין בנים חיים וקיימים לעד, (וכן קבלתי כי בפרשת זכור שקורין לעמלק תמחה וגו' מסתמא בקדושה נגדו ריבוי והוספה ושפע בני): [ל] לפעול ישועה לאחרים, העיקר כשגם הוא צריך לאותו דבר ומתוך זכותו פועל ישועות לעצמו ועי"ז ממילא נושעים גם אחרים עמו, וכד"ש (בר"ר פנ"ג) בשרה הרבה עקרות נפקדו עמה, ואמרו (ברכות י"ז:): כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא כו', אף דהרבה צדיקים גדולים היו באותו דור, רק דכולם איברי בשעתא דמזוני ורבי חנינא בן דוסא לבדו הי' עני גדול דקשין מזונותיו כקריעת ים סוף (פסחים קי"ח).

(דבעתיקא תליא שצריך לפתוח שער חדש בשבילו בהמשכת יש מאין שהוא המזל לישראל כנודע, וע"י המשכת חזון לו נפתח שפע מזוני לכל העולם כולו, רק שהוא די לו בקב כי השי"ת משביע לכל חי רצון כפי רצונו, ושלמה המע"ה בקש הטריפני לחם חוקי כפי צורך הלחם שלו בסעודת שלמה בשעתה זה נחשב אצלו ללחם חוקי כפי צורך פרנסתו, ולא מותרות דביקש על זה ריש ועושר אל תתן לי לא שיחסר מכדי צרכו ולא

מותרות, ואצל ראב"ד נחשב קב חרובין לחם חוקי ויותר מזה הי' אצלו מותרות ועושר שיש לבקש על זה שאל תתן לי, ורישותו הי' פחות גם מקב חרובין וכהע"כ ניזון בשבילו כל אחד בלחם חוקו, מי שצריך כסעודת שלמה וסוס לרכוב ועבד לרוץ לפניו כל הצטרכותו הוא בכלל מזוני הנמשך לכל אחד בשבילו, וכן בכל דור הצדיקים חשוכי בנים הם הממשיכים שפע בני לכל הדור, ואפי' שאין פועלים לעצמם היינו בגשמיות אבל ודאי אין תפלתם חוזרת ריקם כי יש יד ושם הטוב מבנים ובנות ותולדותיהם של צדיקים מעשים טובים (בר"ר פ' נח), והש"י משביעם בזה להתפייס במקום בנים כשרואה שאינו טוב להם, דדבר זה כבשי דרחמנא (ע' ברכות י').

(ומ"מ הם ממשיכים שפע בני ממש לכל הצריכים לבני גם בגשמיות, וכן אותם הצריכים למזוני על ידם הוא המשכת שפע מזוני וכן הצריכים לרפואה וחיי וכיוצא בכל דבר, וע"כ אמר הש"י למשה רד במעשה העגל דנתנדה ונתרחק כדי שיצטרך גם הוא לישועה זו דהתקרבות ועי"ז קירב גם כל ישראל עמו, וכן במרדכי הי' התחלת קנאת המן בו אף שהגזירה על כל ישראל, רק כדי שעל ידי זה יהי' הוא ממשיך ישועה לכל ישראל בזה: [לא] פרנס הדור השפע שיש לו הוא ממשיך אותו השפע לכל הדור, כמרע"ה דשפעו הי' בדעת המשיך כן לכל דורו שהיו דור דעה, ואמר מאין לי בשר לתת וגו' כי הוא לא הי"ל שפע בזה שיוכל להשפיע לכל ישראל, וע"כ אמר לא אוכל אנכי וגו' וסיים ואל אראה ברעתי, היינו שהוא הי' מרוחק מכל גשמיות ולא הי"ל שייכות להשפעת בשר גשמי ואם פרנס לפי הדור וכמ"ש ערכין י"ז.

(ויהי' גם הוא צריך לשפע כזה זה נחשב רעה גדולה לגבי, וע"כ מינה ע' זקנים שיוכלו להמשיך שפע גשמי, כי דרגא דמרע"ה שהוא המוריד תורה מן השמים לא הי"ל שייכות עם שפע עוה"ז כלל, רק בהשפעתו הי' המן לחם מן ק השמים שהוא עצמו סוד התורה שבכתב לכו לחמו בלחמי שהוא הלחם שמלאכי השרת אוכלין (יומא ע"ה:), והע' זקנים המקבלים נבואתם ממנו כמ"ש ויאצל וגו' הם דוגמת לבנה המקבלת מהחמה סוד תורה שבע"פ שהוא חכמה תתאה, וענ"ז נמשך שפע גופני למטה ג"כ שהוא צריך לתורה שבע"פ כמ"ש בעירובין (ס"ה) אי קרצתן כינה לא תנאיתנאי, ובהוריות (י"ג:) חמרי וריחני פקחין, ובב"ק (ע"א:) האי דלא אמרי באורתא דלא אכלית בשרא דתורא, וע"כ הם יוכלו להשפיע בשר, ושלמה המע"ה שהוא שורש החכמה תתאה הי' לו ג"כ עושר גדול וכן השפיע לכל ישראל כמ"ש וישם הכסף בירושלים כאבנים, כי מלכי ישראל וראשיהם נקראים פרנסים שהם מפרנסים לדורם ורועים כרועי הצאן שהם מרעים הצאן וממשיכים שפע להם, אבל מלכי עכו"ם הם בהיפך השפע שיש להם הוא מה שקולטים כל השפע הראוי לאימתם עד שכולם נשארו רשים בד"ז, וע"כ אמרו באחשורש [מגילה י"א א'] שהכל נעשו רשין בימיו והוא התפאר בהראותו את עשירות עצים ולא המשיך שפעו לאומתו רק אדרבא עשה כולם רשים, ועושרו הי' ע"י שאז הי' התחלת יסוד תורה שבע"פ ע"י אנכנה"ג דזהו דהדר קבלו בימי אחשורש מאהבת הנס מה שתחלה היה בכפיית הר כגיגית, והכפייה הי' על תורה שבע"פ כמ"ש בתנחומא [פ' נח] ומתורה שבע"פ נמשך עשירות, ולפי שהיו בגלות אז וכל השפע גשמי הוצרך לירד דרך המלך דאו"ה המושל עליהם ע"כ קלט הוא כל העשירות הגשמי, והם לקחו העשירות בדעת הרוחני שאין לו שייכות לזה, ומצד הזה נחשב גם למלך על ישראל

שהמלכות שלהם היא להשפיע להם, כי הרוחני שבשפע שלו שהוא אין יכול לקבלו ולא אומתו, זה נשפע לישראל שבגלות אצא למלכי דידהו שהם רבנן וחכמי ישראל שבאותו דור: [לב].

יש ישועה שהקב"ה מוציאו משיקועו לגמרי, וזהו גאולת מצרים שהוציאנו ממ"ט שערי טומאה לגמרי שיצאנו מעבדות לחרות ומאפלה לאור גדול כו' (פסחים קט"ז:): ומעתה עבדי ד' ולא עבדי פרעה (מגילה י"ד) כי כבר יצאנו משיקוע זה דמצרים, וכן יש לכל נפש פרטי כשיוצא משיקוע שלו כשהקב"ה עוזרו לינצל מטומאה זו זהו דוגמת יציאת מצרים, ועל זה הוא מצות זכירת יצי"מ שמזכירין תמיד בכל יום ולילה לעורר ישועה זו שאנו צריכין לה בכל יום תמיד, דבהזכרת הנס שהי' כבר מעוררין זה גם עתה בהווה, ויש ישועה שהקב"ה מאיר לו גם כשיושב בחושך ואינו מוציאו ממקום החושך וצלמות לגמרי להביאו למקום האורה, רק שגם כי ילך בגיא צלמות ומשוקע במה שמשוקע עדיין לא אירא רע כי אתה עמדי, דהש"י מאיר לו דבר זה דאתה עמדי גם במקום הצלמות, וזהו ג"כ ישועה גדולה למי שלא זכה לצאת מהשיקוע לגמרי עדיין מ"מ כבר נושע דלא ירא רע, וזהו נס דפורים דאכתי עבדי אחשורש אנן שם) ובמגילה [י"א רע"א] רבי זירא פתח לה פתחא כי עבדים אנחנו ובעבדותינו לא עזבני וגו', דאכתי לא נושענו לצאת לחירות לגמרי שעדיין אנו משוקעים במה שמשוקעים דעי"ז צ"ל בגלות ועבדים למלכי אומות, ומ"מ גם בעבדותינו ובשיקועינו לא עזבנו וליהודים היתה אורה וגו' להאיר לנו דגם שמשוקעים במקום שמשוקעים עכ"ז ד' עמנו, וזהו החיוב לבסומי עד דלא ידע כו' (שם ז:), כי אין לך שיקוע יותר מבשכרות שכל העולם דומה לו למישור (יומא ע"ה ואין לו שום ישוב הדעת דע"כ פטור מדין תפלה שאינו יכול לדבר בפני המלך (עירובין ס"ד).

(, וגם בגלות כן שכורת ולא מיין רק ע"י דעבדים אנחנו הוא שעבוד מלכיות המשקע ומבלבל הלב ומעכב לאמיתות רצונינו שהוא לעשות רצונו ית' כמ"ש בברכות (י"ז.) וגם בתכלית השיקוע והעדר הדעת להיות כעומד לפני המלך ית"ש דבאור פני מלך חיים, ואין מקום לגזירת המן אלא ע"י העדר אור פני מלך וגם הישועה דליהודים היתה אורה לא הי' אור פני מלך ה דהכרת הנוכח דד' לנגדי תמיד כמו שהי' ביציאת מצרים ואח"כ במתן תורה דהיו חרות לגמרי מהמלכיות ויצה"ר (שמו"ר פל"ב פרד"א פמ"ט) וראתה שפחה על הים מה וגו' (מכילתא בשלח וזוה"ק שם צ"ד והראו באצבע זה אלי וגו' (שמו"ר פכ"ג), וכן כל העם רואים הקולות דמ"ת וזכו אז לתורה מן השמים בהתגלות אלקות עין בעין נראה אתה ד' וגו' בהגלותך מלכנו על הר סיני, אבל בימי אחשורש אף זהדר קבלוה מאהבה והחביבות יותר(שבת פ"ח).

(לא הי' בהתגלות אלקות רק מתוך ההעלם והחושך, והוא עד"ש (בשהש"ר פ"א) חביבין דברי סופרים יותר מיינה של תורה, ודברי סופרים הוא מה שחכמי ישראל מייגעין ומחדשין מעצמן זהו באהבה ובחביבות יותר, ואף שגם זה מן השמים והוא הנבואה שלא ניטלה מן החכמים כמ"ש בב"ב [י"ב א'], הוא בהעלם ולא בהתגלות שהוא מן השמים כנבואה לנביאים, וע"כ אמרו בסנהדרין כ"ד על פסוק במחשכים הושיבני זה תלמודה של בבל, שהוא יסוד תורה שבע"פ נקרא במחשכים שהוא האור דגם כי

אשב בחושך ד' אור לי, וע"כ לא נכתב שום שם בכל המגילה שלא הי' התגלות שם שמים לעין, ומ"מ צריכה שרטוט כאמתה של תורה (מגילה ט"ז): דגם התורה מגילה ניתנה (גיטין ס') כי ענין מגילה היינו גילוי דברי חכמה, וזה דהתורה מיסוד דאבא היינו השפעת החכמה, והמגילה הוא מיסוד דאבא הנכנס לנוק' ובולט ממנה, זהו השפעת חכמת הש"י הנכנס ללבבות בני ישראל והתגלותו הוא מתוך לבבות חכמי ישראל, ועל זה הבטיח הש"י כי לא תשכח מפי זרעו, ובשבת (קל"ח:) אמרו דעתידה תורה שתשתכח כו' שלא יהי' הלכה ברורה, היינו הבירור הלכה הוא תורה שבכתב דכתיבא ומנחא שדבריא ברורים לכל, משא"כ ע"י תורה שבע"פ אין הלכה ברורה דהללו אוסרים והללו מתירים כו' (חגיגה ג'): ודבר ד' זו הלכה הברורה אינו מבורר.

כי אינו נגלה דבר ד': וזהו שבירת לוחות ראשונות דעי"ז למידין תורה ושוכחים (וע' עירובין נ"ד א, כי אלו זכו היו רואים הכל מבורר וגלוי בתושב"כ דליכא מודי דלא רמיזא באורייתא (תענית ט').), ולא הוצרכו לתושבע"פ כלל ולא שייך שכחה בהכתוב מפורש, אבל אחר החטא בלוחות אחרונות נגנז האור הגלוי שהי' בתושב"כ ועי"ז בא ההעלם והתגלות האור הוא רק בהעלם, ואף שאין הלכה ברורה מ"מ אלו ואלו דברי אלקים חיים (עירובין י"ג) והכל דברי תורה, וזהו דלא וגו' היינו תושבע"פ והלכה שאינה ועל זה הובטחו ג"כ במגילה וזכרם לא יסוף מזרעם ואז"ל ומדרש משלי ט'.

(אפי' כל המועדין בטילין ימי הפורים כו', והכונה ע"י הגלות דשכח ד' בציון מועד ושבת ונא' חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי ואין שם הרגש האור דקדושת המועד שהיא הקדושה הגלוי' לעין דע"כ נקרא ג"כ שבת שהוא שמא דקוב"ה (זוה"ק ח"ב פ"ח:) ונצטוו ג"כ בשביתה ונייחא, דע"י הכרת הנוכח דהש"י דאין עוד מלבדו אין מקום לפעולת אדם ואור זה אין נגלה תמיד ולא כל אחד זוכה להרגיש קדושת אור זה במועדות, ואף שמ"מ אנו צריכים לשמור קדושת המועד בעוה"ז שם לעולם מאיר אור המועדים וכל אורות דתורה ומצות בנפש הישראלי אלא שאינו בהתגלות לבו בכל אחד, וע"כ מצד ההתגלות נראה כביטול ח"ו לקדושת המועד, אבל ימי הפורים אין נבטלים דאור זה שבתוך החושך אין לו ביטול כלל לעולם דבכל מקום שגלו שכינה עמהם (מגילה כ"ט המאיר לנו, וזהו מצית זכירת עמלק שהיא לדעת מפרשים (ע' רמב"ם ה' מלכים פ"ה ה"ה) ג"כ מצוה תמידית, והוא אינו נמחה לגמרי בעוה"ז עד עת קץ בהניח ד' מכל אויביך מסביב שיהי' חירות ממלכויות לגמרי ולא כל זמן דאכתי עבדי אחשורש אנו, וגם בתחלת התעוררתו שהי' בימי מרע"ה לא זכו עדיין למחותו לגמרי שאז הי' ישועה שלימה רק להחלישו לבד, כי הוא בא ברפידים בעת רפוי ידים (סנהדרין ק"ו).

(ובשעת החושך, וזהו ויהי ידיו אמונה וגו' דזהו אמונתך בלילות שבשעת החושך שאין האמת הברור גלוי לעין ההתחזקות הוא רק באמונה, ועי"ז נחלש כח עמלק וגבר ישראל בהתרוממות ידי משה המעוררים האמונה בלבבות דבני ישראל לכוין לבם לאביהם שבשמים כדתנן בר"ה (כ"ט:), וע"י אמונה שבהעלם אין מחיי' לגמרי וע"כ אין השם שלם להיות התגלות לעין איך הש"י הוא לבדו הוא משנברא העולם ועד שלא נברא העולם מתחלת המחשבה עד סוף המעשה, וזהו המלחמה לד' בעמלק דשם הוי' רוצה להתגלות ולהאיר בעולם ובזה הוא נלחם בעמלקבעמלק שהוא ראשית גוים המאפיל זה,

וזה האור שהש"י מאיר גם בתוך החושך ע"י מלחמה זו שפועל עכ"פ החלשה לכח שא"י להאפיל לגמרי, ודבר זה דאמונה בהעלם אין לו ביטול כלל לעולם ע"כ חבוקוק העמידן על אחת וצדיק באמונתו יחי' (מכות כ"ד), כי כל המצות והתורה אי אפשר לכל אחד לקיים ולא בכל זמן, אבל האמונה הוא דבר שאין לו ביטול, וזהו העצה הגדולה לכל אחד הצריך ישועה אף דאינו יכול לצאת משיקועו, ע"י ההתחזקות באמונה דהש"י עמו בכל מקום שהוא אז ממילא גם כשהוא עדיין בחושך אין שטן ואין פגע רע דד' אור לו, ועי"ז הולך ואור עד נכון היום להיות מאיר לו לגמרי דע"כ סמכינן גאולה לגאולה דאדר לניסן (מגילה ו'): דע"י התגלות האורה ושמחה דפורים שמתוך ההעלם יזכה אח"כ להתגלות האור בהיר דניסן שבו נגאלו ועתידין להיגאל גאולה שלימה: [לג].

לא נמצא מצוה דמשתה אלא בפורים, ונראה לי דנתחדש אז ע"י זביחת יצרא דע"ז שפעלו אנכנה"ג (יומא ס"ט): והוא בימי מלכי פרס שדרשו עליהם בבמ"ר [פ' חוקת] תמימה שאין להם אלא ע"ז שהניחו להם אבותיהם, כי כבר נזבח יצרא דע"ז וגם הגוים לא עבדו ע"ז אלא מנהג אבותיהם בידיהם (כ"ה בילקוט ר"פ חוקת), ונקראים תמימה וידוע כי כפי קליפת כל אומה שישראל משועבדין תחתי' כך ענין ישראל שתחתייהם ומצבם ביהדותם, ואז היו קרובים לגאולה שלימה כמ"ש (ברכות ד' ע"א וסנהד' צ"ח): דראוי' היתה ביאה ב' כו' אלא שגרם החטא דנשיאת נשים נכריות שהוא ההתחברות עם האומות, שזה כל קליפת פרס שהיו סמוכים מאוד אל הקדושה ורצו להתחבר עם הקדושה, ועי"ז הי' לקיחת אחשורש לאסתר דהחטא גרם דדודי שלח ידו מן החור דבנינו הי' ע"י דריוש בן אסתר (ויק"ר פרשה י"ג), והוא ע"י מכשול דבני ישראל ג"כ בחטא זה, אבל בשאר דברים היו תמימים וזכו לזביחת היצר שהוא מעין לעתיד דיהיה זביחתו לגמרי, ואז יהי' המשתה גדול ביום שעתידי לגמול חסד עם זרעו של יצחק שאמרו בפסחים [קי"ט ב'], וידוע דיצחק הוא מדת הצמצום שבעוה"ז כל זמן שהיצר מצוי צריכים לצמצם עצמן וכמ"ש ביבמות (מ"ז): דאין ישראל יכולין לקבל רוב טובה, ובב"ר [ר"פ וישב] לא דיין לצדיקים מה שמתוקן לעת"ל אלא שמבקשין לישב בשלוח בעוה"ז כי יעקב אע"ה דלא מת (תענית ה'): ע"כ דזכה לביטול היצר מקרב לבו לגמרי גם העטיו של נחש, וע"כ לא הי' שליטה לס"מ הנאבק עמו אלא בכף יריכו שא' בב"ר (פע"י) בנביאים וצדיקים הוא בנה"י כנודע שהם הירכין] היוצאים ממנו, דמצידו כבר זכה לזביחת היצר לגמרי כלעתידי דהוא יצ"ר הוא מה"מ כמ"ש בב"ב (ט"ז).

(ועי"ז זכה ג"כ דמטתו שלימה דגם מכל זרעו לא ידח נדח אלא שבזרעו אינו מבורר עדיין בעוה"ז עד לעתיד, והוא שחשב שכבר תיקן לגמרי ביקש לישב בשלוח לראות עולמו בחייו מעין עוה"ב, וקפץ רוגזו של יוסף היינו מצד זרעו, וכל זמן שהיצר בעולם אי אפשר לישב בשלוח וצריך ליראה תמיד שמא יגרום החטא ולצמצומים: וזהו זרעו של יצחק, דע"כ הוא העתיד דמחוי' להו הקב"ה בעיני' (שבת פ"ט ע"א) להיות עין בעין יראו בשוב ד' ציון ע"י הצמצומים שסבלו בעוה"ז, ומשתה היינו שלוח כמו יתן בכוס עינו יתהלך במשרים שכל העולם כולו דומה כמישור (יומא ע"ה ע"א) שאין שום דבר המעכב והוא העדר הצמצום, ודבר זה אינו אלא ע"י זביחת היצר ומצד זביחת יצרא דע"ז הי"ל שלוח בענין זה, וכל מקום שנתחדש איזה ענין אצל ישראל הוא מתפשט בכל העולם כולו גם באומות, ומצד הזה הי' התעוררות המשתה דאחשורש ימים רבים שהם

בכל מקום של צער (כמ"ש ויק"ר פי"ט) דשלוה לרשעים רע להם ולעולם (סנהדרין ע"א:), ואף דנעקר יצרא דע"ז עדיין יש אביזרייהו דכל המתגאה כעו"ז (סוטה ד':) ושלוה שלו הי' בהראותו את וגו' להתנאות, וכן הכועס כעו"ז (זוה"ק ח"א כ"ז), ובמשתה האחרונה דלבני שושן חמתו בערה בו כי שלוה שלהם אינו מצד ביטולביטול היצר רק מצד התחזקות היצר, ואפ"י יצרא דע"ז שנתבטל ע"י המשתה והשלוה נתגבר באביזרייהו דעדיין ישנם, וכ"ש יצרא דעריות דלא נתבטל דכולם לדבר ערוה נתכוונו כמ"ש במגילה [י"ב סע"א], ובאותו משתה דשושן שהי' לכל העם הנמצאים וגו' ע"כ גם בני ישראל עמהם וכן אמרו שם כרצון איש ואיש מרדכי והמן שהם היו הממונים, ונראה לי דזה רמז למגדול ועד קטן דעשו נקרא גדול כמ"ש בברא"ר על פסוק בנה הגדול, ויעקב קטן והם חלקו ביניהם העוה"ז ועוה"ב, וכל שלות יעקב בעוה"ז הוא רק כאשר זוכה לטעום מעין עוה"ב הביטול היצר שאין שטן ואין פגע רע בלבו משום חמדה ותאות עוה"ז, משא"כ שלות עשו להיפך כאשר יש לו כל תאותיו בעוה"ז וכהיא דבר ששך וזונות ערומות קמי' ואמר אית לכו כהיא גווני לעוה"ב (ע"ז ס"ה).

.)

דזהו שלוה שלהם שהוא דוגמת עוה"ב לישראל שאז שלות ישראל והשלוה הוא כשאיין לו שום יראה משום דבר, ועל זה אמר אתון אית לכו אימתא דמלכותא כו' ואיין זו שלוה שלימה כי מוראה של מלכות בו"ד מבטלת שלוחו, משא"כ מורא שמים שעל זרע ישראל דגם לעוה"ב אף דיטייל עמהם בג"ע יהי' מוראו עליהם כמ"ש בתו"כ [פ' בחוקתי] על פסוק והייתי לכם לאלקים, מוראו ית' הוא המוספת שלותם אז דכל שלות בני ישראל הוא מזה שהש"י להם לאלקים וכמ"ש בתדב"א (רבה רפ"ג) אני יראתי מתוך שמחתי ושמחתי מתוך יראתי, והתפלה נקרא יראה כמ"ש בברכות (ט':) על פסוק יראוך עם שמש ונא' ושמחתי בבית תפלתי שבזה הוא שמחתם, ובאותה משתה דשושן נא' המלך סתם וידוע מהמדרש (אסת"ר פ"א) דר"ל מלך מלכי המלכים והיינו כי התעוררות המשתה הי' מהש"י ע"י זביחת היצר כנ"ל, וברישא חשוכא הוא המשתה דימים רבים של צער שהוא משתה דאחשורש לבד והדר נהורא היא המשתה שגרמה הרפואה הקודמת למכה בהריגת ושתי, וממוכן הוא המן עצמו (מגילה י"ב:) הי' הגזור עלי' ונעשה בזה כרצון שניהם, והגוים מלאו תאותם במשתה זו כרצונם שלא חסר מהם שום תאוה מחמדות עוה"ז ואצל ישראל שהי' שם הי' כרצונם בצמצום התאות, וזהו שמחתם דישראל כשמצמצמין עצמן מתאות ושלותן במשתה זו הי' רק שמחתן מביטול יצרא דע"ז ואף דהיו בהתחברות עם גוים במשתה אחת, ומ"מ נקרא זה בגמ' עובדי ע"ז בטהרה בפ"ק דע"ז (ח').

(בעכו"ם שעשה משתה כו', וזהו הקטרוג שנהנו מסעודתו של אותו רשע דהוא שמץ ע"ז וכן שהשתחוו לצלם אף דאנדרטא הי' (עי' ע"ז ג' בתוס' שם) וגם לא עשו אלא לפנים (מגילה י"ב.) מ"מ הוא שמץ ע"ז וסביביו נשערה מאוד, וכפי מה שהם בררו עצמם אז בדבר זה עד שזכו לזבוח יצרא דע"ז לגמרי והש"י רצה לקבוע להם משתה ע"ז לומר שנתבררו שגם בשכרותם עד דלא ידע כו' אין להם לחוש לכלום כי כבר לבבם שלם בזה עם הש"י בלא שום נטי', נמצא מקום למקטרג לקטרג על הנזכר דנראה

כאלו עדיין אין מבוררים לגמרי בזה, ובאמת באותו משתה עצמו הי' הרפואה לזה כי זהו עצמו המשתה של מלכו של עולם שרצה לעשות לבני ישראל עד"ז דזביחת היצר והוא המשתה דפורים שנקבע אח"כ לדורות: וכטוב לב המלך מלכו של עולם ביינה של תורה שישראל מוכנים לקבל על עצמם מאהבת הנס, וזה נקרא טוב לב כמ"ש במדרש רות על פסוק ויטב לבו שעסק בדברי תורה, וטוב לב משתה תמיד כי ע"י התורה נעשה חרות מיצה"ר ומלאך המות (שמו"ר פל"ב), לולי החטא הגורם ואז אין נקרא טוב לב כיון שיש עדיין משכן לרע ג"כ תוך לבו דיצה"ר יושב על ב' מפתחי הלב (ברכות ס"א).

(, ובו עז קידם שבא לנסיון ההוא זכה לטוב לב ע"י התורה שעסק שהטעימוהו מעין עוה"ב ואז בא לידי נסיון שאין הקב"ה מנסה אלא קנקנים שלימים (בר"ר פל"ב), ומלכו של עולם הוא צורת אדם שעל הכסא שהוא דמות יעקב אע"ה (חולין צ"א: בר"ר פס"ח) היינו השורש הנעלם של כל הנפשות מישראל שבכל דור ודור ששרשם הוא כלול ביעקב אע"ה כי הבנים הבנים גנוזים בכח האב בהעלם, ופרטי הנפשות שהם כנס"י הוא שכינת' היינו מה שהש"י שוכן בקרב לבבות בני ישראל בהתגלות הלב, והשורש דמעמקי הלב שבזה כל ישראל דביקים בהש"י ואפי' פושעי ישראל דאע"פ שחטא ישראל הוא (סנהדרין מ"ד).

(כי חלק ד' עמו יעקב וגו', זהו צורת האדם דמרכבה ואעפ"י שהוא לעולם דמות יעקב אינו שוה בכל דור ודור שהוא כפי הנפשות שבאותו דור, אף שכל דור הוא התפשטות קומת יעקב מ"מ אינו שוה ממש כמו שהאדם משתנה ג"כ לפעמים בדמותי בין אודם לליבן וכיוצא, ויחוד קוב"ה ושכינתיה הידוע היינו כשנמשך קדושת השורש הנעלם דמעמקי הלב להתגלות לבו להיות מרגיש בלב אלקותי ית' וכעומד לפני המלך וכמ"ש בהג"ה דריש ש"ע א"ח ע"פ שויתי וגו', וז"ש ג"כ במדרש רות שם על פסוק הנז' שביקש אשה ע"ש, והיינו טוב לב המלך שהוא יחוד קוב"ה ושכינת', ואז אמר למהומן וגו' להומם ולאבד כל צוררי כנס"י וכמ"ש במדרש אסתר על פסוק זה, וזהו להביא ושתי לפני המלך ולא באה היינו הנוקבא דקליפה המתדמית לקדושה כקוף בפני אדם, והאומות אז חשבו דהם חשובים אצל הש"י כשראו ממשלתם על ישראל, ודמטי ע' שנה ולא אפריק דימו דכבר עזבם הש"י ובחר בהם וכמ"ש המן ישינים מן המצות (מגילה י"ג:), ושהוא ישקול אל גנזי המלך היינו מלכו של עולם כנגד השקלים דכל ישראל (ע"ש ט"ז בתוס') שהוא עבודת בני ישראל בשקליהם שמהם מקריבים כל הקרבנות וצרכי הקודש, והוא לבדו יוכל לעבוד כנגד כולם שזה ענין עשו בפשיטת טלפיים (בר"ר פס"ה) לא למראה עין בני אדם לבד רק גם בהתגלות לבו חישב לרמות הש"י ולחשוב שגם בלבו הוא טוב, וע"כ נקרא עמלק ראשית גוים שהוא העומק ראשית דרע שהוא השורש הנעלם, וכל ההתפשטות דהתגלות שבמוח ולב אין ניכר הרע רק מאחר ששרשו רע הרי כולו כך ומה שנראה להיפך הוא רק לאיזה כינה לגרמי' לקבל עי"ז ברכות וטובות בעוה"ז וחמודותי אשר זה שרשם, וע"כ בעכו"ם כהאי גוונא נקרא רשע משא"כ בישראל כמ"ש בר"ה [ד' א'] כי בעכו"ם זהו שרשו ומה שעושה הטוב הוא רק לפנים וכדי שיגיע עי"ז למכוון שלו, אבל ישראל להיפך אפי' כשעושים רע הוא רק לפנים ומצד השאור שבעיסה לבד, ולפי שהיו מקטריגים גם למעלה בזה משרי האומות וע"ז הי' הבירור לרדיא לפניו הנוקבא דקליפה שהיא הכנסי' הרעה שלהם ערומה בלא

לבושים שהיא מרמה בהם רק לראות עצמותה לבד, ולא באה כי אי אפשר לה להתייצב לפני מלכו של עולם כלל דבאור פני מלך חיים וכ"מ שמסטרא דמית והי החיים אין לו מציאות כלל לפני אור פני מלך, ובזה נתעורר מדת הגבורה וזעף מלך לשפוך זעם על מתקרבים להש"י ורק ישראל נקראים עם קרובי אשר לו אלקים קרובים אליו לאומות אין שום התקרבות להש"י, ובלעם ובלק שהם ג"כ שורש אחד עם עמלק כידוע חשבו ג"כ להסב אהבת הש"י והתקרבותו אליהם ע"י הקרבנות שהקריב, ואמרו על זה במדרש (במד"ר פ"כ) פסוק טוב ארוחת ירק ואהבה שם משור אבוס וקנאה בו, כי אהבתו יתב' רק לזרע אברהם אוהבו שאינם אלא ישראל (כמ"ש נדרים ל"א) וכמ"ש ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי, וא"כ אי אפשר להם להתקרב להש"י כלל אף אם יקריבו קרבנות, דרק קרבנות דבני ישראל ועבודתם הוא העולה לריח ניחוח להתקרב עי"ז להש"י ולהיות מרואי פני המלך אשר באור פניו הוא חיים וממילא דאין קיום לגזירת המן להשמיד וגו' והי הכנת הרפואה ע"י משתה וכן גמר ההצלה ע"י משתה דאסתר והי המלך והמן, והמלך סתם שהוא מלכו של עולם (אסת"ר שם) הוא העיקר בסעודה זו לייחד קוב"ה ושכינתו שמה נמשך המשתה דקדושה אשר נקבע אח"כ למצוה מזה המשתה דפורים, ואז שלא נתקן עדיין משתה דמצוה בכל משתה יש קטרוג וזהו שהוזמן גם המן שהוא המקטרג על בני ישראל אז, והואחשב שזה לכבודו ולגדולתו כמו שהתפאר לפני אשתו וחכמיו ונהפוך הוא שהיתה כדי להאבידו, וזהו עד דלא ידע כו' כי הוא טעה ע"י המשתה ולא ידע דהוא ארור כלל רק אדרבא ואז הוא תכלית אבדונו וכן התחלת אבדונו במשתה א' דאחשורש, וכן כל משתה בני ישראל בפורים הוא כדי להאביד לעמלק עי"ז, כי המשתה של מצוה מלא קדושה שהוא מורה קדושת ישראל גם בשעת הביסוס עד דלא ידע כו' שלא מצד הידיעה וההשתדלות, כי כבר נמחה הרע לגמרי מלב הישראלי שאין צריך להשתדלות, וזהו זביחת דבענין עי"ז כבר נמחה הרע ובזה הוא לעמלק ראשית הגוים שהוא שורש כל מיני רע שבעולם, וכמה שנתברר קדושת ישראל גם במשתה עד דלא ידע שגם שבהעדר ידיעתם ישראל קדושים הם משרשם, עי"ז הוא מחיית הרע מן העולם לגמרי: [לד] הרע שונא את הטוב ואין חושק לידבק בו כלל, וכידוע מ"ש (בר"ר פנ"ט) אין ארור מדבק בברוך ולא אמרו בהיפך אין ברוך כו' רק שהארור אין רוצה, ואף דשם אליעזר רצה היינו לפי שהי' מוכן לצאת מכלל ארור לכלל ברוך כמ"ש (שם פ"ס) על פסיק בא ברוך ד', וע"כ לא אמר בהדיא רק ברמז אילי לא וגו' כי עדיין לא יצא לכלל ברוך עד הזדמנות רבקה, ובהתחלת הליכתו התחיל ג"כ דבר זה דיציאתו לברוך וע"כ הרגיש קצת מזה ומ"מ לא רצה לזה בהתגלות כי עדיין הי' ארור מצד ההתגלות, וגבי רבקה אמרו ג"כ בב"ר פ"ס] על פסוק ואיש לא ידעה אפי' אדם לא תבע בה על שם לא ינוח שבט הרשע וגו' שאין לו שום חשק ונייחא לחלק הרע מחלק הטוב, ואשת פוטיפר אז"ל (הובא ברש"י מקץ) דראתה באצטגנינות שישא בתה והי' לה שייכות, ובפרעה שתבע למיילדות לדבר עבירה והם יוכבד ומרים, נראה לי לפי שמרע"ה קיבל גרים וערב רב ממצרים וממרים יצא דוד ומשיח דנהרו אליו עמים רבים ואז"ל (שוח"ט כ"א) דיבא רק לתת מצות לאומות ומצד זה הי"ל קצת שייכות להם, וכל זה באותם שלא נתחברו באמת רק שהי"ל חשק ע"כ הוא ע"י קצת שייכות, ואותם שנתחברו באמת כשלמה ושמשון וכן אחשורש ואסתר

ושכם עם דינה וזמרי עם כזבי ויעל גם סיסרא, ודאי ה' להם שייכות שה' איזה ניצוצי קדושה ברע ההוא שה' חושק לידבק בקדושה השייכת לו, וכד"ש בעשרה מאמרות (מאמר אכ"ח) דמיעל יצא רבי עקיבא, וכן כזבי כתב האריז"ל דהיא נשמת דינה וכן ככולם החושק ה' מצד הני"ק וע"כ נדבק באמת, וכן להיפך פעמים האהבה מצד הרע שיש בהטוב ועי"ז נדבק, וזה סוד מ"ש ברע"מ (זוה"ק ח"ג רע"ו) באסתר דה' שדית במקומה, ופי' האריז"ל דהוא צד הרע שבה מעה"ד טוב ורע שהפרידתו ממנה כשזכתה לנבואה ורוה"ק, והחלק ההוא הוא שאהב אחשוורוש בתחלה, וע"כ אז אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה שהוא מצד הקדושה דא"ל שייכות לאחשוורוש רק למרדכי שהיתה באמנה אתו, עד אח"כ שאמרה עכשיו ברצון ליאסר למרדכי (מגילה ט"ו).

(שלבשתה רוה"ק (שם) ונכנסה לו מצד הקדושה שבה שרצתה לעורר הני"ק שבו. ותחלה כעס עלי' היינו על צר הקדושה שעל זה לא ה' לו אהבה עד שבא מלאך כמשז"ל ועי' שוח"ט כב), היינו שנתעורר הני"ק שה' גנוז בו ג"כ שביקשה היא לקלוט אז הימנו שע"ז ה' מחיית עמלק ואבדן המן, ואז אח"כ הגידה עמה ומולדתה: [לה].

בעוה"ז שהוא עולם המעשה צריך להביא כל דבר לידי מעשה בפעל וכמ"ש היום לעשותם, והדבור כמעשה כמ"ש בפ' כ"ג (שבת קי"ט:) מקרא דבדבר ד' שמים נעשו, דעולם העשי' נעשה ע"י הדיבור דהקב"ה שהוא ג"כ התגלות בפועל בעוה"ז הגופני כמו מעשה, וע"כ עקימת שפתיו חשוב מעשה (סנהדרין ס"ה:), ומחשבה טובה אז"ל (קידושין מ).

(דהקב"ה מצרפה למעשה, נראה לי הכונה לאיזה מעשה שה' בלא מחשבה ובזמן אחר יש לו מחשבה בלא מעשה למעלה שהוא למעלה מהזמן הקב"ה מצרף יחד המחשבה טובה עם המעשה טובה כאלו ה' הכל יחד, וא"צ שיה' הכונה מטעם זה להיות דוקא בשעת העשי' דמצוה או התפילה וכיוצא בכ"ד, ואף דודאי העיקר שיה' כונתו רצויה בשעתמעשה, מ"מ יש תקנה גם למי שלא כיון אז לעשותו אם זכה אח"כ להיות כונתו רצויה במחשבתו בקדושה הקב"ה מצרפה ומחברה אל המעשה והדבור להיות נחשב כאלו היו כאחת, ומחשבתו ניכרת מתוך מעשיו חשבינן בחולין י"ג א' כמעשה אף דמסיק שם דהוא רק מדרבנן, היינו בקטן דלית לי' מחשבה כלל אבל גדול דאית לי' מחשבה להיות נחשבת כמעשה ודאי נראה דגם מדאורייתא סגי כשניכרת חתוך מעשיו, דהרי יש לה היכר גלוי בעולם העשי' ואינה עוד בהעלם לגמרי וזהו ג"כ בכלל הצירוף למעשה, והוא רק במחשבה טובה אבל מחשבה רעה אינה מצטרפת למעשה ואף דניכרת מתוך מעשיו, וכדמשמע בסנהדרין [ס"ה סע"א] במגדף לפי שעיקרו בלב יעו"ש ברש"י ותוס' דחשיב לאו שאין בו מעשה אף דעקימת שפתיו הוה מעשה, ואף דההיא רק למלקות אבל איסורא איכא היינו שם דאיכא מעשה גמור בדבורו בגידוף, ורק לענין מלקות תלוי העיקר בלב ולא חשבינן מעשה דדבור ע"י מחשבתו הניכרת מתוכו למעשה למלקות, וה"נ לענין איסור בשאר מעשה שאין גופה איסור רק דמעידה על המחשבה אין מצטרף, וכן אין מצטרף למעשה בלא מחשבה שבזמן אחר כי כל העבירות דבני ישראל שהמשילום סנהדרין מ"ד רע"א] להוצי' שסביב האסא, הם רק מצד העוה"ז שהוא עולם הבחירה והוא תחת הזמן, אבל למעלה מהזמן שם הוא עצם האסא והוא

עולם הידיעה דבו יבוקש עון ישראל ואיננו, ולעולם הש"י אוהב את יעקב ושונא את עשו בלא שום טעם רק דשרשם כך, וע"כ למעלה בשורש שלמעלה מהזמן אין מציאות לרע אצל ישראל ולא שייך לצרפם שם, רק אצל אומות דאצלם הוא להיפך מחשבה רעה מצטרף ולא מחשבה טובה, כי הם כל טובה וחסד שעושין בעוה"ז הוא רק לגרמייהו כמ"ש בב"ב (י:): ודרך פשיטות טלפיים בעוה"ז שהפנימיות נעלם ושרשם למעלה מהעוה"ז הוא רק רע, וע"כ אצלם מחשבה רעה מצטרף למעשה שבזמן אחר או באותה שעה, רק שהמעשה גזירה ואין ראוי ליענש כמצריים ששעבדו בישראל דנענשו על מחשבתה הרעה שהיתה ניכרת מתוך מעשיהם ומצטרפת להענישם, ומחשבה טובה לא שייך גבייהו כלל דאין להם עומק מצות קצות (יל"ש עקב) שעושין בי דוקא ואין להם השתדלות בלב כלל, אבל אצל בני ישראל העיקר הוא ההשתדלות בלב כמ"ש מכל משמר נצור לבך: ובירושלמי דברכות ופ"א ה"ה) על פסוק תנה וגו' אי את יהיב עינא ולבא לי אנא ידנו דאת דלי, וע"כ אמרו כתובות מ"ו א' [ונשמרת וגו' שלא יהרהר כו', אף דאין המחשבה רעה מצטרפת לרואה קרי במעשה בלא מחשבה דאח"כ בלילה ואין נענש על זה, מ"מ מצות שמירת לבו עליו הוא ועיקר היהדות בלב, ויראה שהוא עיקר אשר ד' שואל מעמך אינו אלא בלב וכמ"ש ביומא [ע"ב ב'] על פסוק ולב אין, וכן כל חובת הלבבות כי כאשר הלב טוב שהוא המדה הישרה שיבור האדם כל המעשים ממילא הם אך טוב וההיפך בהיפך, וע"כ עיקר עבודת האדם כל היום דכל עמל אדם לפיהו בקול תורה וקול תפלה העיקר הוא בלב ותפלה נקרא עבודה שבלב (תענית ב').

(, וכן בתורה נא' והגית בו יומם ולילה והגיון הוא בלב כמ"ש והגיון לבי, וגם בק"ש שהוא עיקר קבלת עול מלכות שמים קיי"ל כמ"ד ברכות כ' סע"ב] הרהור כדבור דמי, ואף דמלכות פה תורה שבע"פ קרינן (במ"א פתח אלי') דעיקרו בהתגלות בפה כיון דהרהור כדבור דמי הרי חשוב כדבור ופה, ועיקר שכינת מדת המלכות הוא בלב איש הישראלי כמ"ש צור לבבי וגו', והרמב"מ (ה' ברכות פ"א ה"ז) פסק דכל הברכות יוצאין גם בלב, ואף דהארץ נתן לבני אדם אחר ברכה (כמ"ש ברכות ל"ה:): הוא עולם המעשה שצ"ל התגלות בפעל די שיהי' בהתגלות לבו שהוא הארץ העליונה מדת מלכותו ית' ושכינתו ית' בתחתונים בלבבות דבנ"י שנתן לבני אדם: [לו].

מי שכל מעייניו ומחשבותיו והרהוריו שקועים בד"ת זוכה שכל שיחתו תורה, וכמ"ש עירובין נ"ד ב'] שיחו אלובעלי תלמוד שכל שיחתן דברי תורה, ובעלי תלמוד הם השקועים לגמרי בד"ת שעליהם אמרו בתנחומא פ' נח] שיש צער גדול ונדוד שינה ומשולה בחושך שנא' העם ההולכים בחושך ראו אור גדול אלו בעלי תלמוד כו' ע"ש, וכן אמרו בסנהדרין כ"ד א'] במחשכים הושיבני זה תלמודה של בבל, כי התלמוד הוא הוא העיון במעמקי דברי תורה שהוא עמוק ימצאנה וכמ"ש רש"י [חגיגה י' א"ן שמפני עמקותו א' כן, וע"י שצריך להעמיק מחשבותיו בו עי"ז כל שיחתו דברי תורה כי בכל מקום שהמחשבה עוסקה ודבוקה בו שם הוא כל אחד ואחד כידוע, ושיחה נקרא דבור קל היוצא מפיו בלא מתכוין וכד"ש בחגיגה [ה' ב'] מה שיחו אמר רב אפי' שיחה יתירה שבין כו', ואולי מזה הוא מ"ש רמב"מ פ"ב מדיעות] דאמרו על רב שלא שח שיחה בטילה מימיו, וע' [יומא י"ט ב'] אמר רבא דעובר בעשה ונראה לי דג"כ ט"ס וצ"ל רב שכן ראב"י שם עונה אחריו, וגם הוא מופלג בחסידות כמ"ש בקידושין (כ"ט ב') ע"ש

וברש"י] והר"מ מסתמא ראה כן באיזה מקום ואולי הי' כתיב זה בין עשר מילי דחסידותא דעביד רב הנזכר בתשו' הגאונים הנקרא שערי תשובה סי' קע"ח, [וע"ש ג"כ נ"ל דהכל רמוז בגמ' ואין כאן מקומו] ובגמ' איתא זה בסוכה [כ"ח א'] אר"י בן זכאי ותלמידו ר' אליעזר, והם נזהרו כהשתדלותם שלא לשוח כלל וזה לא כל אחד זוכה, אבל כל בעלי תלמיד זוכין שאע"פ ששייחין כל שיחתן תורה שכפי השתקעות המחשבה כן הוא השיחה היוצאה מפיו, וכד"ש במס' [דא"ר פ"א] שכל שיחתן של נשים אינו אלא דברי ניאופים והיינו שמחשבתן בזה וכמ"ש אשה בכל אלה לא מצאתי, ומדה טובה מרובה לתלמידי חכמים בתן בדברי תורה כן כל שיחתן, (סוכה כ"א ב') על פסוק עלהו לא יבול דשיחתן של ת"ק צריכה לימוד [ע"ש ג"כ מימרא דרב] ע"ש אעובדא דרבן גמליאל והוא בן דורו וגיסו של ר"א, ומדרכי אליעזר אמר על עצמו ולא שחתי כו' וכן אמרו שם אדריב"ז וכן הי' נוהג ר' אליעזר תלמידו אחריו, משמע שאר חכמי דורו לא והם שחו דברים כאלה דרך שיחת חולין אלא שזכו דצריכה לימוד ונעשה מזה דברי תורה שהרי נכתבה שיחה זו של רבן גמליאל במשנה, ובברא"ר [פ' חיי] דיפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים ע"ש, וכל ישראל הם שורש התורה דאורייתא וישראל חד כי ששים רבוא אותיות התורה הם הנפשות דבני ישראל ששרשם בד"ת, ובזוהר תולדות קמ"ה א'] ישראל אינון לישנא דאורייתא דמשתעי בה כו' ע"ש, והיינו בהיותם שורש התורה מה שהם מדברים דברי תורה זהו לשון המדברת של התורה עצמה כי הם חד, האבות הם שורש ישראל ודאי הם כל שיחתן תורה שלימה וזכו שאפ"י עבדיהם שיחתן מלא תורה וצריכה לימוד יותר מתורתן של בנים שלא על חנם האריכה תורה בשיחת אליעזר: וזה הי' בנשואי יצחק שאז נתן לו אברהם הכל וכמ"ש ויתן לי כל אשר לו ואז"ל (עי' פרד"א פט"ז) שטר מתנה הראה, ובכלל כל אשר לו הרי נכלל גם אליעזר עבדו וכן היא אמר לרבקה כששאלתו על יצחק הוא אדוני, וקראו אדוני כי יצחק שירש התורה כמ"ש (זוה"ק ח"ב פ') אורייתא מסטרא דגבורה נפקת, כי נתנה מתוך האש כמ"ש אשר שמעת מתוך האש ונא' אש דת למו ואז"ל (שקלים פ"ו ה"א, דב"ר פ"ג) דהיתה כתובה אש שחורה על גבי אש לבנה, וכן שמעתי כי אברהם אע"ה ראש למבקשי ד' בהתחלת השתדלות ועבודה להתחסד עם קונו ויצחק אע"ה הוא ת"ח ויעקב הוא הקדוש שכל מעשיו בקדושה ולא רפרף עיניו מימיו בלא כונה לכבוד שמים כך שמעתי, וכל האבות כלולים זה בזה וכמ"ש בברא"ר (פס"ג) דגם אברהם נקרא ישראל, רק מ"מ כל אחד בפרט הי' לו השתדלות אחר, וע"כ תפלת אאע"ה נקרא בלשון עמידה כמ"ש בברכות [כ"ו ב'] היינו השתדלות ונא' זה באברהם בענין סדום שאז נתבשר בלידת יצחק, והתעוררות האש דיצחק הוא האש מן השמים ששרפה את סדום וכידוע דיראה דקדושה שורפת אהבות רעות, והתעוררותאור דיצחק הי' בהשתלמות דרגא דאאע"ה ועכ"נ אז וישכם אל המקום אשר עמד, שנעשה מדריגתו קביעא וקיימא כעמוד ברזל מינה לא יזוז, [כמ"ש בברכות [ו' ב'] מזה על קביעה מקום] ויצחק בו נאמר לשון שיחה פעם ראשון כי הוא הראשון שזכה לזה להיות כל שיחתו תורה כמדת הת"ח, וזה הי' בביאת רבקה שאז נשתלם להיות אדם שלם דמקודם אין נקרא אדם כמ"ש [יבמות ס"ג רע"א] ושרוי בלא תורה כמ"ש שם ס"ב סע"ב], וא"כ השתלמות דרגא דתורה שלו הי' אז זוכה לשיח להיות שיחתו תורה, וכן שיחת אליעזר בהזדמנות נישואיו הוא תורה

שלימה ויפה כו', ושיחה דידי גדול עוד יותר שאמרו בברכות שם שהיא תפלה ומייתי דישפוך שיחה דעני כנ"ל דשיחה הוא סיפור דברים דרך שיחה בעלמא, וכדדייקינן נמי בסוכה שם מלשון משיחתו של ר"ג ולא אמר מדבריו, והעני כל שיחתו הוא תפלה שזהו כל שיחתו שפיכת שברון לבו ועניו ודכאות רוחו עד שכל השומע ירחם עליו ואין צריך תפלה רק שיחתו היא תפלה, ע"ד שאמר דהע"ה ואני תפלה ששם עצמו עני שאין צריך להתפלל רק הוא עצמו תפלה כמו ששמעתי הפירוש כן, כי עני ההולך ערום ויחף וצפד עורו מפני רעבונו עד שחשך משחור תארו וכל גופו פצעים ומכאובים וכיוצא, זה כשיעמוד בפתח אצל מי שיכול לרחמו עליו ולעזורו אין צריך לדבר בקשתו כי כל רואהו ירגיש מבוקשו וירחם עליו והוא עצמו תפלה, וכן הי' דהע"ה שפל רוח בעיניו ומכיר נגעי לבבו וזהו דרגא דעני שגם שיחתו תפלה: ונקטינן אין עני אלא בדעת כמ"ש בנדרים [מ"א רע"א], ות"ח העשיר בדעת כל שיחתו תורה, אבל התורה עצמה היא תפלה כידוע דזה סוד יחוד קוב"ה ושכינתו איהו אמת ואיהי אמונה ואין אמת אלא תורה כמ"ש [ברכות ה' רע"ב], וזהו עיקר התפלה הנענית כאשר היא מתוך דברי תורה כמ"ש קרוב וגו' יקראוהו באמת היינו בד"ת, וכמ"ש כי ידע שמי יקראני ואענהו ואמרו בשוח"ט (צ"א) על פסוק זה דאין נענין מפני שאין מתפללים בשם, ושם ד' היינו דברי תורה כמ"ש [ברכות כ"א א'] לברכת התורה מכי שם ד' אקרא הבו וגו', וכן אמרו שם [ט"ז ב'] על פסוק בשמך אשא כפי זו תפלה היינו כשיתפללו בכח התורה שהיא כולה שמותיו של הקב"ה וזהו התפלה הנענית, ומסיר אזנו משמוע תורה גם וגו' ותלמיד חכם שכל שיחתו תורה כל שיחתו תפלה ג"כ כי זהו היחוד הגמור דקוב"ה ושכינתו, וזכה יצחק לזה כשהלך לזיווג דרבקה שהוא סוד היחוד כידוע, ותפלה דיעקב אע"ה נקרא לשון פגיעה היא תפלה בחוזק כד"ש (תענית כ"ג, פסיק"ר פ"ג) צדיק גוזר והקב"ה מקיים, וזה נקרא מפגיע עי' תענית [ז' סע"ב] ורמוז במ"ש [שבת ע"ז ב'] אימת מפגיע על ארי ועל זה אומרים כי אזלת ידינו ומפגיע אין בעדינו היינו הבא בזרוע ובכח ידינו דותגזור אומר ויקים, וזה נקרא קול כמ"ש הקול קול יעקב ונא' שמע ד' קול יהודה, והן הקולות דמתן תורה הנשמעות מתוך האש, דיצחק הוא האש המוליד הקול ויעקב הוא הקול עצמו שמטתו שלימה שהוא כלל הכנס"י שהם עצמות התורה דאמת ליעקב הדבוק באלקים חיים, וחי לעולם כמ"ש בתענית [ה' ב'] דלא מת כי אכל מעץ החיים ואין עץ החיים אלא תורה כמ"ש בתדבא"ר [פ"א] שנא' עץ חיים היא וגו' והוא עצם התורה: והם ג' מדריגות עמל הנז' בסנהדרין [צ"ט רע"ב] על פסוק אדם לעמל יולד איני יודע אם לעמל מלאכה כו', אין ר"ל מלאכה גשמיות בעוה"ז דלאיזה צורך יולד כך, רק ר"ל מלאכת ד' ועבודתו ית' במצות ומע"ט וכמ"ש (זוה"ק ח"א כ"ז).

יל"ר (בראשית) על פסוק לעבדה ולשמרה דאדה"ר בג"ע דר"ל במ"ע ובמל"ת, וזהו דרגא דאאע"ה שקיים כל התורה כולה עד שלא נתנה (קדושין פ"ב) כאדה"ר קודם החטא בג"ע, וזהו עמל מלאכה שבששת ימי המעשה כמלאכת שמים וארץ ותולדותיהם בששת ימי בראשית דהבראם באברהם [בר"ר פי"ב] שהוא עיקר הבריאה דששת ימ"ב וכל מלאכתו של הקב"ה אשר ברא לעשות בעשי' בפעל.

ולפי שהיא שורשורש המלאכה דהקב"ה ע"כ זהו מדתו, דאדם נברא בצלמו ית' ולהדבק במדותיו ולהיות גם הוא עמל במלאכת ד' שהוא קיום הבריאה, וזהו ההתחלה

בתיקון שלימות האדם אשר יולד לעמל סתם, ואח"כ בא יצחק והוא התחלת העמל פה שהוא הדביקות יותר במדותיו ית' שהוא ברא הכל ברוח פיו, וכמ"ש בדבר ד' שמים וגו' ובשבת [ק"ט] דמכאן שהדבור כמעשה וגם הוא עמל וזהו הדבורים דתורה ותפלה דשניהם שייכים רק לישראל כמ"ש מגיד דבריו ליעקב וגו' (עי' חגיגה י"ג) ועכו"ם העוסק בתורה חייב וכו' (סנהדרין נ"ט).

(ותפלה הוא שורש כנס"י כידוע ושלמה המע"ה ביקש על תפלת בני נכר בביהמ"ק שיקובל ולולי תפלתו מצד עצמם אין להם שייכות לתפלה כלל, ולא נמצא תפלה בתורה עד האבות וע' ברכות כ"ו:) שהם התחלת בנין אומה הישראלית, ואאע"ה עדיין נקרא תחלה לגרים בחגיגה [ג' א'] רק משזכה להוליד יצחק הנימול לח' זכה לשם איתן האזרחי (ב"ב ט"ו:) להיות כאזרח בישראל, וע"כ לא נמצא בפירוש בתורה אצל אאע"ה תפלה שפעל, דעל עצמו לא מצינו תפלה בתורה רק על סדום, ואף שנענה לא פעל לסדום כלום, רק גבי יצחק נא' ויעתר לו והוא התחלת שורש התורה ג"כ כי שניהם מיוחדים כנ"ל, וכן אמרו [ברכות ח' סע"א] לא הוה מצלינא אלא היכי דגריסנא ובמגילה כ"ט א'] איתא בהיפך הואי גריסנא בבי כנישתא יעו"ש, והם ב' מדריגות דיצחק ויעקב, ודיצחק נקרא עמל שיחה ואין שיחה אלא תפלה (ברכות שם) דהיא עיקר עמלו רק שנמשך מהתורה ע"י דכל שיחתו תורה, ויעקב העיקר עמל תורה שהוא מדריגת האמת ליעקב והתפלה נמשכת ממנה ובאה בכח התורה, ועי"ז גוזר ע"י כח התורה והקב"ה כביכול מוכרח לקיים גזירה שע"פ התורה דלא בשמים היא, ומצינו (ב"מ נ"ט ב') נצחוני בני כי בכח התורה יכולים לנצחו כביכול והקב"ה שמח בזה כמשאז"ל (ע"ש ובפסחים ק"ט), וזהו דרגא דהמובחר כבאבהן צורת אדם החקוקה בכסא הכבוד שזהו שורש האדם דלעמל יולד לעמל פה דתורה מלכות פה תושבע"פ שהיא המסטורין של הקב"ה דמי שמסטיריו בידו הם ישראל (תנחומא תשא), וזהו תפלת ערבית שתיקן יעקב דגם כי אשב בחושך ד' אור לי הוא המחשכים וחושך דתורה שבע"פ הנז"ל, ומ"מ אנו אומרים כי אתה אבינו על יצחק אע"ה כמ"ש בשבת [פ"ט ב'] ודלא בסבא טעמא כו' ושמעתי דסבא הוא יעקב ודרדקי אברהם שהוא ההתחלה ויעקב הסוף, ומצד שניהם אין מקום לתיקון החוטאים רק כשימחו על קידוש השם ויתקדש שם שמים על ידם ובזה יהי עלייתם, אבל מצד יצחק אש דתורה היא אש אוכלת אש ושורפת אש של גיהנם, וכמ"ש [סוף חגיגה] דת"ח אין אור של גיהנם שולטת בהן כי היא התבלין ליצר שנעשה טוב מאוד, ועי"ז החטאים אשר כשנים כשלג ילבינו ויתמו חטאים ולא חוטאים (כד"ש ברכות י' ע"א): וזהו השיחה דחולין שנעשה דברי תורה, ודהע"ה ביקש על זה בפיקודיך אשיחה ואשיחה בחוקיך וכדומה כמה פעמים שיהי' כל שיחתו תורה כי הוא נגד יצחק, דמשה ואהרן ודוד [דאתי ממרים אחותם כמ"ש בסוטה י"א סע"ב] נגד ג' אבהן, אהרן עמוד העבודה וההשתדלות נגד אברהם שנקרא ג"כ כהן כמ"ש ונדרים ל"ב:) על פסוק אתה כהן לעולם, ומשה מלגאו יעקב מלבר (תיקו"ז תי' י"ג) הוא הפנימיות דמדת האמת ליעקב ע"כ הוריד התורה לארץ כענין ותשלך אמת ארצה ואמת מארץ תצמח, ודוד אדמוני מסטרא דיצחק והוא הגבר שהקים עולה של תשובה (מו"ק ט"ז:) לתקן כל חטאים הקודמים, ומזרעו המשיח דבימיו ועל ידו יבוקש עון ישראל ואינינו וגו' ואז יהיו כל ישראל תלמידי חכמים כמ"ש ולא ילמדו וגו' ויבורר שכל שיחתן ש' כל ישראל

בעוה"ז הי' רק דברי תורה, ואשרי הזוכה לזה בחייו בעוה"ז וכמו שזכו האבות ושבתים שמשוחתן נעשה ספר שלום בתורת ד', כי ספר בראשית עיקרו רק משיחותם של אבות ועבדיהן ושבתים וזהוזהו ספר הבריאה כי הוא כולל דבר ד' אשר בזה נברא שמים וארץ, וגם בתלמוד שהוא תורה שבע"פ נאמרו הרבה שיתות שנראים כשיחות בעלמא והם תורה שבע"פ, ושמעתי ממאן דהו דרב שלא שת שיחה בטילה זכה דמשיחותיו במילי דעלמא נקבעו דברי תורה כמו בשבת קכ"ד רע"ב] אייתי לי' שותא לכהנא כו' שקילו שותא מקמי כהנא כו' ולמדו מזה דין טילטול ושם למדו מזה דלא הי' מדבר לבטלה אם לא שבא להשמיענו דין בזה ע"ש ובחולין [קי"א ב'] יהיב טעמא כולי האי ולמדו מיני' דין נ"ט בר נ"ט ע"ש, ויש עוד בפסחים [ע"ד רע"ב] א"ל אי מעלי טפלי' הב לי ואיכול, ובאמת גם מהרבה תנאים ואמוראים יש כהאי גוונא הרבה בתלמוד ובכמה דוכתי יש שלא נכתב גוף השיחה רק הדברי תורה היוצא, כמו בשבת [ע"ה ב'] ג' דברים סח לי רב אשי כו' ובסוטה כ"ה א'] ג' דברים סח לי זעירא כו' וכן בכמה דוכתי, לשון סח משמע דדרך שיחה בעלמא הי' כמש"ל מסוכה כ"א ב'] דדייק כן מלשון זה, והיינו שזה סיפור לו איזה סיפור ושיחה שמתוכה נלמד דין ההוא וכהוא דמשיחתו של רבן גמליאל, אלא דשם נזכר השיחה וכאן לא זכרו השיחה עצמה רק הנלמד ממנה והכל בכתב מיד ד' עליהם השכל, וכמו בנביאים נבואה שלא הוצרכה לדורות לא נכתבה כמ"ש במגילה [י"ד א'] כן בחכמי תורה שבע"פ, ובודאי כל אחד מתנאים ואמוראים חידש הרבה דברי תורה בכל ימי חייו ונמצא מהם רק מימרות מועטים והם אותם שידעו שצריכים להיכתב זכרון בספר לעולמי עד, וכן בענייני השיחות שקבעו הכל מה שיש בו צורך לעלמי עד וכל דבריהם במדה ובמשקל, ועי' [ברכות נ"א א'] שלשה דברים סח לי סוריאלי שר הפנים וג' דברים סח לי מה"מ נראה לי דהוא ג"כ תמצית מאיזה סיפור ושיחה שסיפרו לו]: [לז] ענין שבת ויום טוב דקדושת שבת גדולה ומ"מ ביו"ט שמתה יתירה מבשבת, כי קדושת שבת הוא מהקב"ה כמ"ש ויקדש אותו משא"כ יו"ט ישראל ש מקדשי לי' כמ"ש בפ' ע"פ (קי"ז:), כי נקבעו על הנסים שנעשו לישראל בהם, והוא כענין את ד' האמרת וד' האמירך דרוממות הש"י בעוה"ז הוא רק ע"י בני ישראל שמקדשין שמו דלולי הם לא הי' נודע בעולם (הזה), ונמצא מצד הקדושה שבת גדולה שהקדושה מהש"י אבל מצד עצמו של יום המקבל הקדושה נחשב יו"ט גדול, כי הוא המשכה מקודש העליון מה שהש"י מתקדש בעוה"ז ע"י ישראל עם קדושו גם בעולם השפל, משא"כ שבת היא מדה אחרונה שהיא הכנס"י והיינו מצד עצם היום, דהמקבל הקדושה דקבוע וקיימא הם כנס"י אבל מצד הקדושה הוא המשפיע לכנס"י.

וכמ"ש ז"ל דאמר הקב"ה לשבת כנס"י יהי' בת זוגך, ובברא"ר [ס"פ י"א] איתא בן זוגך ועי' בזוהר [בשלח ס"ג סע"ב] בסוף הדבור, ויעמ"ש במק"א דבשבת דליכא נקרא שבת כלה וכנס"י המשפיע דנצטוו לקדשו משא"כ בשבת דיממא, וזהו מצד רוחניות הקדושה אבל מצד הגופניות דיום שהוא זמן הוא מצד הגופני דעוה"ז שהוא תחת הזמן והזמן הוא המקבל קדושה יו"ט דישראל מקדשי שזה סוד את ד' האמורת הוא גדול, ומתהפך בזה כחומר חותם להיות המשפיע מקבל והמקבל משפיע וע"כ השמחה ביו"ט יותר, וסוד זה רמזו חכמים בלשון המשנה [עירובין ל"ח א'] יו"ט הסמוך לשבת כו' בראשון למזרח ובשני למערב בראשון למערב ובשני למזרח כו', ובגמ' שם איתא כשם

שאין מערבין ליום א' חציו לדרום וחציו לצפון כך כו' יום א' למזרח ויום א' למערב, וע"ד הפשט הדבר פלא מדוע שינה הלשון בחלוקת יום א' נקט צפון יום ובב' ימים נקט מזרח ומערב, ובדאי הלשון אומר דרשני ע"ד הסוד אשר הבאים בסוד ד' יבינו איך הלשון מדוקדק היטיב, דחלוקת יום א' הוא לדרום וצפון חצי יום הראשון הוא הבוקר דאברהם מדת החסד דרועא ימינא, וחצי יום האחרון דרגא דיצחק שתיקן תפלת המנחה כידוע, אבל יו"ט ושבת הם דוגמת מזרח ומערב שהם ת"ת ומלכות כידוע שהוא יחוד הקב"ה וכנס"י אני לדודי ודודי לי הוא מקלסה והיא מקלסתושכל ספר שיר השירים בנוי על זה דע"כ הוא קודש קדשים שהוא חיבור ב' הקדושות תפילין דכנס"י ותפילין דמארי עלמא וע' ברכות ו'.

(, והם קדושת שבת ויו"ט ופעמים זה מזרח וזה מערב ופעמים להיפך וכנ"ל: [לח].) עיקר השמחה הוא מסטרא דגבורה, כמ"ש בלידת יצחק כל השומע יצחק לי ואז"ל (יל"ש רמז צד) הרבה שחוק ושמחה הי' בעולם, ויין שהוא מסטרא דגבורה ישמח לבב אנוש, וכן אורייתא דאמרו בזוהר, (ח"ב פ'): דמסטרא דגבורה נפקא וכמ"ש (סוטה ל"ג ע"ב) משה מפי הגבורה פקודי משמחי לב, וזהו כשזכה שנעשית לו סם חיים דתורה תבלין ליצר (קדושין ל:) שזהו עיקר הגבורה הכובש את יצרו (תמיד ל"ב).

(, ובזה זוכה לשמחת לב מבקשי ד' דשמחו צדיקים בד' כתיב שזהו השמחה שרוצה הש"י בעולמו דישמח ישראל בעושיו, וזה אי אפשר אלא כשנסתלק המסך החוצץ דע"כ אמרו בתדב"א (רבה פ"ג) אני יראתי מתוך שמחתי ושמחתי מתוך יראתי, דשמחת בני ישראל הוא רק הבאה מתוך היראה דע"כ נא' עבדו את ד' ביראה ועבדו את ד' בשמחה דצ"ל שניהם יחד (ע' ברכות ל:), וזהו שמחה הראוי' לאפוקי שמחה של הוללות ע"י מילוי תאות עוה"ז וכיוצא למי שלא זכה דנעשית לו סם המות (יומא ע"ב:) כי טעם מהיין שהביא יללה לעולם דמי שלא זכה משממתו (שם ע"ו:) ששמחה זו לפי שעה וסוף נעשה שומם וריקן מכל ע"י זה, וזהו פסולת הגבורה.

שקלט עשו דעל חרבו יחי' שנטל העוה"ז לחלקו לשמוח בשמחת שעה בעוה"ז דעז"א הנה משמני וגו' דאז"ל שברכתו הוא דבר המזומן, כי לשמחה דעוה"ז אין צריך הכנה כי הוא מוכן ועומד לפני כל הרוצה לילך בשרירות לבו ולפרוק עומ"ש משא"כ השמחה של אמת לא בקל לזכות לה, ויצחק כשביקש לברך מתוך אכילה ושתי' דהיינו שמחה של מצוה דאין שמחה אלא בבשר ויין (פסחים ק"ט).

(זרזו לצאת השדה הידוע היא שהי' יוצא לשוח בה שהיא מקום תפלה וכמשז"ל (שם פ"ח) דיצחק קראו שדה ולעשות השתדלות שיהי' הציד לו ר"ל לסטרא דידי' דיצחק שיוכל להביא שמחת הש"י בלבו כשיהי' הכנה והשתדלות של קדושה, כי כהיית עינים מראות אינו ראייה גשמיות רק ראייה רוחנית של נבואה ורוה"ק שלנביא יקראו הרוואה, ומיצחק נעלם אז ראייה זו וע"כ ראה לחשוב על עשו שראוי לקדושה, וסיבת מחשבתו כי ציד בפיו הענין כי עשו הוא המקטרג הגדול בשמים ממעל נגד יעקב וזרעו כידוע דשרו שהוא כחו הוא ראש המקטרגים.

כי הפה נברא לדבר דברי תורה דעז"א (סנהדרין צ"ט:) על פסוק כל עמל אדם לפיהו לעמל פה, ומות וחיים ביד לשון דמי שלא זכה ומשמש בו בלה"ר נעשית לו סם המות

דהורגת שלשה כי שקולה נגד ג' עבירות החמורות כמשז"ל (ערכין ט"ו:), ודואג ע"י שהי' גבור בתורה כמשז"ל עליו לשון זה (סנהדרין ק"ו:), והי' משמאול נעשה לו הכח שהי"ל בפה לסם המות להיות מדבר לה"ר על דהע"ה שהוא שורש קדושת הפה שבקדושה דמלכות פה תורה שבע"פ קרינן לה (במא' פתח אלי'), והוא אדמוני עם יפה עינים דהורג רק מדעת סנהדרין (בר"ר פס"ג) על פי התורה אשר יורוך, אבל דואג נקרא אדומי מסטרא דאדום הוא עשו כי גם הוא כחו בפיו דע"כ יצאו ממנו רע"ק ור"מ ראשי תורה שבע"פ, אלא שהוא לקח לחלקו המות שבפה ומצד כחו שבפיו דבורו עושה רושם להיות מקטרג בגבהי מרומים, והנה מצינו בדרז"ל (שבת נ"ה וש"ד) מדת הדין שמקטרגת כי יש פעמים איזה קטרוג מצד מדה"ר דקדושה שמזה נמשך העונשין דבידי אדם ובידי שמים שבתורה לעוברי רצינו, וחשב יצחק כי רצה הש"י שיהי' נפש בפועל לקטרוג זה ובאמת ח"ו אין הקב"ה חפץ במי שמדבר דלטוריא על בניו כמשז"ל (שי"ר פ"א) ולא ברצון הש"י הוא, רק בבחירתו הרעה לקח מקח רע הזה לעצמו, וזהו הצייד שבפיו שראה שפיו פועל בקטרוגיו למעלה וראה שיש לו כח בפיו, וחשב דכח זה הוא מצד הש"י ושאינו מקטרג אלא על מה שהש"י ירוצה שיקטרגו ומזה ג"כ בא שמחה כמ"ש ישמח צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם רשע, אבל שמחה זו הוא רק לזרע יעקב כשינקמו מעשו דאין רשע אלא עשו כמ"ש (מגילה ו') על פסוק יוחן רשע כי הוא שורש הרשע שבמקום המשפט מצד הפסילת.

אבל בני ישראל עמך כולם צדיקים כתיב בהו וכן דרז"ל (סוטה י"ג.) פסוק זה דישמח וגו' פעמיו וגו' על יעקב במערת המכפלה שהרגו אז לעשו, ושמחה זו שמצד הנקימה וחרב נוקמת שהוא סטרא דעשו גם היא אינה אלא לחלקו של יעקב, שכל שמחה של אמת הקיימת לעד שזהו הנקרא שמחה בלשון הכתוב אינו אלא לקו היושר דלב כמ"ש לישרי לב שמחה שזהו נחלת יעקב בלא מצרים (שבת קי"ח ע"ב) מצד ישרות הלב שזה אין לו גבול, משא"כ לבו של עשו מלא עקלקלות ועקמומית רק בפיו הי' ציד לרמאות עד שהי' מקום גם ליצחק שהי' נביא ד' לחשוב בו ע"י הכיהוי עינים, וע"י כיהוי זה ג"כ לא הכיר אח"כ את יעקב אבל הריח את ריח בוגדיו שגם פושעי ישראל מלאים מצות כרמון (סנהדרין ל"ז ע"א) ואין שום מקום לקטרג עליו: ויצחק לא ציוה להביא לו יין, דידע דיש שותהו ורע לו (ברכות נ"ז) ואולי יביא לו מסטרא דרע, וכשראה שהוא מעצמו הביא צו ראה דמאת ד' הוא ושהוא יין המשמח כמו שהי' באמת מצד הקדושה ונתמלא בשמחה כשהריח בבגדיו, והם בגדי עשו שהוא הלבוש דחרב נוקמת שלבש יעקב אז, וכשראה שהכל בקדושה ע"כ אמר הוי גביר לאחיך וגו' ומהיכי תיתי להמשיל בן בין הבנים על שאר בניו ואף שחשב בעשו מ"מ לא החשיב את יעקב לרשע ח"ו, אבל לפי שראה עשו מקטרג עליו וכיון שראה שהכל בקדושה והקטרוג בקדושה ע"כ ראה שבדין הוא שיהי' גביר לאחיו, וזה הי' באמת ראוי ליעקב, אבל אלו הי' יודע שהוא יעקב לא הי' מברכו כן כי יעקב לא הי' מקטרג מעולם לעשו, ואין הקטרוג ממת יעקב כלל אפי' נגד רשעים וכמשז"ל (במדב"ר פ"כ) דהנביא הי' מצטער גם על אי"ה כמ"ש לבי למואב כחלילים, והוא מדתו של הקב"ה דאין שמח במפלתן של רשעים (מגילה י'): אבל גם בכל האומות לאחרים משיש ובעשו ביחוד הש"י חפץ באבדונו, כי ממנו שורש עמלק דכתיב בו תמחה שהוא שורש הקטרוג נגד הברית שכרת הש"י עם ישראל כמ"ש

(תנחומא ס"פ תצא) דהי' זורק את הברית ואמר טול מה שבחרת, היינו דהראה דהם נחשלים ואע"פ שבאים בברית חותמו ית' עדיין המקטרג מוצא מקומו לקטרג דמה נשתנו אלו מאלו, וע"כ נא' ואת עשו שנאתי ואשים הריו שממה דלא זכה משמחתו ונא' משנאיך ד' אשנא, וע"כ אף דיעקב לא קיטרגו מ"מ ודאי הי' שונאו ושמת בנקמתו מה דקוב"ה תבע ביקרו, וע"כ נתגלגל שיחשוב יצחק עליו שהוא עשו דידע שהוא המקטרג תמיד בשמים נגד יעקב ורוצה למשול עליו ובירכו בזה דהוי גביר, ועי"ז זכה יעקב בברכה זו להיות מושל על עשו ולא יוכל לצאת קטרוגו לפעל בשום דור, וגם לברכת אורריך ארור זכה ע"י ההתלבשות בבגדי עשו דעי"ז הריח ריח בוגדיו, דיעקב מצד עצמו אין עליו שום מקום קטרוג וכל נגיעת שרו של עשו כשנאבק עמו הי' רק בכף יריכו ואמרו כבר"ר (פע"ז) בצדיקים היוצאים ממנו, וגם הם כולם זרע אמת דמטתו שלמה רק שדבר זה הוא מצד האמת לאמתו ויתגלה לעתיד כשיבוקש עון ישראל ואינינו, אבל מצד הלבוש שבעוה"ז יש נגיעה למקטרג והיינו מצד זרעו אחר שנתפשטו ממנו, אבל מצד האמת ליעקב עצמו מצד התכללות זרעו בו ששורשן של הבנים כלולים במוח האב אין בהם שום פסולת לקטרג כלל, רק אחר שהוליד בנים ונתגלו נפשותיהם מלובשים בגופים בפ"ע צד הלבוש כתנות אור הגוף שממשכא דחויא כידוע יש מקום קטרוג למראית העין בעוה"ז, אבל יעקב אע"ה מצד עצמו שאז"ל עליו (תענית ה:): דלא מת הוא תיקן העטיו של נחש לגמרי, ולבוש גופו הי' כתנות אור תחת עור ולא הי' טענה עליו גם מצד גופניותו אף מצד הירכין שהוא ההתפשטות בזרעו טרם שנתלבשו בגופים בעוה"ז, וע"כ אלו יצחק הי' מכירו שהוא יעקב אז כששרתה עליו רוה"ק בשעת הברכה הי' רואה שאין שום מקום לקטרוג וארירה נגדו כלל, מצד השגת האמת לאמיתו בעמידת יעקב עצמו בלבוש גופו שהי' כתנות אור המאיר בלי שום העלם הבא מצד החשכות דעוה"ז, אבל רק מצד ההתלבשות בבגדי עשו שהוא הלבוש דרע, ומ"מ קראו הכתוב החמודות ואז"ל (פרד"א פכ"ד) שהם בגדי אדה"ר שהגיעו לידו, והיינו הכתנות עור שאחר החטא כי לבוש עצמו הוא שורש הרע שאין לו תיקון כלל והוא פסולת גמור דע"כ נא' בו תמחה, אבל כשהי' משמש את אביו שרצה להטעותו כמשאז"ל (בר"ר פס"ג) וידע שאביו נביא ובעל רוה"ק ויוכל להשיג גם מה שבמעמקי לבבו וכ"ש מה שחוטא בפועל, ע"כ התלבש לפניו בבגדי אדה"ר שאחר החטא היינו שהי' מראה לו בפשיטות טלפיים שלו שכל חטאיו הם רק מעטיו של נחש לאדה"ר דהוצרך להתלבש במשכא דחויא וגשמיות הגוף הוא הגורם לחטאים, והתלבשות זה לא הי' להתעות למראה עין בשר לבד רק גם להמבין בפנימיות לבבו הי' מעלים גם בלב, כי יש התגלות הלב ומעמקים וכמ"ש אין חפץ לכסיל בתבונה דהיינו הבינה שבמעמקי הלב כי אם בהתגלות לבו שרוצה להתעות את עצמו ג"כ לחשוב כי לבבו טוב ורק היצר מסיתו לכל חטאיו, ואצל ישראל באמת הוא כן דלא ידח מהם נדת ואע"פ שחטא ישראל הוא (סנהדרין מ"ד).

(דשורש מעמקי לבבו דבוק באלקים חיים חלק ועשו ראש המקטרגים נגד בני ישראל לומר מה נשתנו אלו מאלו, דזה כל קטרוג המקטרגים למעלה לומר דככל הגוים בית ישראל ח"ו כי הם אין מכירים אלא מה שגלוי בפועל במעשה או עכ"פ בהתגלות לבו ולא השורש הנעלם, וע"כ אמרו בתנחומא [פ' צו] על פסוק ואם בין כוכבים שים קנך

משם אורידך כי עתיד עשו להתעטף בטליתו ובא ויושב אצל יעקב שחושב שיכול להתעות גם את הש"י הצופה ללבב שמצד ההתלבשות בטלית של מצוה שהוא הלבוש הנגלה שגוף האדם מתלבש וכך ושת בלבוש, וזהו ההתגלות לבו לבו מתלבשים בו, ומצד לידתו מיצחק ורבקה שהי' נקי אגב אימ' ואביו ונימול לח' דע"כ נקרא ישראל מומר בפ"ק דקדושין (י"ח).

([ואף דראיתי בתשו' ח"ס יו"ד סי' (רמ"ה) דעשו שהי' אדמוני לא זכה לימול לח' ע"ש, כמדומה דראיתי באיזה מקום בדברי רז"ל נגד זה, ולדינא נמי קודם מתן תורה דאכתי לא כתיב וחי בהם ומצות מילה נצטוו בה אברהם וזרעו אחריו מפי ד' לא היו רשאים לבטלה מחשש סכנה דולד אדום אפי' תימא דהוא כאדום דפרק ר"א דמילה (קל"ד).

(והאמת ג"כ פשוט בעיני דהך אדמוני אין לו ענין לאדום דשם דלא נבלע דמו עדיין וזה גם בגדלו הי' כן ויצחק אע"ה בקי ביצירה וטבע ויכול להכיר דאדמימותו אינו משום דלא איבלע דמו עדיין] שהוא נולד ישראל, רק שזרע יעקב אע"ה אין יכולים עוד להחליף שמם ולעקור עצמם משורש היהדות, ואפי' יגדילו עונות עד לשמים עדיין ישראל הוא לכל דבר ולא נעקר שם ישראל ממנו שהוא השורש שבקדושה שבכל זרע יעקב דמטתו שלימה שאין בהשורש שממנו שבכל זרעו אחריו שום פסולת, וע"כ זה השורש דשם ישראל שמיעקב אע"ה נשאר לעולם, אבל עשו אף דנולד בקדושה עדיין הי' הבחירה בידו לעקור עצמו מקדושה זו שירש מאבותיו, כי אף שהאבות זכו לזרעם אחריהם להיות שורש קדושתם תקוע בכל זרעם כי הם בכח השתדלותם הפכו כל כחותיהם לקדושה ולא נמצא בהם שום רע כלל ומשורש טוב לא יצא אך טוב, מ"מ עדיין לא זכו להיות מטתם שלימה עד יעקב היינו שיתהפך עצמיותם לגמרי שלא יהי' מציאות לרע כלל בענין שיהי' מציאותם מציאות אחר משאר בני אדם וש"א"א שיולידו אלא בדומה להם, וכמו שלא יולד.

אדם מבהמה ובהמה מאדם כך אי אפשר להוולד גוי מישראל וישראל מגוי, ודבר זה התחיל מיעקב שזכה לשם ישראל לו ולזרעו אחריו, אבל אברהם ויצחק עדיין לא נתהפך עצמיותם לגמרי עד לידת יעקב שאז נתקיים הבטחתו כו ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק (נדריים לא.) ונדחו ישמעאל ועשו מליקרא זרע אברהם ויצחק, ואז נשתלמו גם אברהם ויצחק להיות מטתם שלימה כי מעתה אין קרוי ומתייחס למטתם אלא זרע יעקב, וע"כ נולד עשו קודם יעקב כדי שיצא הוא וסריותו עמו כמשאז"ל (בר"ר פס"ג) היינו שנדחה הפסולת שהי' במטתם מקודם, ואח"כ נולד יעקב שהוא התגלות המטה שלימה שיש בכח האבות, ועשו שנולד לפניו עדיין לא הי' לו כח זה והוא הי' מצד עצמו פסולת גמור ככל הגוים ועוד גרוע יותר מהם הרבה, כידוע דזה לעומת זה בכל מקום שיש שורש קדושה יותר הרע שלעומתו ג"כ חזק יותר ועד"ש (סוכה נ"ב).

(כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו, ובו הי' שורש קדושה עצום מב' אבות קרוב ממש לקדושת יעקב אע"ה דהלא אח עשו ליעקב ועד שהגדילו לא היו ניכרים זה מזה כמשאז"ל (בר"ר שם), ואף דבוצין מקטפי' ידוע (כמ"ש ברכות מח.) בהם לא הי' היכר בילדות כי שניהם מצד תולדותם מאבותם הי' בקדושה רק אחר שהגדילו וניכר כח עצמותם, ועשו מצד עצמותו שורש הרע אבל מ"מ מצד כח תולדתו ושרשו מאבותם

הי"ל כח להתלבש בפשיטות טלפיים שלא יהי ניכר, וכמו שבקטנותו שהי' גובר שורש האבות בו שעדיין לא הגיע לכלל דעת דעצמו לא הי' ניכר, וד' יראה ללבב כתיב רק שם הוי' שהוא מדת יעקב אע"ה שחלק הוי' עמו וכמ"ש בשהש"ר על פסיק ולבי ער דהקב"ה לבן של ישראל שנא' צור לבבי וחלקי שכביכול שם זה הוא פנימיות מעמקי הלב דבני ישראל, וע"כ הוא יראה ללבב ששם אין שום פסולת בזרע יעקב ובאומות ובפרט בזרע עשו ביחוד הוא ההיפך אבל מצד ההתגלות יש מקום למדת הדין המקטרגת דהמשפט לאלקים הוא ולא לשם הוי' דשם יראו לעינים דהיינו ההתגלות וע"כ נקראים הסנהדרין עיני העדה (במד"ר פט"ו) וכשיש דין למטה אין דין למעלה (דב"ר פ"ה): ויצחק אע"ה שממדה זו ע"י קטרוגי עשו שהי' מוצא חן בעיניו לשעה, כהו עיניו ולא יכול עוד לראות לעינים וזכה להשגה דראיית הלבב בשעת הברכה שהוא ההשגה דשם הזי' דרגא דיעקב שהאור נגד עיניו, דעכ"א ראה ריח בני וגו' ברכו ד' שם הוי' דהריח ריח בוגדיו שגם הם מלאים קדושה, וזהו ע"י ברכת שם הוי' השוכן במעמקי לבם, וע"כ התחיל אח"כ לברכו גם מצד מדתו מדה"ד שלא יהי' עוד מקום לקטרג עליו, וע"כ אמר ויתן לך האלקים וגו' גם מצד שם זה שהוא דרגא דידי' המשיך לו שפע ברכה גם מצד מדה"ד, כי אחר שהרגיש בו הריח אשר ברכו הוי' מעתה גם מדה"ד מסכמת בברכתו, ואף שמ"מ ראה שיש מקום קטרוגים מצד הלבוש דעשו שלבש וחשב יצחק דהוא עשו דעי"ז הריח ריח בוגדים רק שהם אין בוגדים אלא ע"י העטיו של נחש, ואותם בגדים דאדה"ר והריח בהם ריח הפנימיות דצור לבבי שהמעמקים דבוק בד' ואסא קרו לי' והחטאים רק מצד החילפי והקיצים הסובבים להשושנה והאסא ועי' סנהדרין מ"ד.

(וכמ"ש בברכות (י"ז) גלוי וידוע שרצונינו כו' ומי מעכב שאור כו' ומלכיות, והם הכל אחד כי השאור ההוא השורש דגוים ומלכיות כולם והוא עמלק שהוא הראשית גוים וע"כ אמר ואורריך ארור שהמקטרג הרוצה לעשותך ארור הוא עצמו יהי' ארור, כי יתהפך הכל עליו כי כל הפסול פוסל ובמומו פוסל (קדושין ע') דלולי כן לא הי' פוסל למי שהוא כשר באמת רק המום שבו חישב שגם האחר כן, וכך קטרוג עשו נגד יעקב כשנתברר לו שלימות מיטתו דיעקב ממילא קטרוג המקטרג ישוב עליו ונשא השעיר עליו את כל עונותיו ודרשו רז"ל (בר"ר פס"ה) עונות תם, ידיו על ראש השעיר הוא עשו איש שעיר שהוא המקטרג למעלה וחופר גומץ בו יפול ועל קדקדו חמסו ירד חמס עשו אחיך ישוב בראשו, שכשמתברר תמימות יעקב איש תם שאין בו פסולת ממילא ע"כ כל הפוסל הוא מצד שהוא מומו ומכריזים עליו פסול זה כדר"י פרק י' יוחסין (שם) וע"כ נעשה הוא ארור, וכן בהמן דאז"ל (מגילה י"ב): דליכא דידע לישנא בישא כותי'כותי' והרבה בעל לשון הרע בעולם, אבל כונת רז"ל הוא על לה"ר וקטרוג הבוקע ועולה לשמי מרומים עד שבקטרוגיו פעל לשעה ולפנים מיהת גזירת להשמיד וגו' על כל ישראל ח"ו דבר שהוא חורבן העולם לגמרי, ודבר זה לא פעל עדיין אדם בעולם, ועשו תמצית פסולת הרע שבכל האומות ע"כ כחו הוא ס"מ ראש המקטרגים כנ"ל, ועמלק תמצית הרע דעשו ושורשו, והמן תמצית ושורש הרע דעמלק ע"כ הוא תכלית השורש דרע דלה"ר וקטרוגים נגד עיקר הכל שהם ישראל וליכא דידע כמותו, וע"כ אמרו בחולין (קל"ט): המן מן התורה מנין המן העץ, וזהו תחלת קטרוג מדה"ד על חטא הראשון שהי' בעולם שהתחלת השאלה והקטרוג הי' במלת המן, וזהו שורש המן מן

התורה ר"ל דאין לך דבר שאין לו שורש בקדושה דלולי כן לא הי' לו מציאות בעולם, וע"י התורה הי' בריאת כל העולמות והיא דפוס כל מעשי בראשית כמשז"ל (בר"ר פ"א וע"כ כל דבר צריך להיות לו שורש בתורה, ואפי' כל מיני רע יש איזה שורש מצד הקדושה רק מצד זה לעומת זה שעשה האלקים ורצה שיהי' עה"ד טו"ר ומציאות להתגלות רע בעוה"ז נמשך מה שנמשך, ושורש ההתחלה לראש המקטרגים שמצד הרע שהוא תכלית הרע דלה"ר השקול נגד ג' עבירות החמורות (ערכין ט"ו): שנגדם הם ג' מלכיות, בבל נגד ע"ז ושם נשתחוו לצלם, ופרס נגד גילוי עריות ואז הי' חטא דנשיאת נשים נכריות שזה החטא שגרם שלא הי' ביאה ב' דימי עזרא בתוקף כדיהושע כמשאז"ל (ברכות ד').

(וזה גרם ג"כ לקיחת אסתר לאחשורש שהוא ג"כ ג"ע אבל באונס, וסופה דברצון כמשז"ל מגילה ט"ו) על פסוק כאשר אבדתי הי' לשם שמים להצלת כלל ישראל ולבשתה רוה"ק ע"י אותה מעשה וכמ"ש שם), ובזה נתקן הכל ונעשה הרפואה למכה לברר דבזרע ישראל הגם דלמראית העין הוא חטא כונתם, לשמים, ויון נגד שפיכות, דמים והם הראשונים לשפוך דם ישראל כמים בשביל קיום התורה ומצותי' מה שלא הי' כן עד אז, דגם נבוכדנצר הרשע לא הרג אלא ש ש אותם הנלחמים עמו שלא רצו להשתעבד לו לבד, ובגזירת הצלם לא מצינו שנהרג שום אדם מישראל על זה רק ביקש לשרוף חנני' מישראל ועזרי' ולא נשרפו והשאר נשתחוו דאנדרטי הי' כמשז"ל (ע' תוס' פסחים נ"ג: וש"ד), וכפי קליפת האומה שבני ישראל תחת ידם ומשועבדים להם כפי שרשם והשתקעותם באיזה כח דרע, כן הוא אצל בני ישראל אז בהיותם תחת ידם מצו' להיות נכשלים בזה מצד התגברות קליפה זו ובמלכות יון התחילו ורבו המסורות בבני ישראל שהם כרוזפים ושופכי דמים וכמשז"ל (ב"ק קי"ז).

(על פסוק כתוא מכמר דע"כ הותר להורגו משום דבא להורגך, וזה התחיל בין בני' במלכות יון ולא הי' מקודם והתחלת גזירת שמד היונים הי' על ידיהם כידוע לקורא בספרים, ומלכות הרשעה שמזרע עשו השקולה נגד כולם כמשז"ל (ויק"ר פי"ג) על פסוק דחילא ואימתני ותקיפא ועל פסוק חרב שלישייתה, היא נגד לה"ר שזה הי' חטא ישראל בחורבן ב' ועי"ז גבר כח הצה"ר דעשו בקטרוגיו, וכל הגזירות רעות דמלכות הרשעה לא הי' כזו דהמן כי הוא שורש הרע דלה"ר דליכא דידע כמוהו ונמצא הוא שורש כל הרע שבעולם, ושרשו בקדושה היינו מן התורה שע"ז נמשך קיום מציאותו בעולם בשעה שהי', הוא ממלת המן שבהתחלת קטרוג מדה"ד הקדושה דעצמות הש"י ומזה נשתלשל ע"י מסכים וצמצומים רבים מציאות קיום מקטרג מלאך רע הנעשה מהעבירה עצמה כידוע, והוא ג"כ מה שאז"ל בב"ב (ט"ז:): היא יצה"ר הוא שטן כו' יורד ומסית עולה ומקטרג כו', ולעתיד ישחוט הקב"ה למה"מ ויצה"ר (סוכה נ"ב) כי יתברר שכל חטאי ישראל הכל ממנו וקטרוגו הי' במומו וישוב כל העונש עליו ואז יכלה השאור שבעיסה וכן השעבוד מלכיות שישוב הכל בראשם, וכן הי' בהמן ששבה מחשבתו הרעה על ראשו דנהפוך הוא אשר ישלטו היהודים באויביהם ואותו ובניו תצו על העץ אשר הכין למרדכי, וכן בנחש הקדמוני שהוא המסית והמקטרג ונוטל נשמה סוף נטל שלו בי' קללות הקיימות בו לעולמי עד כמשז"ל (בר"ר פ"כ צ"ה) על פסוק ונחש עפר לחמו, שגם כשיתוקן חטא אדם אותו רשע אין לו תקנה בשביל שרצה להוריד כל הבריות

לעפר, וכן עשו ע"י קטרוגו ביוצאי ירך יעקב הי' מיוצאי יריכו עמלק שאין בו שוה לחלוחית טוב כלל דע"כ אין מקבלים גר ממנו כמ"ש במכילתא ס"פ בשלח, ועיקר תולדות יעקב יוסף ועליו עיקר הקטרוגים דע"כ שנאוהו אחיו ונמכר ל לפי שמזרעו עקרי ישראל ירבעם ואחאב, וכמ"ש בב"ר (פרשה פ"ד) דא' זה עתיד להסיתני לבעלים והוא שטנו של עשו ועמלק ונופל בידו כמ"ש בב"ר קכ"ג:), וכן גמר מחייתו לעתיד יהי ע"י משיח בן יוסף, והכל ע"י ברכת אורריך ארור שזכה לה יעקב ע"י מה שהוכרח להתלבש בבגדי עשו כנ"ל, ונמצא כל התחכמות עשו להתעות אביו הי' לרע לו דיעי"ז גרם שיקבל יעקב הברכות ביתר שאת כמשנ"ת, ולפי שהוא לא ידע משם הוי' שזהו שם העצם שאין בו שיתוף דלא זכה בו אלא יעקב שהוא שורש השגה דשם זה, ואברהם ויצחק השיגו זה רק מצד השורש דיעקב הגנוז בהם שעתיד לצאת מחלציהם, ועשו הכיר רק דרגא דאביו פחד יצחק והיא השם אלקים והוא שם המשותף דיש גם אלהים אחרים והוא נדבק בהם, ולפי שמצד שם זה הכל במשפט כפי הנגלה ע"כ חשב שיוכל להתעות, ולא ידע איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו שהוא חשב שיוכל להצפין ובאמת אם יסתר וגו' ואני לא אראנו נאום ד', דמצד שם הוי' אי אפשר שום הסתרה והעלמה כי בוחן לבות ד' וע"כ כל מה שהוא חשב להתעות ולקטרג נהפך לרע לו וטובה לישראל וזהו פורים כי פור המן נהפך לפורינו וחייב לבסומי, נגד המשתה הראשון דאחשורש שהי' התחלת הרפואה למכה בשכרות אחשורש שנהרגה ושתי, והגמר במשתה היין דאסתר, והמן התפאר בזה ואמר אף לא הביאה וגו' והי' מלא שמחה על זה ולא ידע כי בנפשי הוא וכוס התרעלה שתה לא מיין המשמח, אבל אסתר דמסתמא ג"כ שתתה עמהם היא שתתה מיין המביא שמחה דעי"ז ליהודים היתה אורה ושמחה, דאסתר מן התורה מנין ואנכי הסתר אסתיר כמ"ש בחולין [קל"ט ב'] שהיא נמשכת מצד ההסתר פנים שהיא מדת הצמצום והגבירה, אבל אף דאהדרינהו לאפי' עוד ידו נטוי' עלינו כמ"ש בחגיגה [ה' ב'] מקרא דבצל ידי כיסתיך דקאי אואשים דברי בפך והוא תורה שבע"פ, דתורה שבכתב הוא מה שדיבר הש"י עם משה פנים אל פנים וכן כל דורות הנביאים זכו לגילוי אור פנים, ואחרי שנסתלקה הנבואה התחילו חכמי תורה שבע"פ שעליהם אמרו בתנחומא פ' נח] העם היושבים בחושך ראו אור גדול עש"ב, וכן אמרו בסנהדרין כ"ד א' [במחשכים הושיבני זה תלמודה של בבל, אבל זהו מסטורין של הקב"ה כמ"ש (תנחומא פ' תשא) מי שמסטורין שלי בידו הם ישראל, כי ישת חושך סתרו כתיב דשם הוא סטריו ית', ואע"פ שהוא חושך והסתר פנים החושך היא ע"י צל ידו ית' ולא ע"י דבר המחשיך באמת שעצמותו חושך, רק ע"י צלא דמהימנותא המגין וסוכך עלינו דרך הסתר פנים דוקא כמו להגן בפני החמה הלוהטת צריך לעשות צל ולהחשיך קצת, כי ריבוי האור מזיק לחלושי הראות וכן רבוי החום, וברוחניות ג"כ כפי ריבוי האיר שהי' בדורות הנביאים כן זה לעומת זה גבר אז יצרא דע"ז דכל הגדול מחבירו יצרו גדול (סוכה נ"ב) וכן בכלל האימה, ובדור אלי' שהי"ל יותר מששים ריבוא נביאים תלמודים כמשז"ל (רות רבה) הי' ריבוי ע"ז ג"כ כמשז"ל (סנהדרין ק"ב).

(דאחאב העמיד על כל תלם, ואנשי כנה"ג שבטלו יצרא דע"ז (יומא ס"ט): דאמרו לא איהו ולא אגרי' אז נסתלקה ג"כ הנביאה כי הוצרך להעלים הבהירות ג"כ, אבל עוד ידו

נטויל בהסתר פנים לזכות לאור גדול ע"י שאשים דברי בפוך שכל חכמת חכמי תורה שבע"פ הוא דברי אלקים חיים ית"ש, וכמ"ש בב"ב (י"ב).

(דאתאמרא הלכה למשה מסיני כותי', וכל מה שתלמיד ותיק עתי לחדש נאמרה למשה מסיני (ויק"ר פכ"ב) וע"כ חכם עדיף מנביא (ב"ב שם) דאף שהוא בהעלם הוא משיג יותר וזוכה לנטוע שמים וליסד ארץ כמ"ש בזוהר (ח"א ה'.) דע"י חידושי דאורייתא נבראו שמים וארץ חדשים, וזהו רק בתורה שבע"פ שבה הם החידושין שמחדשין חכמי ישראל, וזהו חזרת קבלת התורה בימי אחשורש דהדר קבלוה מאהבה כמ"ש בשבת (פ"ח).

(, והיינו על תורה שבע"פ דעל זה היל' תחלת כפיית הר כגיגית כמ"ש בתנחומא נח), ואסתר סוף כל הניסים כמ"ש ביומא (כ"ט.) היא מדרגה אחרונה שבמדרגות הניסים, שבכל דבר יש י' מדרגות כמ"ש בקדושין [מ"ט ב'] בכל דבר י' קבין ע"ש, ומדרגה אחרונה הם הניסים נסתרים שהש"י עושה עמנו בכל יום שאינו בהתגלות בשידוד הטבע, רק גם הנהגה טבעית הכל הוא מהש"י המסבב סיבות בהסתר והעלם להיות לטובת ישראל שעל זה אומרים על נסוך שבכל יום כידוע, וכן נס דאסתר לא היל' בשידוד טבע כי זה דרך טבע שמלך יעשה רצון אשתו, אך עכ"ז הכל הכירו אח"כ סיבוב הסבות שתהרג ושתי ותלקח אסתר כי הכל נסים נסתרים לישועת ישראל וזהו שגם בהסתר פנים ידו נטויל עלינו וזהו שורש אסתר, וע"כ היל' הנס ע"י אשה שהיא המדרגה האחרונה בכל י' מדרגות רזא דאשת חיל עטרת בעלה כידוע, וע"כ לשון חכמים אסתר סוף כו' קראו הנס על שמה המדרגה האחרונה, והיא מדה"ד שלמטה הקשה שמזה המשיכה שפיכת הזעם על המן ואויבי ד', ושמחה לצדיק עשות משפט כתוב והמשיכה עי"ז ליהודים אורה ושמחה, אורה זו תורה (מגילה ט"ז:) שבע"פ שהוא אור גדול היוצא מתוך החושך, ושמחה היא שמחת צדיקים בד' מעולם בעת צרה שנתהפך הצרה שהוא פסולת הדינין למעוז וגבורה, וחרון הצרה וסערת ד' על ראש רשעים יחיל, וזהו ההתהפכות דנהפוך הוא להמקטרג על ישראל ורוצה להמשיך ח"ו דינין עליהם הם נהפכים עליו, ולישרי לב שמחה דעי"ז מתיישר הלב כענין לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומיות שבלב (ברכות נ"ט דהאלקים עשה שיראו מפניו ומרעים ומראה קול רעש ואש בוערה להפחיד האדם ועי"ז מתיישר לבו וזוכה לשמחה דשמחתי מתוך יראתי כנז"ל: ושמחת לב יטיב גהה ומזהיר הפנים, וכן חכמת אדם תאיר פניו דהחכמה תעוז לחכם ועוז פניו ישונא, ע"י העוז וגבורה ושמחה הפנים מאדימין ומזהירין היפך בצער ובושה דאזיל סומקא ואתי חיורא (ב"מ נ"ח ע"ב), כי גוון האודם הוא המזהיר דע"כ מתרגמינן שני זהוריתא לשון זוהר, והאי שמשא סומקתא היא (ב"ב פ"ד ע"א) וזויה וזוהרה בכל העולם, ומרע"ה כשקיבל תורה מפי הגבורה זכה לקירון וזוהר אור פנים ופניו כפני חמה כמ"ש בב"ב (ע"ה).

(ותפוח עקיבו של אדה"ר מכהה גלגל חמה כי הוא זכה לזוהרא עילאה וזיו פנים שלמעלה, ואחר החטא ניטל זיו פניו כמ"ש בברא"ר (פט"ז) על פסוק משנה פניו ותשלחהו ושעתיד להחזירו ע"י בן ישי כשיבולע המות יתוקן חטא ארה"ר דבאור פני מלך חיים, וזהו שפירו דדוד דכתיב ב'י אדמוני עם יפה עינים דעי"ז זוכה להיות עין

בעין יראו בשוב וגו', וכמ"ש בשבת (פ"ט:): דמחוי להו יצחק הקב"ה בעינייהו, דזהו מסטרא דידיה ע"י הצמצום יכולים להשיג וע"י היראה זוכים לראיה, ואם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו דהאדמימות שמסטרא דעשו יתלבן, כשל"ג בגימט' שמח"ה היא שמחה של מצוה כשיעשה מהעונות זכיות, כי יש אדמומית הפנים ע"י כעס ורציחה או ע"י גסות רוחא שע"י תמרא וניאופין וחמודות עוה"ז שהיא השמחה של הוללות.

דג"כ נראה לאותם האומרים לרע טוב כי ייטיב גהה ושמים חושך לאור ולחשוב שמזהיר. ובאמת הן משחירין פניו אח"כ ולעוה"ב והאי שחור אדום הוא אלא שלקה (כסוכה ל"ג ע"ב), כי אחר הפנים להיות חשך משחור תארו, ולבן הוא היפך השחור דהוא שורש החסדים כידוע: ובכל דבר יש טוב ורע מסטרא דעץ הדעת טו"ר וכן בשנים ושלג, וכמו שנשאלתי דבכתוב הנזכר נאמר דשנים רע ושלג טוב ומצינו במקום אחר בהיפך לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים.

אבלאבל ידוע דגווי לבן ואדום הם מדות ב' אבהן אברהם ויצחק שיצא מהן פסולת, שאיש היהודי מזרע יעקב דמטתו שלימה צריך לירא וליזהר מהם ולנטות מכל אחד מהקצוות להפכו שע"ז יבוא לקו המיצוע מידת יעקב, וכידוע דברי רמב"מ (בהל' דיעות ובח' פרקיו) דבכל המדות צריך להתנהג בדרך האמצעי אם לא כשנטה לקצה הא' דאז צריך שיטה עצמו לקצה האחר, ועשו שהי' ישראל מומר (קדושין י"ח ע"א) ומת ברשעו הוא שורש לכל עונות בפעל שבזרע ישראל דע"כ נשא השעיר את כל עונותם, וכן נחש הקדמוני הוא שטן [בגימט' נחש עם הכולל] הוא יצה"ר הוא מה"מ (ב"ב ט"ז).

(הכל נמשך מהפסולת שמסטרא דגבורה בזה לעומת זה, אבל ישמעאל עשה תשובה כמשז"ל (שם) אלא דאין תשובה מועלת בגוים דלא נתנה תשובה אלא לישראל, וכמ"ש קמאי ואיתא נמי בתנחומא האזינו, אלא שמ"מ מצד שהוא גוי אין לו שייכות לישראל ורק מצד שהוא הפסולת דאברהם ואצל אברהם הוא רק בכח והיציאה לפעל הוא בישמעאל כי מה שבאב בכח יוצא לפעל בבן, והיציאה לפעל בפסולת דאברהם אינה אלא בזרע הגוים שאין נקרא זרעו, וע"כ גם בישמעאל עצמו מצד כח אברהם שבו לא הי"ל כח לישראל כך וסוף מצד שורש אברהם שבו עשה תשובה, אלא דלא הועילה לו לתקן הקודם כבישראל דאחר התשובה אין מציאות לחטא, וע"כ כל החטאים בפעל שבזרע ישראל אינו אלא מסטרא דעשו פסולת דיצחק ואף דגם הוא אין נקרא זרעו כמ"ש בנדרים (ל"א).

(ולא כל יצחק, וע"כ כל חטאי בפועל של ישראל שהם לבדם זרע אברהם ויצחק באמת אינם בעצמיותם רק כהוצי הסוכבים האסא, מ"מ הסתבבותם בא ע"י שורש עשו מה שמשרשו ותולדתו נולד בבטן א' עם יעקב ועד שהגדילו לא ניכרו בין זה לזה כמשז"ל (בר"ר פס"ג) על פסוק ויגדלו הנערים, ומצד הפסולת דאברהם אבינו בא רק ההרהורים דתאות שבכח בלב עד שלא יצא לפעל, ומחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה בישראל כמ"ש בקדושין (ל"ט) אבל הפחד מהמחשבה רעה רק דע"ז הרי הוא ניתק ונתקרו מעבודת הש"י ויצחק הי' מנוגב מכל תאוה וע"כ הי' לבבו בוער כאש תמיד להש"י בלא שום קירור, וזהו תולדות אברהם שבקדושה דמיא אוליד אשא שהצמיח החשק להתלהב להש"י משא"כ בפסולת שהוא החשק לתמודות עוה"ז, וזהו היראה

משלג שהוא מביא קרירות ועל זה נא' לא תירא לביתה משלג דיראה זו אינו נוגע לעצמותו רק לביתו, כי הלב הוא בית ומשכן הנפש שהוא עצם קדושת איש הישראלי שעל זה א' בברכות (כ"ח).

(יכוין את לבו כנגד בית קה"ק, כידוע בזוהר דהלב מכוון נגד בית קה"ק כי הקב"ה צור לבבן של ישראל והוא שוכן בלב איש ישראלי אפי' כשהוא ישן ויושב בטל דכישן דמי וכמ"ש בשהש"ר על פסוק אני ישינה ולבי ער, ומזה בא התעוררות בלב כל פעם להקיצו מתרדימתו והיצה"ר הוא הזבובי מות היושב על ב' מפתחי הלב (ברכות ס"א).

(להשכיחו ולהפילו במחשבות של דמיונות עוה"ז לקררו עי"ז מהתעוררות ההתלהבות להש"י, דזהו עמלק אשר קרך שהוא ראשית גוים הנמצא ג"כ בעשו כי גם הפסולת של אברהם אבינו כלול בו, וזהו היראה לבית שהוא הלב משלג והוא שמחה של הוללות המקרר ומשכיח דשלג בגימט' שכחה כידוע, ולא תירא כי כל פנימיות הלב לבוש שנים הוא תוקף הגבורה הקדושה להתגבר על יצרו כידוע דגבורות הקדושות שורפין כל תאות רעות, ועצמיות הלב של איש יהודי גלוי וידוע שרצונו לעשות כו' (שם יז).

(אלא שיש מעכב להיות הלבוש והבית המסבבין לעצמיות נראה לא כן, אבל בהתגלות מעלת האשת חיל יתגלה דגם הלבוש של ביתה הוא שנים, ובזה הוא הביטול לכל כח הרע שבלב גם עד שלא יצא לפעל והביטול לפסולת דאברהם אבינו הוא ע"י דרגא דיצחק: וזהו דודי צח ואדום ביציאת מצרים אף דפסח נגד אברהם, מ"מ הגאולה מכל הפסולת שמסטרי' הוא ע"י סטרא דיצחק דבפסח נולד יצחק (ר"ה י'), ושבועות דהוא נגד יצחק דאורייתא מסטרא דגבורה (זוה"ק ח"ב פ"א) נגלה עליהם כזקן מלא רחמים רחמים (מכילתא שמות) ולבושי' כתלג חיור, כי התיקון לפסולת דיצחק הוא ע"י סטרא דאברהם ומעונות כשנים נעשה שלג שמתלבן, וזהו בשבועות דלא כתיב בי' שעיר לחטאת ואמרו בירושלמי (ר"ה פרק ד' הל' ח') דכאלו לא חטאתם, דה דהינו שהוסר כחם החטא ונתלבן ער שכאלו לא חטא, ועדיין אין זה תכלית השלימות שמי שחטא כל ימיו ושב באחרונה ונתלבן להיות כמי שלא חטא הרי כך הי' גם קודם שנברא, והגם דמבקשין הלואי שתהא יציאתו כביאתו בלא חטא וגם זה טוב, מ"מ הרי אין זה תכלית הטוב ושלימות המכוין בבריאה דמה פטל בביאתו לעולם ונמצא בריאתו למגן, אבל שלימות התיקון כשיזכה לתשובה שלימה שיהיו זדונות כזכיות עד דעליהם הוא חי' יחי' כמ"ש בפ' יוה"כ (פו:), וזהו ע"י שלבבו בוער כאש להש"י עד שנשרף ונכלה כל הפסולת והרע שבלב ונעשה כולו קודש לד' ממילא מתגלה וגם כל מעשינו פעלת לנו וכל החטאים הוא ע"ד עבירה לשמה דגדולה ממצוה שלא לשמה (נזיר כג:) והחטאים כשנים נעשה מהם לבוש שנים דמצות ובזה הוא ניצוח ואבדון שורש כל הרע וכח האומות ואדום, וכמ"ש מי זה בא מאדום חמוץ בגדים וגו' שכביכול לובש לבושן של ישראל הנעשה מחטאיהם אחר שנזדככו ומזהירים כשנים, וזהו ע"י יצחק שאומר פלגא עלי ופלגא עליך כמ"ש בפ' רע"ק (פ"ט:), ולא כאברהם ויעקב שאמרו שם ימחו על קדושת שמך, ופירשו קמאי דאעונות קאי שימחו בשביל קדושת השם שאם אין לנו זכות יעשה למען שמו הגדול שנקרא עלינו, ועד"ש לא לנו וגו' כי לשמך תן כבוד וגו' למה יאמרו הגוים וגו', ועל זה אמרו שם לא בסבי כו' דעדיין אין זה עצה הראוי' לזכותן

של ישראל דהגם שימחו העונות ויהיו כאלו אינם אכתי מה הועילו במה שנבראו ונשלחו לעוה"ז, וסבא ודרדקא, זה לא נכנס בו עדיין כל חומו וזה כבר נתקרר חומו, והוא מדת יעקב שקבלתי שהוא הסבא זקן מלא רחמים ולבושו כתלג היפך עשו הוא אדום, ואברהם דרדקא בהתחלת הכניסה לעבודת הש"י ועיקר מי זה השתדלותו לקרר רתיחות התאות הגובר בעולם שזהו הצלתו מאש דנמרוד הוא נורא דיצה"ר הבוער בעולם, וע"כ נקרא (חגיגה ג') תחלה לזרים שכל השתדלותם הוא בהסרת הזוהמא שבהם מגיותם, ורק הוא זכה לשם האזרחי (ב"ב ט"ו).

(כאלו הוא אזרח בישראל מלידה מבטן אחר לידת יצחק ואתכליל בו בעקידה, דיצחק נימול לח' היינו דשרשו מלידה בא בברית חותמו ית' ולא מצד השתדלותו, וזהו המדה יתירה שבישראל נגד גרים שאמרו בפ' י' יוחסין (ע'): דבישראל ברישא והייתי לכם לאלקים, דע"כ הש"י מושל על מעמקי לבבם ואי אפשר להם לנטות במעמקי לבבם מהש"י כלל כי שרשם דבוק באלקים חיים ואינם דבר נפרד ממנו שיהי' בחירה בידם ליפרד ולהיות כגויי הארצות, דעל זה אמר העולה על רוחכם הי' לא אהי' וגו' דאע"פ שחטא ישראל הוא (סנהדרין מד).

(דזהו כפיית הר כגיגית תורה לומר דעל כרחם יקבלו, ואנכי קודם ללא יהי' לך ולא בא בלשון ציווי רק דע"כ אנכי אלקיך, וזהו אורייתא דמסטרא דגבורה שורש יצחק שבלידתו נתרבה החזקה בעולם כי הוא לידת נפש ראשונה בעולם שיהי' מלידה מבטן מקודש לד', ואף שעדיין הי' בו פסולת מ"מ גם פסולתו נקרא ישראל מומר דמלידה מבטן הי' ישראל, אלא שאין החבל נפקע בפחות מג' (בר"ר פס"ח) וע"כ עדיין הי' אפשר להמיר ולהשתנות, עד יעקב שהוא חבל נחלתו ובו אין פסולת כלל דכל החטאים נמחים גם בלא תשובה על קדוש השם עד שיבוקש עון ישראל ואינינו, אבל יצחק יש במטתו פסולת אבל כל הפסולת שלו הוא שאפשר להשתנות ולנחק שם ישראל ממנו, אבל מי שלא נשתנה ונשאר בשם ישראל ע"י שיש בו פסולת הרי הוא בהכרח היפך ומשנה הפסולת שלו לקדושה ע"י מה ששרשו דבוק בהש"י ונמצא הכל מהש"י: וזהו התשובה השלימה שמגיע לעולם התשובה שמינה דינין מתערין, שמשם מקור הדינין ומתגלה המקיר של כל מציאות הרע בעולם הוא ע"י התפשטות הדינין עד שהגיעעשהגיע לעולם התמורות דזה לעומת זה ששם יוצא הפסולת דעשו שהוא שורש הרע וע"כ כל הרע חל עליו, וכן בקדושה למעלה מעלה כשמתגלה ומתברר כי הכל בא מצד השורש עליון הרי ממך הכל ואתה הסבות את לבם אחורנית (עי' ברכות לב רע"ב), וזהו פלגא עלי היינו מצידו שהוא אב לאומה הישראלית וכח האב מתגלה בבנים, והוא האב הראשון של שורש היהדות שמלידה כנ"ל, ומצידו שהוא מדה"ד הקדושה שנתגלית בעולם הוא מציאות הפסולת שנתגלה ג"כ על ידו בעשו שהוא השורש לשאור שבעיסה ושעבוד מלכיות המעכב למעמקי הרצון שבלב איש הישראלי לעשות רצונו ית', ופלגא עליך היינו כמו אב ואם שותפין ביצירת הולד כך הקב"ה וכנס"י נקרא אביו ואמו כמ"ש בר"פ כיצד מברכין (לה), ויצחק התחלת הכנס"י כנ"ל והוא דוגמת האם והקב"ה אב וע"כ פלגא עליך ג"כ שבאים משרשך ג"כ ולא הכל מצידו, ואם תאמר כולו עלי היינו שמציאות הפסולת הוא רק מצידו לפי שבי יש פסולת, הא קריבת נפשי ואני עילה תמימה לפניך שאין בי שום פסולת מצד עצמי, רק הוא מצד ההתפשטות שרצה הש"י

בבריאת העולם, וכשמתגלה זה הכל מהשורש מהש"י הוסר המסך המבדיל הנעשה ע"י העונות בין ישראל לאביהם שבשמים, ועי"ז מחוי להו הקב"ה בעינייהו אף כי לא יראני האדם וחי, הרי אז"ל (במד"ר פי"ד, תו"כ ריש ויקרא) בשעת מיתתן רואין שאז הוסר המסך דעוה"ז, וכן בהתגלות זה דפלגא עליך יוסר המסך דעוה"ז ואז יבוא חמוץ בגדים מבצרה בעשיית הטבח הגדול בארץ אדום שהוא זביחת היצ"ר ושחיטת המלאך המות שיהי' לעת ד לבוא כשיבולע המות לנצח, בלבישת השנים ע"י הזדונות שנעשו זכויות דעליהם ג"כ יחי' ואין שם מיתה הבא מחמת החטא, וע"כ יהי' יצחק ראש ההנהגה לעתיד כידוע מהאריז"ל, והיצה"ר יהי' נקרא לבן כמ"ש במדרש הנעלם פ' ח' (קכח ע"ב) דאתלבן כי יצטרך לאמידו דאורייתא, וזהו דהשנים כשלג ילבינו היינו השנים דקדושה ג"כ יתלבנו לאחר שיתלו עיניהם בו ית' כמ"ש בשבת שם, והתנאים יהיו כשנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית דהיינו כזכויות, אח"כ יתעלו עוד עד ליבן העליון שהוא החכמה שלמעלה מהבינה דשם התשובה שנעשין כזכויות: ותורה שבכתב הוא רק נובלות חכמה העליונה (בר"ר פרשה י"ז) ועצמותה מגבורה דע"כ נמשלה ליין, ונא' כי טובים דודיך מיין ודרשוהו (בשהש"ר פ"א) אתורה שבע"פ דחביבים דברי סופרים כו' דשם עיקר החיבוב ידידות וריעות בהתגלות המסטורין ונתינת הפוצטלין שכתוך פיו (שמו"ר פרשה מ"א), ועיקר החמידו דאורייתא והחשק לדברי תורה הוא בתורה שבע"פ בהתחדשות חידושין דאורייתא בלבבות בני ישראל זהו המשכת חכמה העליונה עצמה שהוא למעלה מהתגלות דתורה שבכתב שעל ידי משרע"ה דלא קם נביא וגו', אבל חכם עדיף מנביא ודברים שלא נתגלו למרע"ה נתגלו לרבי עקיבא וחבריו כמ"ש בבמד"ר פ' חוקת] שהוא השורש דתורה שבע"פ כמ"ש בסנהדרין [פ"ו א'] כולהו אליבא דרבי עקיבא ובירושלמי דשקלים ע"ש, כי הוא הצידי בפיו דעשו הרשע ע"י שרשו מיצחק דע"כ רישיה בעיטפיה דיצחק ששם ניצוץ רע"ק, שהפסולת הוא שנים דקדושה ומתהפך ללובן העליון שזהו תכלית המשכת החכמה דתורה שבע"פ שבעוה"ז מצד המחשבה וההעלם, דזה סוד כך עלה במחשבה שא' על מיתתו (מנחות כ"ט ע"ב) כי הוא מעולם המחשבה והחכמה שקודם שנתגלה אל הבינה שבלב, דשם אין השגת אדם בעוה"ז משנת אלא על ידי מסירת נפש למיתה, דעל זה אמרו (ברכות ס"ג): אדם כי ימות באוהל דבמיתתן רואין (ת"כ ויקרא ולזכות לראי' דמחוי בעינייהו אי אפשר אלא ע"י מס"נ וכמ"ש (פר"א פל"ב) ביצחק בשעת עקידה דראה וכהו עיניו עי"ז מחיזו דהאי עלמא, כי עיקר הראיה הוא ראיית החכמה וההשגה וכמש"נ ולבי ראה הרבה חכמה וכלשון חכמה רואה אני את דברי פלוני, וע"כ נקראים הסנהדרין עיני העדה, (במד"ר פט"ו) וע"כ כל ימיו של ר' עקיבא הי' מצטער מתי יבוא לידו מסירת נפש בפעל ברכות(ברכות ס"א): מצד רוב השתוקקותו כל ימיו בהשגת שלימות החכמה וההשגה שיוכל לזכות עי"ז, כי תכלית הידיעה שלא נדע הוא השגת עומק חכמתו ית' שאי אפשר לידענה כלל כי לא מחשבותי מחשבותיכם, ואי אפשר לבוא לזה ע"י התבוננות ודעת, וידענה רק ע"י העדר הדעת, וזה ג"כ סוד הביסים בפורים עד דלא ידע כי יום הכפורים אמרו בתיקונים (תיקון כ"א) דהוא כמו פורים, ומי נתלה במי קטן בגדול (תענית ז' ע"א), והיינו דיוה"כ הוא עולם הבינה כידוע ואז נתרצה הקב"ה על מעשה העגל להצטוות עי"ז במלאכת המשכן וקרבות שלא נצטוו על זה מקודם, כמ"ש לא צויתי את אבותיהם בהוציאי אותם

מארץ מצרים על דבר עולה וזבח, רק אחר חטא העגל ניתן זה להם לתיקונם ונעשו מהזדונות זכיות ומצות, וזהו נתינת לוחות אחרונות לתיקון שבירת הראשונות שהי' נראה כחטא גדול והש"י נתן לו ישר כח על זה (שבת פ"ז).

(, דאין לך יפה מהצניעות ואחרונות שניתנו בהצנע יש להם קיום טפי (עי' תנחומא תשא) ופורים הוא התחלת תורה שבע"פ ע"י דהדר קבלוה מאהבה, (שבת פ"ח.) ותוקף החשק שזהו יסוד תורה שבע"פ סליק ספר דברי סופרים מעצם כפי גודל החשק והאהבה שיש לו לדברי תורה למסור עלי' כן הוא השגת חכמתו והמסטורין המתגלין לו מהמשכת חכמה עליונה (עי' זוה"ק ח"ב פ"ה).

(שלמעלה מהבינה והדעת ידיעת והשגת אדם, והתחלת התערות הדינין שמש המשכת מציאת הרע בפועל הוא מהבינה, אבל בחכמה שם אין שום מציאות של רע כלל כי הכל עלה במחשבה בשוה לפניו, דשם הוא למעלה מהידיעה והבחירה ומה שמתברר בסוף הכל הוא גלוי שם במחשבה תחלה, וע"כ המשתה ושכרות דפורים הוא עד דלא ידע בין ארור כו' דמצד הסתלקות הדעת אין ידיעה להבדיל בין ארור לברוך והכל שוה לפניו, ובעוה"ז הוא רק ע"י שכרות כי מצד דעת אדם הוא ההבדלה בין טוב ורע וקודש וחול, ורק אם אין דעת הבדלה מנין (ירושלמי ברכות פ"ה ה"ב), ובעוה"ז דעת חסרת מה קנית (מ"ר ויקרא פ"א) אבל שלימות הידיעה שלא נדע הוא שיגיע למקום חסרון הדעת שמזה הוא המשכת שלימות קנין הדעת עד שאין חסר כלום כשיכור דכולי עלמא דילי', וזהו השמחה דקדושת ימי הפורים שזכו לה ישראל בימי מרדכי, ואין כאן מקום לבאר יותר: כתי"ק בסייעתא דשמיא: